

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN 4-6 YAŞ
ÇOCUKLARIN ANNE-BABALARININ İLETİŞİM BECERİLERİNİN
FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Bursa İl Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zeynep ÇETİNTAŞ

Danışman
Dr. Öğrt.Üyesi Aysel ÇAĞDAŞ

Konya
Haziran, 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zeynep ÇETİNTAŞ
	Numarası	104238032007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğrt. Üyesi Aysel ÇAĞDAŞ
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş Çocukların Anne-Babalarının İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Bursa İl Örneği)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş Çocukların Anne-Babalarının İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Bursa İl Örneği) başlıklı bu çalışma 27/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Dr. Öğrt. Üyesi	Aysel ÇAĞDAŞ	
Doç. Dr.	Sema SOYDAN	
Dr. Öğrt. Üyesi	Özden KUŞÇU	

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zeynep ÇETİNTAŞ
	Numarası	104238032007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş Çocukların Anne-Babalarının İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Bursa İl Örneği)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zeynep ÇETİNTAŞ
	Numarası	104238032007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğrt. Üyesi Aysel ÇAĞDAŞ
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş Çocukların Anne-Babalarının İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Bursa İl Örneği)

ÖZET

Bu araştırmada; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) arasındaki çocukların anne babalarının çocukları ile iletişim becerileri anne babaların yaşlarına, eğitim düzeylerine, medeni durumlarına, sahip oldukları çocuk sayısına ve çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır? Sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın çalışma gurubunu, Bursa ilinde tesadüfi olarak seçilen bağımsız anaokulları ve ilköğretime bağlı anasınıflarında eğitim gören 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğu olan anne ve babalar oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, Anne Baba Çocuk iletişim Değerlendirme Ölçeği (ABÇİDA) ve Genel Bilgi Alma Formu kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişim becerilerinin, annenin yaşına, sahip olduğu çocuk sayısına ve medeni durumuna göre farklılaşmadığı, ancak annelerin eğitim düzeyinin attıkça iletişim becerilerinin de arttığı, çalışan annelerde ise sadece sözsüz iletişim alt boyutunda çalışmayan annelere göre anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişim becerilerinin, babaların yaşına, eğitim durumuna, sahip olduğu çocuk sayısına ve medeni durumuna göre, farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip anne ve babaların iletişim beceri puanları karşılaştırıldığında ise; Annelerin sadece empati alt boyutunda iletişim becerilerinin yüksek olduğu bulunurken, toplam puanda babaların iletişim becerilerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zeynep ÇETİNTAŞ
	Numarası	104238032007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğrt. Üyesi Aysel ÇAĞDAŞ
	Tezin İngilizce Adı	Investigation of Communication Skills of Parents of 4-6 Years Old Children Attending Preschool Education in Terms of Different Variables (Bursa Province Case)

SUMMARY

In this study; Do the communication skills of parents of children aged 4-6 years (48-72 months) attending preschool education differ according to their parents' age, educational level, marital status, number of children and whether they work or not? The answer to the question was sought. The research was carried out in screening model.

The study group of the study consisted of mothers and fathers aged 4-6 years (48-72 months) who were randomly selected from independent kindergartens and kindergartens in primary schools in Bursa. As a data collection tool, Parent-Child Communication Assessment Scale (ABÇİDA) and General Information Form was used.

As a result of the research; Communication skills of mothers with 4-6 years (48-72 months) children attending preschool education did not differ according to the age of the mother, number of children and marital status, but communication skills increased as the mothers' education level increased, and in working mothers only the non-verbal communication sub-dimension was found to be significant difference compared to the mothers who did not work.

It was found that the communication skills of fathers who have 4-6 years (48-72 months) children attending preschool education institution did not differ according to their fathers' age, educational level, number of children and marital status.

When the communication skill scores of parents with 4-6 years (48-72 months) children attending preschool education institution were compared; It was found that the mothers' communication skills were high only in the sub-dimension of empathy, while the fathers' communication skills were higher in the total score.

TEŞEKKÜR

Araştırmamın her aşamasında özellikle, akademik bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, desteğini esirgemeyen, yönlendiren ve motive eden tez danışmanım Sayın Dr. Öğrt. Üyesi Aysel ÇAĞDAŞ'a, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca çok değerli bilgi ve önerilerinden yararlandığım, Prof. Dr. Kezban TEPELİ'ye, Çocuk Gelişimi Bölümü, Bölüm Başkanı değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ramazan ARI'ya, tezin her türlü aşamasında desteği ve bilgisini eksik etmeyen Dr. Öğrt. Üyesi Özden KUŞÇU'ya, çalışmanın istatistiksel verilerini elde etmemde yardımcı olan arkadaşım Tuğrulhan DİNÇASLAN'a, akademik bakış açısı kazanmama katkı sağlayan, bu aşamaya kadar gelmemde emeği geçen değerli üniversite hocalarıma, verileri toplama süresince bana yardımcı olan okul öncesi eğitim kurumu idarecileri ve öğretmenleri ne, araştırmaya katılan 4-6 yaş (48-72 ay) çocukların anne ve babalarına, bu uzun ve zorlu süreçte maddi/manevi desteğini hep hissettiğim Görkem GÜNDOĞU'na, çalışmam boyunca her zaman yanımda ve bana destek olan, bana güvenen ve aynı zamanda her konuda ilham veren annem Sayın Emine ÇETİNTAŞ ve babam Sayın Ali ÇETİNTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zeynep ÇETİNTAŞ

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1.Problem.....	1
1.1.Araştırmanın Amacı	2
1.2.Araştırmanın Alt Amaçları.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6.Tanımlar	8
1.6.1. Eğitim	8
1.6.2.Okul Öncesi Eğitim.....	8
1.6.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumu	8
BÖLÜM II	10
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELİ	10
2.1.Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi	10
2.1.1. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı	10
2.1.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumları:	10
2.1.2.1.Kreş	10
2.1.2.2. Yuva	10
2.1.2.3. Anaokulu	11
2.1.2.4. Anasınıfı	11
2.1.3.Okul Öncesi Eğitimin Önemi	11
2.2. İletişimin Tanımı, Önemi ve İletişim Modeli	11
2.2.1.İletişimin Tanımı	11
2.2.2. İletişimin Önemi.....	13
2.2.3. İletişimin Amacı	14
2.2.4. İletişim Modeli	16
2.2.4.1.Kaynak (Gönderici) Birim	16
2.2.4.2.Mesaj	16
2.2.4.3.Hedef(Alıcı)Birim.....	17

2.2.4.4. Kanal	18
2.2.5. Temel İletişim Süreçleri	18
2.2.5.1. Kod	18
2.2.5.2. Kodlama	19
2.2.5.3. Kod Açma	19
2.2.5.4. Algılama Değerlendirme	19
2.2.5.5. Geri Bildirim	20
2.2.6. Sözlü İletişim Tanımı ve Unsurları	20
2.2.6.1. Sözlü İletişim Tanımı	20
2.2.6.2. Sözlü İletişim Unsurları	21
2.2.6.2.1. Konuşma	21
2.2.6.2.2. Dinleme	22
2.2.6.2.3. Etkili İletişim	22
2.2.6.2.4. Empatik İletişim	23
2.2.7. Sözsüz İletişim Tanımı ve Unsurları	24
2.2.7.1. Sözsüz İletişim Tanımı	24
2.2.7.2. Sözsüz İletişim Unsurları	25
2.2.7.2.1. Bedensel Temas (Dokunma)	25
2.2.7.2.2. Yakınlık	26
2.2.7.2.3. Yönelme	26
2.2.7.2.4. Duruş ve Uyum	26
2.2.7.2.5. Görünüş	27
2.2.7.2.6. Baş Hareketleri	27
2.2.7.2.7. Yüz İfadeleri	28
2.2.7.2.8. Jestler ve Mimikler (Devinimsel İletişim)	29
2.2.8. Yazılı İletişim	29
2.3. Aile İçi İletişim	30
2.3.1. Anne Çocuk İletişimi	32
2.3.2. Baba Çocuk İletişimi	32
2.3.3. Anne Baba Çocuk İletişimini Olumlu Yönde Etkileyen Faktörler;	33

2.3.3.1.Kabul	33
2.3.3.2. Dinleme.....	34
2.3.3.2.1.Edilgin dinleme	34
2.3.3.2.2.Etkin dinleme.....	34
2.3.3.3.Empati.....	34
2.3.3.4.Dürüst Olmak.....	35
2.4. İletişim Engelleri	35
2.4.1. İletişimin Kişisel Engelleri.....	35
2.4.2. İletişimin Psikolojik Engelleri	36
2.4.2.1.Kalıplaşmış Yargılar	36
2.4.2.2. Görüş Ayrılıkları	37
2.4.2.3.Algılama Farklılıkları.....	37
2.4.2.4. Tutum ve Davranışlar.....	37
2.4.2.5.Mesafe Kavramı	38
2.4.2.6.Zaman Baskısı	39
2.5. Savunucu İletişim	39
2.5.1. Savunucu İletişimin Temelinde Yatan Unsurlar	40
2.5.1.1. Yargılayıcı Tutum	40
2.5.1.2. Denetlemeye Yönelik Tutum	40
2.5.1.3. Aldırmaz Umursamaz.....	41
2.5.2. Savunucu İletişimi Ortadan Kaldırmayı Sağlayan Doğru Tutumları Bulma	41
2.5.2.1. Yargılayıcı Tutuma Karşı Tanıtıcı Tutum.....	41
2.5.2.2. Denetlemeye Yönelik Tutuma Karşı Soruna Yönelik Tutum	41
2.5.2.3. Aldırmaz Umursamaz Tutum Karşısı Anlayış ve Duygusal Yakınlık Gösteren Tutum.....	42
2.6. Çocukla İletişimde Kullanılan Dil.....	42
2.6.1. Sen Dili	42
2.6.1.1. Sen Dili Kullanımının Çocuk Üzerindeki Etkileri	42
2.6.2.Ben Dili.....	43
2.6.2.1. Ben Dili İle İletişimin Sağladığı Yararlar.....	44
2.6.2.1.1. Ben Dili Kullanımının Anne Babaya Sağladığı Yararlar	44
2.6.2.1.2. Ben Dili Kullanımının Çocuğa Sağladığı Yararlar	44
2.7. Anne Baba Çocuk Çatışmalarının Çözümünde Kullanılan Yöntemler	45

2.7.1. Yöntem I.....	46
2.7.1.1. Yöntem I'in Çocuk Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	46
2.7.1.2. Yöntem I'in Anne Baba Üzerindeki Olumsuz Etkileri	47
2.7.2. Yöntem II.....	47
2.7.2.1. Yöntem II'nin Çocuk Üzerindeki Etkileri	48
2.7.3. Yöntem III.....	48
2.7.3.1. Yöntem III'ün Anne Baba ve Çocuğa Sağladığı Yararlar	49
2.14. Konuya ilişkin Araştırmalar	49
YÖNTEM.....	53
3.1 Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu	54
Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Anne Babaların Demografik Özellikleri	55
3.3. Veri Toplama Araçları	57
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	57
3.3.2. Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)	57
3.3.2.1. Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) Alt Boyutları	57
3.4. Verilerin Toplanması.....	58
3.5. Verilerin Analizi.....	58
BULGULAR VE YORUM	60
4.1. Verilerin Normallik analizleri	60
4.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimlerine İlişkin Olarak;.....	61
4.2.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Yaşına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları	61
4.2.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Eğitim Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları.....	63
4.2.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları.....	66
4.2.4. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Çalışma Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları.....	68

4.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Babaların Çocukları İle İletişimlerine İlişkin Olarak;.....	69
4.3.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Babanın Yaşına Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları	69
4.3.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Babanın Eğitim Durumuna Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları.....	71
4.3.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Babanın Çocuk Sayısına Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları.....	75
4.4. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Çocukları İle İletişimlerdeki Farklılaşmaya İlişkin Olarak;.....	77
4.4.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerle Babaların Çocukları İle İletişimleri Anlamli Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları	77
TARTIŞMA VE YORUM.....	79
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
6.1 SONUÇ	93
6.2. ÖNERİLER	95
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	95
6.2.2. Anne-Babalara Yönelik Öneriler	96
6.2.3. Eğitimcilerle Yönelik Öneriler	96
KAYNAKÇA.....	97

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Okul ve Öğrenci Sayıları.....	53
Tablo 2. Çalışma Grubunu Oluşturan Annelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları	54
Tablo 3. Çalışma Grubunu Oluşturan Babaların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları	55
Tablo 4. “ABÇİDA” Ölçeğinin Alt Boyutlara Göre Normallik Dağılımları.....	60
Tablo 5. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin ”ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Annelerin Yaşlarına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	61
Tablo 6. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin ”ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Annelerin Eğitim Durumuna ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	63
Tablo 7. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin ”ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Annelerin Çocuk Sayısına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	66
Tablo 8. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin ”ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Annelerin Çalışma Durumuna ilişkin t Testi Sonuçları	68
Tablo 9. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların annelerinin “ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Babalarının Yaşlarına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	70
Tablo 10. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Babaların ”ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Babaların Eğitim Durumuna ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	73
Tablo 11. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların babalarının “ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Babaların Çocuk Sayısına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	76
Tablo 12. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 aylık) Çocuğu Olan Anne ve Babaların (ABÇİDA) Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları.....	78

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.Problem

Son yıllarda iletişim sözcüğü, telefon, radyo, sosyal-medya, televizyon, gazete vb. kitle iletişim araçları ile özdeşleştirilerek kullanılır. Oysaki iletişim, iki kişinin arasındaki konuşma, elektronik posta, bir kişiye not yazmada bir iletişimdir (Karaca, 2010:27).

İletişim; “Birbirlerine ortamlarındaki nesneler, olaylar ve olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini bir birine ileten, aynı nesneler, olgular ve sorunlar karşısında benzer duygular taşıyıp bunları bir birine aktaran insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen duygu, düşünce, tutum, yargı, bildirişimlerine iletişim diyoruz” (Oskay 1992:15).

Anne-baba ve çocuk arasındaki iletişimin etkili ve sağlıklı olabilmesi, öncelikle anne-babanın kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Ailede ebeveynlerin, birbirleri ile olan iletişimi çocuğu, çocuğun geliştirdiği anne ile iletişimi babayı, çocuğun babası ile iletişimi de anneyi etkileyecektir (Çağdaş, 2002,s.32).

Çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan anne-babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güveni olan anne ve baba, bu özgüvenlerini çocuklarına da yansıtıp güvenli olmalarını sağlarlar (Yavuzer, 2010, s.39).

Anne baba arasındaki olumlu ve sağlıklı ilişki çocukları ile ilişkilerine de yansıyacak çocuklarının olumlu tutum ve davranış geliştirmelerinde önemli rol oynayacaktır. Anne baba arasındaki düzenli ve ahenkli ilişkiler; çocuklarına karşı karalı , kabul edici, ılımlı ve sevgi dolu sevecen bir tutum geliştirmelerini sağlar. Sevginin, şefkat ile rahat ifade edildiği, birbirleri ile ilgilenen ailelerde, aile bireyleri arasında ; güvenli birbirlerine arka çıkan , ailedeki her bireyin eşit sayıldığı bir hava oluşmasını sağlar, (Çağdaş, 2002,s.33).

Erken çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından önemli olduğu hissettirilen , fikirlerine değer verilen , sevgi ve şefkatle büyüyen çocukların özsaygı ve güvenleri gelişir. (Yavuzer, 2006).

Kadın ve erkeğin bireysel özellikleri ile kurulan aile birliklerinin yapısı ve şekli çocuk yetiştirme tutumlarında belirleyicidir. (Gander, Gardiner, 2004).

Çocuğun topluma adapte olmasında kişilik yapısının , sağlıklı gelişmesinde ebeveyn – çocuk iletişimlerinin geçmişten bu güne anlaşıldığı gibi önemli rol oynamaktadır. Ailede anne-babanın ve diğer bireylerin çocukla olan iletişimi,, çocuğun aile içindeki yerini belirleyerek, ilk sosyal davranışları aile bireyleri ile etkileşimleri sonucunda kazanmaktadır. (Çağdaş, ve Seçer 2002).

Anne babanın çocuğuyla geliştirdiği iletişimin sağlıklı olması, çocuğun duygu, düşüncelerini ifade etme ve kişilik yapısının sağlıklı gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Çocukların istek ve taleplerinde kullanılan yöntemler iletişimde çatışmaların önlemesine neden olmakla birlikte anne baba çocuk arasındaki bağları da kuvvetlendirmektedir. Çocuğun kişiliğine saldırı niteliğinde değil de davranışının sonuçları hakkında kullanılan ben dili içerikli ifadeler çatışmalara dönüşmeyerek, çocuğun olumsuz davranışını değiştirmesine olanak tanımaktadır Aile içinde anne-babanın, birbirleri ile iletişimi çocuğu, çocuğun anne ile iletişimi babayı, çocuğun babası ile olan iletişimi de anneyi etkileyeceği öngörüldüğünden, bu araştırmanın, Bursa ilinde tarama yöntemine göre seçilen, okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaşlarındaki (48-72 ay) çocukların ABCİDA ölçeği kullanılarak anne-babaları ile iletişimlerini belirlemekle birlikte, ulaşılan sonuçların bir sonraki araştırmalara ışık tutacağı düşüncesi ile yapılmıştır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) arasındaki çocukların anne babalarının çocukları ile iletişim becerileri anne babaların yaşlarına, eğitim düzeylerine, medeni durumlarına, sahip oldukları çocuk sayısına ve çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır? Sorusuna cevap aramaktır.

1.2.Araştırmanın Alt Amaçları

Genel amaca bağlı olarak, aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Okul Öncesi Eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri ile ilişkin olarak;

1.1 Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.4. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2. Okul Öncesi Eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri ile ilişkin olarak;

2.1. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2.2.Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2.3. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

3. Okul Öncesi Eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip anne ve babaların çocukları ile iletişimlerindeki farklılaşmaya ilişkin olarak;

3.1 Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerle babaların çocukları ile iletişimleri anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

İletişim, kişilerin birbirlerine bilgi, düşünce ve yönelmelerini iletebilmelerinin yanında , düşüncelerini sıraya koyarak, yansıtma olanağı sağlar. Düşünceleri ifade de kullanılan dil , kişilerin his , fikir ve hayallerini de belirler (Kaplan, 2002).

İletişim, kaynak tarafından bir davranış veya mesajın ortaya konması ile başlar. Bu etki karşısında; alıcı durumundaki bireyin/bireylerin algılaması, yorumlaması, değerlendirmesi veya karşı davranış göstermesi yine o bireyin/bireylerin bilgisi, tecrübesi veya birikimi oranında olacaktır. Algılama ve tepki verme yeteneğinin göreceli nitelik taşıması ''iletişimde kaynağın ne söylediğinden ziyade alıcının ne anladığı önemlidir'' temel prensibini doğurmaktadır (Cüceloğlu, 1995).

Aile unsurunun kalıcı olması ve topluma sağlıklı bireyler kazandırılabilmesi için aile içi iletişiminin sağlıklı olması şarttır. Birbirini dinlemeyen, anlamayan, empati kuramayan kısacası aile içi iletişimi zayıf olan ebeveynlerin çocuklarının sağlıklı bir birey olması beklenemez (Karaca, 2010).

İletişimin sorunsuz sürdürüldüğü ebeveyn – çocuk ilişkilerinde özgün , hür , otonom kazanımlarla ilerlerler. Hayal , fikir , his ve bilgilerini anlatma hürlüğü edinirler. Buna karşılık sağlıklı ilişki geliştirilemeyen , çatışma ve savunma temelli atmosferlerde çocukların ilerlemesi sekteye uğrar. Çocuklar hürce hislerini iletemeyen ,bilgilerini yansıtamayan başkalarına tabi kişilik olurlar. Büyürken farklı meselelere rastlarlar. Bu sebeple ebeveyn – çocuk iletişiminin sağlıklı oluşması vurgulanmaktadır. (Dönmezer, 1999).

Türkiye İstatistik kurumunun 2018 yılı araştırmalarına göre ülkemizde 19.481.678 hane vardır. Yalnızca eşlerden veya eşler ve çocuklarından veya tek ebeveyn ve en az bir çocuktan oluşan çekirdek aile yapısından oluşan hane halklarının oranı % 65,3 olup, geniş ailelerden oluşan hane halklarının oranı % 15,8.

Türkiye'de 2018 yılında toplam hanehalklarının yüzde 8,9'unu tek ebeveyn ve çocuklu hanehalkları oluşturdu. Toplam hanehalklarının yüzde 1,9'unun baba ve çocuklardan, yüzde 7'sinin ise anne ve çocuklardan oluştuğu görüldü. (TÜİK, 2018). Hane halkı olarak yüksek oranda çocuklu çiftlerden oluşan ailelerin bulunduğu Ülkemizde, çocuk ve aile ile çalışılmanın önemini gündemde tutmaktadır.

Aile eğitimi, sağlıklı eş ve ebeveyn ilişkisi kurma becerileri , evlenmeden önce öğrenilmelidir. Evlendikten sonraki zaman dilimine çocukluktan bugüne, yuvanın , eş birliğinin ehemmiyeti vurgulanarak, mesuliyet almayı kazanmış kişiler geliştirmede tüm sınıf kademelerinde konuyla alakalı hususlar öğretilmelidir. Aynı zamanda net olguyu gerçek vakitte öğrenebilmek ehemmiyeti önemlidir. Aile olmak üzere evelenmiş kişiler ebeveyn olma adayıdır. Fakat kişiler birlikteliklerini sağlamlaştırmadan dünyaya bebek getirmemeleri konusunda bilinçlendirilmelidirler. Kişiler bebekleri dünyaya gelmeden ana – baba olma konusunda eğitimler almaları yaygınlaştırılmalıdır (Şahin, Özbey, 2007).

Ülkemizde ebeveyn eğitimi programları az olmakla birlikte, Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) tüm dünyada geçerli “Erken Destek Projesi” uygulamalarının sürekliliği boyutundadır. Anne Çocuk Eğitim Programı'nın hedefi çocuğun büyümesini ve ilerlemesini anne ile sağlamaktır . Geliştirilen Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) neticesinde anneleri Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) e katılanların , katılmayanlara oranla bilişsel ve toplumsal olarak akranlarından fazla geliştiği , ilişkilerinin bağımsız ve davranışlarının uyumlu, iletişimlerinin sağlıklı geliştiği görülmüştür. (Kağıtçıbaşı, 2000; Koçak, 2001).

Bir başka ebeveyn eğitimi programı ise Gelişimsel Eğitim Programı (GEP)'dir. GEP Anne Eğitim Programı (AEP) ile birlikte 0–2 ve 2–4 yaş çocukları için evde ve Halk Eğitim Merkezlerinde uygulanmaktadır. Annenin ve bebeğinin oynayabileceği şekilde hazırlanan basit oyunlarla; anne çocuk etkileşiminin sağlanması, çocuğun gelişiminin desteklenmesi ve yaşadığı çevrenin, ev ortamının zenginleştirilmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda çocuğu ile birlikte oynayan annenin çocuğunu gözleyerek onu daha iyi tanınması da sağlanmaktadır. Bununla birlikte bebeği ile kaliteli zaman geçiren annelerin , bebeğinin yapabildikleri ve yapamadıklarını daha

net görmesine olanak tanır. Materyaller hazırlanarak anne – bebeğin kaliteli zaman geçirmesi , bebeğin ilerlemesinin arttırılmasına ve öğrenmesinin yönelik aile içi fiziksel değişikliklerin yapılandırılmasını hedeflemektedir (Ömeroğlu, 1999).

Türkiye’de bebeklerin kazanım ve öğrenmeleriyle ilgili hususlarda ebeveynleri takviye eden tasarı az olmasının yanı sıra , hali hazırdaki tasarı ve projelerde erken çocuklukta normal gelişim gösterenlere yöneliktir. Ayrıca benzer projeler düzenlenirken ebeveynlerin demografik bilgileri çalışmalara dahil edilmemiştir. (Kağıtçıbaşı, 2000; Koçak, 2001; Ömeroğlu, 1999).

Dezavantajlı ve toplumdaki ebeveynlerin , kendine güvensizlik, çocuk bakımı, eğitimi ve iletişimde yetersizlik, geçmişte okulla ilgili yaşanmış olumsuz deneyimler nedeniyle çocuklarının okuldaki eğitimlerine katılmama eğilimi göstermektedirler. Aileler çocuklarının okuldaki eğitimlerine katılmadıklarında çocuklar için ciddi olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu olumsuzlukların azaltılmasında aile eğitim programları önemli rol oynamaktadır. Programlar, ailelerin çocuklarının okuldaki eğitimine katılmalarının önemi üzerinde durarak, çocukların eğitiminde ebeveynin bir rolü olabileceği ve ailelerin okulla etkili bir iletişim içine girdiklerinde çocuğun okuldaki başarısının daha da artabileceği konusunda aileleri bilinçlendirmek açısından önem taşımaktadır (Arkan, Üstün, 2010).

Anne – Babaların iş olanakları göz önünde bulunarak , iş yerlerinde aile eğitim programları kurum yönetimi tarafından planlanmalıdır .Çalışma ortamları iş yeri idarecisince tasarlanmalıdır. Bu programlarda özellikle meslek gruplarının özelliği ve çalışma koşulları da dikkate alınarak teorik bilginin yanı sıra uygulamalı örnekler içeren çalışmalara da yer verilmesi yararlı olacaktır. Özellikle pratik uygulama içeren eğitimler.(Şahin, Özbey, 2007).

Uluslararası uygulanan ebeveyn eğitim programlarında ilişki temelli eğitim programları bakıldığında; İlişki temelli ebeveyn eğitim programları arasında Etkili Ebeveyn Eğitimi (Parent Effectiveness Training-PET), Adlerian Programı (Adlerian Program), Sistematik Ebeveyn Eğitimi Programı (Systematic Training for Effective Parenting), Aktif Ebeveynlik (Active Parenting), Hoşgörülü Ebeveynlik (Mellow Parenting), Şiddetsiz İletişim (Nonviolent Communication-N.V.C.), Gençlerle

Konuşma Sanatı (How to Talk so Kids Will Listen and Listen so Kids Will Talk) programları yer almaktadır. Bu programlar psikodinamik, insancıl ve aile sistem fikrine temellendirilir. Geliştirilen projenin hedefi, sorunlu tavır ve tutumların temelindeki hisleri bulmak Programların amacı çocukların problemli davranışlarının altında yatan duygu ve düşünceleri anlamak, Projelerin özünde anne – babaları çocukları ile sağlıklı iletişim geliştirmelerine yönelik bilgiler içermektedir. Geliştirilen projelerin temelinde bebek ve çocuklar yer almaktadır. Programların içeriğinde iletişim becerileri (aktif dinleme, ben dili, geribildirim, çatışma çözümü) ve ebeveynlere çocukları ile nasıl iletişim kuracaklarına dair yaklaşımlara yer vermektedir. Programın odağını çocuk oluşturmaktadır (Arkan, Üstün, 2010).

Bu araştırma Bursa ilinde ki okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 aylar) arasındaki çocukların, anne-babaların iletişim becerilerinin, çocuklarıyla olan iletişimlerini etkilediği için önemli olduğundan bu araştırmanın yapılmasına gerek duyulmuştur. Bu araştırmanın sonucunda elde edilecek bulguların özellikle;

1. Anne-baba-çocuk iletişiminin önemini güncelleştirip üzerinde düşünme ve tartışma ortamı yaratacağı,
2. Okul öncesi eğitim kurumlarında yapılacak aile katılım çalışmalarında öğretmenlere anne baba çocuk iletişimi hususunda daha geniş yer vermelerinde tesirli olacağı,
3. Hazırlanacak ebeveyn eğitim programlarında anne-baba-çocuk iletişim konusuna gereken önem verilmesinde tesirli rol oynayacağı,
4. Bu konuda çalışacak araştırmacılara ışık tutacağı umulmaktadır.

1.4. Varsayımlar

1- Anne babaların kendilerine verilen ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Ölçeğini’ (ABÇİDA) samimi ve içtenlikle cevap verdikleri, gerçekleri yansıtan şekilde cevapladıkları var sayılmıştır.

2- Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocukların anne ve babalarına uygulanan ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Ölçeğinin’ anne babaların çocuklarıyla iletişimlerini değerlendirecek nitelikte olduğu,

3- Araştırmanın her safhasında başvuru alan uzman kişilerin yeterli oldukları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1- Araştırma Bursa İl Merkezinde ki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından rastlantı olarak seçilen özerk , müstakil ve anasınıflarında eğitim olan 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğu olan 159 anne 159 baba olmak üzere 318 kişiden toplanan verilerle,

2- Normal gelişim özellikleri gösteren 4-6 yaş (48-72 ay) çocukların anne babalarından elde edilen verilerle,

2- Araştırma da kullanılan Anne Baba Çocuk iletişim Değerlendirme Ölçeğinin (ABCİDA) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

1.6.1. Eğitim

İçinde bulunulan topluma göre Kişinin tutum ve davranışların da bilerek ve isteyerek davranış oluşturulmasıdır. (Çilenti (1984), Ertürk (1997)) Sönmez’in eğitim için yaptığı farklı bit tanımında da; maddesel iletiler neticesinde akılda isteyerek biyolojik farklılıklar meydana getirmesi olarak tanımlanır (Sönmez, 1994).

1.6.2.Okul Öncesi Eğitim

Bebeğin dünyaya geldiği andan , öğrenime başladığı 0- 6 yaş arasındaki süreci içeren eğitim sürecidir (Aral ve ark. 2003).

1.6.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumu

0-6 yaş arası çocukların tüm gelişimlerini (zihinsel, bedensel, dil, sosyal ve duygusal) güvenli ve sağlıklı bir ortamda, iyi hazırlanmış eğitim programları kullanılarak yönlendiren, uzman eğitici kadroya sahip esas hedefi eğitim olan

toplumsal yapılar olup, yapıları, görev yaptıkları yaş guruplarına ve gelişim sahalarına uygun olarak farklı guruplarda hizmet sunan eğitim kurumlarıdır. (Ömeroğlu, 2000; Poyraz ve Dere, 2003).

1.6.4. İletişim

Duygu ve düşüncelerin el, kol, baş hareketleri, yüz anlatımı, konuşma ya da yazılı araç ve gereçlerden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletilmesine denir (Demirel, 2005: 67).

1.6.5. Aile İçi İletişim

Aile içi iletişim eşlerin birbirleri arasında, annenin çocuğuyla veya çocuklarıyla, babanın çocuğuyla veya çocuklarıyla, çocuğun anne ve babasıyla, kardeşlerin birbirleri ile kurduğu iletişim olarak tanımlanabilir (Önder, 2003)

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE KAVRAMSAL TEMELİ

2.1.Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi

2.1.1. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı

0-6 yaşlarındaki çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişmelerini, sistemli bir ortam içinde daha iyi sağlayan, yeteneklerinin gelişmesine yardım eden, onları ilköğretime hazırlayan ve temel eğitim bütünlüğü içinde yer alan bir eğitimidir (Aktan vd. 2014: 65).

2.1.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumları:

0-6 yaş arası çocukların tüm gelişimlerini (bedensel, psiko-motor, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal) sağlıklı ve güvenli bir ortam içinde, iyi hazırlanmış eğitim programları yoluyla yönlendiren, uzman eğitici kadroya sahip esas hedefi eğitim olan toplumsal yapılardır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1994 yılında yürürlüğe koyduğu Okul Öncesi Eğitim Programları esas alındığında, Okul Öncesi Eğitim yapıları , görev yaptıkları yaş guruplarına ve gelişim sahalarına uygun olarak üç grupta hizmet sunmaktadır (Aral ve ark., 2003).

2.1.2.1.Kreş

0-36 ay (0-3 yaş) bebek ve çocuklara bakım, beslenme, bedensel ve zihinsel gelişimlerine uygun olarak hazırlanmış programların uygulandığı okul öncesi eğitim kurumu olarak hizmet verir. Kreşler daha çok eğitim ağırlıklı oyun üzerine kuruludur (Megep,2011).

2.1.2.2. Yuva

2-4 yaş arası çocuklara bakım ve eğitim hizmeti veren kurumlardır (Aral ve ark, 2000)

2.1.2.3. Anaokulu

37-60 ay (4-5 yaş) çocukların eğitim aldığı bağımsız okul öncesi eğitim kurumudur ((Megep,2011).

2.1.2.4. Anasınıfı

İlköğretim okullarının bünyesinde 61-76 ay (6 yaş) çocukların eğitim aldığı, okul öncesi eğitim kurumlarıdır (Aral ve ark., 2003).

2.1.3.Okul Öncesi Eğitimin Önemi

Çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen yılları kapsayan ve çocukların ileriki yaşlarında ki kişiliklerinde ve gelişimlerinde önemli rol oynayan bedensel, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde şekillendiği, eğitim sürecine okul öncesi eğitimi denir. (Megep, 2011)

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların, yaşitlarıyla bir arada olmanın verdiği kazanımları elde ederek, akran ilişkileri gelişmekte, sosyalleşebilmekte ve konuşma becerilerini kazanmaktadır. Ayrıca; İşbirliği, nezaket sözcükleri ve yardımseverlik gibi olumlu sosyal davranışlar, bu dönemde kazanılmaktadır. Okul öncesi dönem çocuğu için kabul görmenin, taktir edilmenin önemli bir sosyal kazanım olduğu bilinmekte, yaşitlarına yardım etme, ve yaşitlarından gelen yardımı kabul etme gibi olumsuz duyguların ifade edilmesi özellikle sosyal ilişkileri olumlu yönde etkilemektedir (Gülay, 2009).

Okul öncesi eğitim; çocuğun dünyaya geldiği andan ilkokula başladığı döneme kadar geçirdiği yılları kapsar ve bireyin yetişkinlikte nasıl olacağını büyük ölçüde belirlemesi nedeniyle çok önemlidir.

2.2. İletişimin Tanımı, Önemi ve iletişim Modeli

İletişimin farklı farklı tanımları yapılmıştır.

2.2.1.İletişimin Tanımı

İletişim; sözcük kullanılarak ya da kullanmadan kişilerin birbirleriyle fikir, his ve hayatlarını anlatma şeklidir. (Dönmez, 1986).

İletişim; katılanların fikir ve anlatımları dışı vurum yöntemiyle karşısındakine ulaştırdıkları gönderi ve ulaştırdıkları gönderileri kavrayıp tefsir etmeleridir. (Kesici, 2012).

İletişim, bir veya birkaç bireyin, bireye ve ya topluma fikirlerini anlatmasıdır. (Apaydın, 2001).

İletişim, kişiler arasında bilgi aktarımıyla birlik olma hedefi süren kişilerin var olan fikir, bilgi ve davranışlarını farklı yöntemlerle karşısındakine anlatarak sosyalleşmesini, bir gruba dahil olabilmesini temin eden vasıtaadır. (Özkan, 2007).

İletişim, kişilerin bilgi oluşturup, birbirleriyle bir hedefe varmak suretiyle bu iletiyi karşılıklı olarak aktarmalarıdır. (Rogers ve Kincaid, 1981'den Akt. Mutlu, 1993).

"İletişim, vasıtasıyla çevrenin manasını kavradığımız ve bu manayı diğerlerine aktardığımız iletilerdir." (Materson, Beebe ve Watson; 1983'ten aktaran Mutlu, 1993).

İletişim kısaca,ileti oluşturma, transfer etme ve kavrama olarak tanımlanabilir. (Dökmen, 2009).

İletişim; "bireyin ilettiği düşünceleri, gerçek şekilde şifreleme ve göndermesi, kendisine iletilen düşünceleri kusursuz biçimde kavramasını sağlayan reaksiyon ve aktif dinleme ustalığıdır." (Deniz, 2003).

İletişim, 'kişilerin çevreyi ifade etme ve değerlendirmesidir. İletişim aynı zamanda kişilerin hislerinin, fikirlerinin dil ile ifade edilmesidir. Sözün özü mana yaratmak ve onu diğerlerine aktarmaktır.' (Aydın, 1994).

İletişim Pearson ve Nelson (1997)'a göre sadece minimum iki insanın manaları adlandırma ve aktarma yöntemidir. (akt. Korkut, 2005).

Berelson ve Steiner iletişimi “Bilimin, düşüncenin, hislerin, maharetlerin vb. işaretlerle aktarılmasıdır.”, Barnlund ise iletişimi “mana bulmak için harcadığı güçtür; kişinin ortaya çıkardığı, etrafında yönünü değiştireceği ve ihtiyaçlarını önleyecek biçimde uyarıcıları birbirinden ayırarak veya gruplayarak var edebildiği bir kazanımdır.” şeklinde tanımlamışlardır (Akt: Aziz, 2013).

Düşünce, his ve bilginin , yetenek vb.'nin ifadeler aracılığıyla aktarılmasıdır (Berelson ve Steiner; 1964’den aktaran Mutlu, 1993).

İletişim; Andersen'a göre "kişinin karşısındakini, karşısındakinin de kişileri kavramasını sağlayan düşünce akışı" iken, Berelson ve Steiner'e göre "kelimelerin, görüntülerin, ifadelerin, desenlerin vb simgelerin bulundurulması his, fikir ve maharetlerin iletme akışı", Miller'e göre "bir yapının tavırlarını bilerek değişiklik yapmak suretiyle bir kişiye içerikler göndermesi" olarak tanımlanmaktadır (akt:Ergin-Birol, 2000).

İletişim pek çok farklı tanımla yapılmış olup, İletişim karşılıklı iki insan ya da organizmanın birbirine aktarım yapmasıdır. İletişim; Bir fikrin, bir hissin jest ve mimiklerle, söylev aracılığıyla ya da tv, gazete, dergi, telefon vb gibi araçlardan faydalanarak bahsedilmek istenilen bir kişiden farklı bir kişiye aktarılmasıdır (Kesici, 2012).

2.2.2. İletişimin Önemi

Geçmişten bu güne kişiler beraber yaşam sürme gereksinimi hissetmişler ve değişik toplumlar meydana getirmişlerdir. Bir toplumun meydana gelmesi için, o toplumu oluşturan kişilerin bazı müşterek hayatı yaşamaları gerekir. Böylelikle tarih, dil, din, kültür vb. gibi bazı ortak özellikleri bir nesilden diğer nesile aktarırlar. Aynı toplumu oluşturan bireyler tarafından bu özelliklerin paylaşılması, ancak aralarında geliştirdikleri iletişimin sonucu gerçekleşir. (Dökmen, 1998).

Eski çağlardan bu yana insanlar; birbirleri ile paylaşımda olabilmek için, farklı metotlar tecrübe etmişlerdir. Toplumların medeniyet anlayışları değiştikçe iletişim araçları fazlalaşmıştır. Günümüzde teknolojik gelişmenin sebebi olan olanaklar, iletişim araçlarını çok ileri seviyeye taşımıştır. Kitle iletişim araçlarının pek çoğu eğitim amacıyla kullanılmaktadır. İletişim, sosyal bir mevcudiyeti olan insan

hayatının kaçınılmaz ve önemli bir boyunu oluşturmaktadır. Sosyal çevre içinde yaşayan insanlar, farkında bile olmadan, birbirleriyle iletişim halindedirler. İnsanlar karşılaştıkları sorunları analiz etmek, için fikir alış verişinde bulunmak ihtiyacı hissettirmektedir. Toplumsal sorunların çözümü, kişiler arası iletişimin yanında karşılıklı iletişimi gerektirmektedir. İletişimin Sağlıklı temellere oturtulmadığı toplumlarda, insanların sorunlarını sonlandırmak amacıyla başlatılan iletişim, çatışmaya dönüşür. Böylelikle var olan sorunlar çözülmediği gibi yeni sorunlarda meydana gelir. Kimseyle sağlıklı ve olumlu ilişki geliştiremeyen kişi, yalnızlaşır, bilinçaltındaki kaygı ve endişeleri ile yalnız başına mücadele etmek zorunda kalır. Bu sebeple modern guruplarda, var olabilmek ve problemlere adil sonuçlar geliştirebilmek adına, guruplarda var olan kişilerle güvenilir, gerçek ve sağlam iletişim kurmak ve sürdürmek durumundayız. Bu da ancak iletişimi önemsemek ve değer vermekle olabilir (Cüceloğlu,1993).

2.2.3. İletişimin Amacı

Amaç en geniş anlamıyla bir neticelendirilmesi ile ilişkilidir. İletişim, planlı ve plansız mekan ve vakitte, belli hedefleri olan teması anlatır. İletişimde, iletiyi kanal, mesaj ve gönderenin hedefi, hedefin ulaşmasının hedeflendiği alıcının rastgele bir hedefiyle rastgele bir şekilde bağdaşmıyorsa geri bildirimin nasıl olacağı, alıcının kuracağı ilişkinin tabiatına bağlıdır. Kuracağı bu ilişkide hür ve müstakil halde olmaz, tersine bağlantının olduğu planlı/plansız mekan ve vakitte iletişimlerinin özelliği olarak meydana gelir. İletişim birbirinden kopmuş ve özgür olarak ifade edilen ifade ve sözcükler paradigması değildir. Bir şey ifade etmeme, bir ilişki kopmuşluğu veya iletişime değil, bir iletme, bir ilişki kopukluğu veya iletişimsizlik değil, bir şey söylemektir. Bilinçte oluşan her tür ilişki ve iletişimde her zaman bir hedef olmalıdır. (Pavitt, Kemp, 1999).

Bıçakçı'ya göre iletişim içinde olmak, öğrenmek, paylaşmak, tesir etmek, manipüle etmek, mutlu olmak gibi ulaşılması beklenen hedefler vardır. Bu amaçları, şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Var olmak: İnsanoğlu varlığını devam ettirmek için, çevreyle toplumla iletişim halinde bulunmak durumundadır. İnsan sosyal iletişim sayesinde benliğini diğerlerine tanıtabilir ve kabullendirebilir.
- Öğrenmek: Öğrenmek olgusu, yaşam boyunca sürmektedir. Dünyada ki olgulara tepkisiz olamayan insan, etrafını tanıması, bilmesi, meçhulleri azaltması için devamlı öğrenme gereksiniminde olacaktır. Bu da iletişim halinde olmasını sağlayacaktır.
- Paylaşmak: İnsanoğlu ömrü boyunca yaşamında yer alan olay ve durumlarla ilgili toplumun içinde yer alan diğer insanlarla paylaşım içindedir. Paylaşma önce fikir, his ve bilgi paylaşımı ile başlar daha sonra öğrenme, yeni şeyler üretme, tertip ve nizam yoluyla ilerler ve farklılaşır.
- Etkilemek ve Yönlendirmek: Toplumsal bir canlı olan birey görev dağılımı, görev birliği içinde olmak durumundadır. Bu da diğerleriyle benzer fikir, arzu ve his aktarımı ile olabilir. (Bıçakçı, 1999).
- Mutlu Olmak: Bireyler dinlenmek, hislerini yansıtmak, olumsuz duygularını hatırlamak, hisleri anlamında sakinleşmek için eğlenir ve bunun neticesinde de mutlu olur (Bıçakçı, 1999).

İletişim, kişinin benliğinin ortaya çıkmasına sebep olduğu için değerlidir. İletişim kurarak insanlar sahip oldukları bilgi ve yetenekleri diğerlerine iletme imkanına erişirler. Günümüzde iletişime verilen önem git gide artmaktadır. Bunun nedeni iletişimin bilgiyi iletme ve pay etme vasıtası olmasındandır. (Tutar, 2007).

Şüphesiz, tüm bireylerin her iletişim hareketinde öğrenmek, inanmak, inandırmak, idare etmek, sakinleşmek, eğlenmek vb. pek çok sebebi ve hedefi vardır. Bu hedeflerin bazıları bedelini o an talep ettiğimiz hedeflerdir, bazıları ise uzub süre sonraki isteklere dayanır

Berlo'ya gör 'hedefli olarak tesir etmek, dönüştürmek, için iletişim başatırız". Böylece, birey için iletişimin ana hedefi, bireyin etrafı ile arasında başlangıçta birey

negatif iletişimi tesir edebilmek, manipüle etmek diğer bir söyleyişle başkalarının gayesi olmak yerine, kendisini etkili olabilmeyi temin edebilmektir. Bu durumda iletişim, kişinin etrafı ve kendi hayatı üzerinde etkili ve sınırlayıcı olabilme gayesini gösterir. Kısaca iletişimin birey yönünden özel hedefleri ne olursa olsun, özündeki hedefi etrafında etkin olmak, diğerlerinin tutumlarını dönüştürmektir (Zıllıoğlu, 1993).

2.2.4. İletişim Modeli

2.2.4.1.Kaynak (Gönderici) Birim

Mesajların meydana geldiği ve meydana gelen mesajı hedefe gönderen birimdir. Bu sebeple kaynağa kaynak kişi, gönderici ya da verici de denilmektedir. İletişim sürecinde iletişimi başlatan birim Kaynak'tır. Kaynak birim başkaları ile paylaşacak bir his, fikir, bilgi, yetenek, haber, davranış ya da probleme sahip olan birimdir. (Çilenti, 1984). Kaynağın sağlıklı ve etkili bir iletişim kurması, hedef birimin daha çok duyu organına ulaşması ile olasıdır. Özellikle yüz yüze yapılan iletişimde sözlü mesajlara, göz ilişkisi ve bedensel temasta eşlik eder. Örneğin; bir öğretmenin ders anlatırken dikkati dağıldığı için dersi dinlemeyen öğrencisinin gözüne bakarak iletişim kurması ya da omuzuna hafifçe dokunması, öğrencinin derse olan ilgisini arttırabilir. Genel iletişimlerde görsel materyallerin (data Show, video vb.) kullanılması daha çok duyu organına ulaşılmasını sağladığından anlatımı genişletir (Baltaş ve Baltaş, 1994).

Kaynak amaçladığı, kişiye ulaşmak için, öncelikle iletişimin taşıyacağı his, fikir ve bilgiyi dil denilen sembolik model vasıtasıyla kodlar. Özünü ve şeklini koruyacak gerçek kodlama yapılmadığında, his ya da fikir yerine başkalaşarak iletecek ya da iletilmeyecektir. İletilerin kodlanması kısa ve öz, etkileyici ve akılda kalıcılığı basit olmalıdır. (Çağırıcı, 2007).

2.2.4.2.Mesaj

Kaynak tarafından kodlanarak ve alıcıya gönderilmek istenen his, fikir, uyarı, emir, gibi unsurlara verilen ada 'Mesaj' denir. (Özdemir, Erdem 2011).

Mesaj alıcının dikkatini çekecek biçimde düzenlenip göndericinin ve alıcının ortak deneyimlerini yansıtan imgelerle iletilmesi, iletişim sürecinin başarılı olabilmesi için önemlidir (Bolat, 1996).

Mesaj İletişimin görünür ve ilk algılanan yönüdür. Bu nedenle ile mesaj, iletişim türünü ve etkinliğini belirlemede önemli bir göreve sahiptir. Mesajın, içerik ve yapı olmak üzere iki boyutu vardır. İçerik anlam boyutunu, yapı ise sembol ve kodları ifade eder (Ritchie Kay, 1981; Redmond ve Mifflin, 2000 ; Knapp ve Vangelisti, 2005 ; Yılmaz, 2005 ; Sabuncuoğlu, Gümüş, 2008).

İletişim, sürekli mesaj alışverişi içerir. Kişi mesaj gönderir; dinleyeci kişi bu mesaja tepkimede bulunur; tepkimeye bir yanıt verilir, bu yanıt karşılık alınarak, etkileşim böylece devam eder. Devam eden etkileşim içinde, bir mesajın hangi mesajdan önce ya da hangi mesajdan sonra yer aldığı, o mesajın anlamını etkilemektedir. (Cüceloğlu, 1999).

2.2.4.3.Hedef(Alıcı)Birim

Genel olarak hedef/alıcı; kaynaktan gelen mesajların belli bir psiko-sosyal ve biyolojik süreçlerden alarak değerlendiren ve bunlara sözlü ya da sözsüz tepkimelerde bulunan şahıs, birey ya da topluluklardır. Yüksel,2008).

Haberleşme sürecinde alıcı pozisyonunda olan hedef birimin görevi, okoldukça önemlidir. Çünkü, Kaynak birimin kodlayarak anlamlandırdığını, çözerek ve yorumlayan birimdir. (Baltaş ve Baltaş, 1994).

İletişimde hedef kitlesine gelen iletiyi, mesajı gönderen kişinin belleğinde oluşan manaya yakın olarak idrak etmesi mühimdir. Bunun için hedef kitle (birim), kendisine gönderilen mesaj kodlarını çözümler ve yorumlarken kaynak birim, kendisine gönderilen mesaj kodlarını çözümler ve yorumlarken kaynak birimin zihninde oluşan anlamı anlama çabası içinde olmalıdır. Hedef birim bütün zihin enerjisini mesajı doğru algılamak için harcamalıdır (Çağdaş, 2002).

2.2.4.4.Kanal

Kaynaktan çıkan iletiyi aktaran fiziksel araç veya fiziksel ortam kanaldır. Kanal, daha çok, radyo dalgaları, ses telleri, sinir sistemi vs gibi teknik boyutu vurgulamak için kullanılır. Araç ise, iletileri kanallar boyunca aktarılabilir işaretlere dönüştüren cep telefonları, kitap, televizyon vs gibi fiziki veya teknik araçlardır (Adıgüzel, 2010).

Kanal, mesajın aktarıldığı fiziksel araç veya fiziksel ortam gönderici birim ile hedef birim arasında bulunmaktadır. Haberleşmenin gerçekleşebilmesi için, iletinin uygun bir yolla alıcının duyu organlarına ulaştırılması gerekmektedir. Aktif bir haberleşme, haberleşmede kullanılan materyalin artırılması ile mümkün olup, bir ileti alıcı birim tarafından farklı kanalların kullanılması ile gerçek ve çabuk olarak anlaşılmaktadır. (Çağdaş, 2002).

2.2.5.Temel İletişim Süreçleri

İletişim süreci, bir mesajın kaynaktan hedefe ve hedeften anlaşılır biçimde kaynağa geri gönderilmesidir. İletişimin temeli etkileşimdir. Farklı hedefleri, tercihleri, geçmişleri, tarzları ve alışkanlıkları olan kişiler, iletişimde bulunmak zorunda olduklarında tüm bu farklı özelliklerini iletişim sürecine dahil ederler. İletişim sürecinde bu farklılıkların etkileşimi imkansızdır. Böylelikle, etkileşimli iletişim süreci meydana gelir. (O’Hair, Friedrich ve Dixon, 2005).

En temel düzeyde iletişimi oluşturan öğeler; kaynak (gönderici) birim, mesaj, kodlama ve kod açma, kanal, hedef (alıcı) birim, algılama ve değerlendirme, geri bildirim olarak gruplandırılabilir (Zıllıoğlu, Yüksel, Gürgen, Yılmaz, Cangöz, 2008).

2.2.5.1. Kod

Bir kültürün, toplumda ki bireylerce ortak olarak kullanılan anlam sistemine ‘Kod’ denir. Sembolleri ve bunların da hangi anlamda nasıl kullanılacağını belirleyen kuralları da, uzlaşmaları (gelenekleri) da içermektedir. (Yüksel, 2008).

Bir nevi şifre demek olan Kod, Kaynak ve hedefin gördüğünde veya duyduğunda aynı anlamları çağrıştıran, mesajın şifrelenmiş haline gelir (Adıgüzel, 2010).

2.2.5.2. Kodlama

Var olan fikrin, hissin, tutumun ya da tanının iletmeye hazır hale getirilmesine ‘Kodlama’ denir. (Güler, 1991). Dil kodlama için bir aşama olup, İletişimde önemli rol alan ve daha karmaşık olan beden dili gibi kodlama yolları da dile dayanmaktadır. Çünkü olguların, olayların ve nesnelerin nasıl adlandırılacağı bilinmezse onlar hakkında iletişimde bulunmak güçleşmektedir. (Yüksel, 1989).

Kodlama, kişinin zihnindeki düşünce, duygu ve fikirleri ifade edebilmek için belli bir sembollere dönüştürmesi (kelimelere dönüştürüp konuşması veya yazıya dökmesi) demektir (Adıgüzel, 2010).

2.2.5.3. Kod Açma

Anlama sürecinde, iletilere odaklanan hedefin anladığı sembolleri, bilişsel olarak anlamlı sembollere dönüştürülme sürecine ‘Kod Açma’ denir. (Zıllıoğlu, Yüksel, Gürge, Yılmaz, Cangöz, 2008).

İletiler yalnızca şifrelerin çözümlemesi neticesinde anlam taşımayan belirti ya da bazı ses ve görüntü işaretleri olmaktan çıkıp, belirli bir anlam kazanır. Şifreleme kaynak birimi şifrelerin çözümlenmesi hedef birim tarafından yapılmaktadır. (Yüksel, 1989).

İletinin kodlanması; ile mesajın şifrelenmesi çok kısa, etkili, kolay akılda kalıcı ve dikkat çekici olmalıdır.(Oskay, 1992).

2.2.5.4. Algılama Değerlendirme

Algılama, mesajların ulaştırılmak istenen kişi ya da grup tarafından duyu organları yoluyla fark etmesi süreci, değerlendirme ise alıcının şifreleri çözümleme sürecinde düz anlamlarını meydana getirdiği mesajları kaynak çerçevesine bakarak tekrar ifadelendirdiği süreci içerir (Zıllıoğlu, Yüksel, Gürge, Yılmaz, Cangöz, 2008).

Algılama farklılığı, iç ve dış etkenler olarak iki farklı ögeye bağlanabilmektedir.

Algılamada dış etkenler, yoğunluk, farklılık, hareketlilik, sıklık, karışıklık, tekrarlama, yenilik, aynı olma gibi etkenlerdir. Algılamada iç etkenler ise; bireysel ihtiyaçlar, kişilik, bireysel hedefler, güdülenme, inançlar/değerler ve davranışlar,

hayaller/umutlar, arzu/beklenti ve istekler, geçmiş yaşam deneyimleri ve rutinler gibi etkenlerdir. (MEB, 2011).

2.2.5.5. Geri Bildirim

Geri Bildirim/İleti; Kaynak birimin gönderdiği iletiye karşılık, hedefin yolladığı cevap iletişidir. (Cüceloğlu, 1993). Geri iletim en basit anlamı ile kaynak birimin, hedef birimden aldığı tepkimelerdir. Farklı bir ifade ile hedef birimin, kaynak birimin mesajına verdiği yanıt olarak da tanımlanabilir.(Williams, 1979).

İletişim iki taraflı bir süreçtir. Önemli olan kaynağın gönderdiği iletinin manasının, alıcı tarafından kendi zihnindekine yakın bir şekilde anlamlandırılarak anlaşılmasıdır. Mesajın alıcıya doğru aktarılması ise alıcının verdiği tepkilerden, yani geri bildirimden anlaşılacağı gibi, iletişim süreci iletinin alıcıya aktarıldıktan sonra onun verdiği tepkilerin kaynağa geri dönüşüyle tamamlanmaktadır. (Büyükkaragöz, Çivi, 1999).

Bu süreci iki insan arasındaki karşılıklı görüşmeye göre uyarlırsak; kaynak: mesajı oluşturan kişinin zihni, gönderici: o kişinin jest, mimik ve dil ifadeleri, kanal: iletişimin gerçekleştiği ortam, hava veya araç, alıcı: mesajı alanın duyu organları, hedef ise alıcının zihni olarak düşünülebilir. (Zıllıoğlu, Yüksel, Gürten, Yılmaz, Cangöz, 2008).

Kişilerin arasında iletişim oluşabilmesi için, iletişimin muhakkak karşılıklı olması, kişilerin belirli bir mesafede yer alması ve iletinin sözlü, sözsüz veya yazılı biçim de aktarılması gerekir. (Gürten, 2009).

2.2.6. Sözlü İletişim Tanımı ve Unsurları

2.2.6.1.Sözlü İletişim Tanımı

İnsanların birbirlerini anlama konusunda en temel ve öncül iletişim kurma metodu Sözsüz İletişimdir.

İnsanların karşılıklı olarak ortaya koyduğu her türlü konuşma- yüz yüze konuşma, resmi veya resmi olmayan ifadeler, seslenme, söyleşi vb. çoğunlukla sözlü iletişim

olarak adlandırılır İnsanlar gündelik yaşamlarının büyük çoğunluğunu konuşarak veya dinleyerek geçirmektedirler. (Gürten, 2009).

Sözlü iletişimin temeli Ses'tir. Sesler insanların davranışını, hislerini ve iç dünyalarını dışarıya aktarır. Ses basit tabirle insanların iç dünyasının aynaya yansımasıdır. Sesli anlatımın başlıca unsurları ise; tonlama kalite, ses hacmi, ses perdesi, lehçe, hız ve üsluptur. (MEB, 2011).

Sözlü iletişim “dil ve dil-ötesi” olmak üzere iki sınıfa bölünerek ele alınabilir. Bireyler meydana getirdikleri bilgileri birbirlerine dil ile aktarırlar. Yazışmalar ve karşılıklı konuşmalar dil ile iletişim olarak adlandırılmaktadır. Dil-ötesi iletişim ise sesin hızı, tonajı, şiddeti, hangi kelimelerin özellikle vurgulanarak ifade edildiği ve duraksamalar sesin niteliği ile ilgilidir. Kısacası; Dil içeren iletişimde, kişilerin “neyi söyledikleri”, dil-ötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir. Yapılan pek çok araştırma da; kişilerin neyi söylediklerinden ziyade, onu nasıl söylediklerini önemsediklerini vurgulamaktadır. (Dökmen, 2000).

Sözlü iletişimin pek çok üstün yanları bulunmaktadır. Özellikle Sözlü iletilerde iletilenlerin anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol edilebilir. Anlaşılamayan bir nokta varsa anlaşılır duruma getirilebilir ve aynı anda geri bildirim sağlanabilir. Fakat şu var ki, sözlü iletişimde, aktarılan bir kelimenin, yazılı iletişime göre yanlış anlaşılma olasılığı daha fazladır. Sözlü iletişimde aktarılan sözlü iletiler, zamanla ya tamamen ya da kısmen unutulmakta veya değişikliğe maruz kalabilmektedirler. (Tutar, Yılmaz, 2004).

2.2.6.2.Sözlü İletişim Unsurları

2.2.6.2.1. Konuşma

Kelime anlamı, iki ya da daha çok sayıda bireyin sözlü bildiri alışverişinde bulunması anlamına gelen bir fiildir. Dinleme ise konuşulan başlıklardan dikkate değer bulunanların ayrıştırılması ve üzerinde durulmasıdır. Bu noktada dinleme, bir şeyi duymaktan ya da konuşmaktan farklı olarak, ihtiyaç duyulanın ya da arzulananın bilişsel olarak işlenmesi durumudur. Pek çok konu duyulsa bile dinlenemeyebilir. Dinleme, etkin ve farkında olunan bilişsel bir süreci kapsar (Ceylan, MOCAN, 2015)

2.2.6.2.2. Dinleme

Konuşma eyleminde iletilen mesajları açık şekilde anlama, bilinçli bir biçimde değerlendirme, konuşulan konuların bağlarını kavrayabilme, konuya ilişkin geri bildirim yapabilme süreçlerini içermektedir. Bireyler genellikle iletilen mesajları kendi yaşantılarına göre yorumlar ve bu noktada iletenin asıl mesajını kaçırabilir. Bu noktada deneyimler ile iletici tarafından aktarılmak istenen mesajları ayırabilmek, objektif bir bakış açısıyla değerlendirebilmek ve esas anlatılmak isteneni dinlemeye yönelik çabalamak büyük önem taşır (Ceylan, Mocan, 2015).

Aktif dinleme: Karşılıklı sorunları çözmenin en temel anahtarıdır. Kişilerin karşılıklı anlaşıldıklarını hissetmeleri onları yakınlaştırır. İlerleyen süreçlerde devam eden konular üzerinden daha sağlıklı iletişimlerin oluşmasını sağlar (Bıçakçı, 1998).

Aktif dinleme gerçekleştirilirken;

- İletişim sırasında konuşmaların tamamlanması beklenmeli,
- Mesaj verilen kişiye beden dili ile, dinlemenin gerçekleştiği hissettirilmeli,
- Karşılıklı konsantrasyon bozulmasına sebep olacak faktörler ortadan kaldırılmalı,
- Karşılıklı empati sağlanmalı,
- Dinleyicinin, konuya ilişkin konsantrasyonunun sağlanacağı ortam koşulları olmalı, iletişim hususundaki tenkitler konunun bitiminde sunulmalı,
- Mesajların daha net anlaşılabilmesi amacıyla belirsizlik içeren ifadeler hususunda soru yöneltilebilmeli (MEB,2011).

2.2.6.2.3. Etkili İletişim

Etkili iletişimin en önemli faktörü; iç, dış dünyanın bilincinde, farkında olmaktır. Etkili iletişim kurabilmek bireyin kendini bilmesi, kendini algılama, yorumlama, yansıtma arzularının farkında olmasıyla sağlanabilir. Kişinin karşısındakinin farkında olması ise; ancak ve ancak deneyim yaşantılarının ne olduğunu anlayabilmekten geçmektedir (Cüceloğlu, 1997).

Gordon (1996) İletişimi Kolaylaştırıcı Etkenleri tanımlamıştır.

1. Edilgin dinleme: Kabul edilme duygusu veren sıcaklık, empati yarı eksik bir kolaylaştırıcıdır.
2. Kabul tepkileri: Alıcıya verilmiş olan sözsüz iletişime ait tepki ve seslerdir.
3. Kapı aralayıcılar ve konuşmaya çağrı: Konuşmanın başlaması için kapı aralayıcı bir kelime kullanmasıdır. Sık sık kullanılması bıktırabilir.
4. Etkin dinleme: Düşüncelerin saygıyla karşılandığı, anlaşıldığı, kabul edildiği duygusu verir (Gordon, 1996).

2.2.6.2.4. Empatik İletişim

Bireylerin, iletişimde bulundukları kimseler üzerinden bir bakış açısı oluşturma halleri empatik iletişim olarak adlandırılabilir. Bu noktada kendini yerine koyduğu kimsenin hislerini algılama ve bu kimseye geribildirim yapma önemlidir. Davranışın sergilendiği tüm süreç ise “empati” olarak adlandırılır (Rogers, 1970 ve 1983, Çev.Akkoyun). Empatiyi gerçekleştirirken bir kimseyle ya da şeyle ilgili olarak, belirli bir olaya, duruma ya da görmeye dayanan, önceden edinilmiş olumlu ya da olumsuz yargılardan uzaklaşmak, hisleri ifade edebilmek ve karşıdaki kişiyi anlayabilmek önem taşır (Çınar,2010). Gerçek bir empatik ilişkide, candan değer verme, beden dilini gözlemleme, daha rahat anlaşılabilceğimiz bir kanaldan iletişim kurma büyük önem taşır (Dökmen, 2009).

Şekil: Çatışmalı, çatışmasız ve empatik iletişimde bilgi aktarımı ve yalnızlık (Dökmen, 2009)

Çatışmalı İletişim	Çatışmasız İletişim	Empatik İletişim
-Bilgi aktarımı yok.	- Bilgi aktarımı var	- Bilgi aktarımı var
-Yalnızlık var	- Yalnızlık var	- Yalnızlık yok

Belirtilen iletişim türlerine yönelik tablo incelendiğinde, empatik iletişimin bütünlük ve mesajların iletimi konusunda daha işlevsel olduğu söylenebilir. (Dökmen, 2009).

2.2.7. Sözsüz İletişim Tanımı ve Unsurları

2.2.7.1.Sözsüz İletişim Tanımı

İnsanlar sözlü iletişimi geliştirmeden önce beden ve işaret dilini anlaşma aracı olarak kullanmışlar, beden dili kullanılarak hislerini, fikirlerini, arzularını, , ihtiyaçlarını ve ruhsal durumlarını başkalarına aktarabilmişlerdir (Baltaş, Baltaş, 2010). Sözel olmayan ifade, bilgi verme ya da hareket olarak tanımlanmaktadır. Etkileşimlerin söz kullanılmadan yapılandırılarak başlatılmasını, ve sürdürülmesini olanak sağlamaktadır (Erdoğan, 2011).

Sözsüz iletişimde kullanılan, ses tonlaması, yüz ifadeleri, mimikler, jestler ve beden hareketleri sözsüz iletişimin parçası olup, sözlü iletişimlerin var olan anlamlarını ortaya çıkaran ve sağlamlaştıran işaretlerdir.(Gökçe, 2006). Sözsüz iletişim iki kişi arasındaki mesafeyle başlayarak; oturuş, duruş, giyim/kuşam, yüz ve beden şekilleri, bas, el ve kol hareketleri gibi pek çok farklı unsurlardan oluşan birliktelik içerisinde devam ettirilir. İçgüdü, dürtü, güdülerden yansıyan bu hareketler, bazen de taklit yoluyla öğrenilerek oluşmaktadır. (Köknal, 2005).

Sözsüz iletişimin üç görevini sıralayacak olursak: Birincisi, kişiler arası iletişimde düşünce ve fikirleri düzenlemek, ikincisi, sözel iletişimi geribildirimle pekiştirmek ve söyleneni destekleyerek tamamlamak, üçüncüsü ise; bazı zamanlarda konuşmanın/sözlü iletişimin yerine geçmektir. (Usluata, 1994).

Bilinçli olarak kullanılan sözsüz iletişim, bireye önemli üstünlük kazandırarak iletişime geçilen alıcıya daha çok tesir sağlamasını destekler. Beden dili gibi sözsüz iletişim unsurlarının kullanıldığı mesajlar, sözlü iletişim mesajlarından daha gerçek ve güvenilir ve etkilidir.(Gürüz, Özdemir Yaylacı, 2007). Evrensel özelliklere sahip olması nedeniyle, beden dili ile gönderilen mesajların, bir yandan kültürel ve

toplumsal yapıdan bağımsızken bir yandan da toplumsal ve kültürel yapılara sıkıca bağlıdır. (Baltaş, Baltaş, 2005).

Yapılan pek çok araştırmalardan görüldüğü gibi; aynı mimik ve jestler farklı kültürlerde başka manalara gelirken, farklı mimik ve jestler de aynı manalara gelebilir. Bu nedenle farklı kültür yapılarından oluşan bireylerin iletişimde sadece beden dilini kullanması, farklı sorun ve iletişim aksaklıklarına neden olabilmektedir. (Özben, 2001).

2.2.7.2. Sözsüz İletişim Unsurları

Sözsüz iletişimde bir takım öğeler yer alabilmektedir, bazı zamanlar bunların bir ve/veya birkaçına, bazı zaman ve durumlarda da hepsini birlikte kullanmak durumunda olunabilir. Sözsüz iletişim öğelerini, karşıdaki insanın içinde bulunduğu duygu ve düşünceleri anlamada yol gösterici bilgiler bütünü şeklinde değerlendirmek mümkündür. Yüz ve beden, bedensel dokunma, mekân kullanımı ve araçlar, Bu unsurlardır. (Üstün Dökmen, 2000).

2.2.7.2.1. Bedensel Temas (Dokunma)

Desmond Morris; Bedensel teması insan ilişkilerinin kökeni olarak bedensel teması baz almaktır. Morris'e göre; el sıkışmak el ele tutuşma durumundan evrimleşerek, geçmişten günümüze kadar ulaşmıştır. Selamlaşma, Anlaşma ve dostluk gibi ifadeler yer vermektedir. Morris; insanların bedensel temasa ihtiyaç duyduklarını ve bu durumu yakın çevresinde bulunan insanlarla karşılayamadıkları zaman , başka yollarla ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve kedi, köpek, balık kuş gibi hayvanları sahiplenmemizin de bu durumdan kaynaklanabileceğini belirtir. (Telman,Ünsal 2005).

Nerede, kime, ne zaman bedensel temasta bulunduğumuz ilişkilerimiz hakkında önemli mesajlar vermektedir. Bedensel temas farklı kültürden insanlar arasında değişkenlik göstermektedir. Örneğin, İngilizlerin birbirlerine çok az bedensel olarak temas etmeleri (John Fiske,1996),

Batı toplumlarının aksine, Türkler; duygularını iletme için, daha fazla bedensel temasta bulundukları, özellikle karşılaştıklarında birbirlerini öptükleri, kolları ya da

sırtı tutarak, sıvazlayarak sarıldıkları vb. bedensel temas hareketlerinin karşılıklı ilişkilerinde aktif ve sık olarak kullandıkları belirtilmektedir. (Baltaş, Baltaş, 2010).

2.2.7.2.2. Yakınlık

Yakınlık deyince, içinde sevgi içeren her türlü münasebetten bahsedilmektedir. Sevgi temelli iletişimlerde kişiler yaptıkları tercihler sonucunda karşılıklı olarak mutludurlar. Toplumlar, aynı seviyedeki bireylerini fonksiyonel zorunluluklar ve değersel tasaların etkisiyle bir araya getirmeye çalıştığına göre, mesafe olarak yakın olmak, bireyin kendisine benzeyeni sevmesi ile yakından ilgilidir. Komşuluk, iş ya da hobi arkadaşlığı yoluyla plansız gerçekleşen bölgesel gruplaşmalar ve kişilerin kendilerini dayanışmada hissettiği toplumsal grup, meslek ve nesil gibi gizli parçaları bu yakınlık derecelerini içermektedir. (Bansal, Voyer 2000).

2.2.7.2.3. Yönelme

Kişinin şahsını öteki şahıslara karşı nasıl konumlandığı, ilişkileri hakkında mesaj göndermenin farklı bir yolu bulunduğu ve birinin yüzüne bakılarak kurulan iletişimin içtenlik veya öfkeli olup olmadığına delalet olabilmektedir. Kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde vücudunun duruş yönü, parmak uçlarının duruşu, dizlerini karşıya yöneltmesi gibi o kişilerin söyledikleri sözcükler ne olursa olsun, aslında zihinde ve hislerin enerjisinin ifade ettiği yön olarak belirtilmektedir. Ayakta Olarak tartışan bir kişinin, içinde olduğu tartışma durumunu sonlandırmak isteyip istemediğini gövdesinin dönük olduğu yön ve ayak uçlarının gösterdiği yöne bakarak anlayabiliriz. Karşılıklı olarak birbirlerini dinlemek isteyen bireyler, 90 derecelik açıyla birbirlerine dönük olarak konumlanırlar (Acar Baltaş, Zuhale Baltaş, 2010).

2.2.7.2.4. Duruş ve Uyum

Sınırlı beden hareketlerinde ayakta durmak, oturmak vb. gibi duruş şekillerinde duygu aktarımı sınırlı olmayabilir. Fiske; çoğunlukla kişilerarası tutumlarla ilgili olan ve arkadaşlığında , düşmanlığında üstünlüğün ya da aşağılık duygularının da duruşla gösterilebilmekte olduğunu belirtmektedir. Duygusal hal, özellikle gerilim ve stresin ya da rahatlamanın yoğunluğunu da duruşumuzla gösterebildiğimizi, tuhaf ya da farklı görülse de duruş pozisyonunun, yüz ifadesine göre daha zor kontrol altına

alınabildiğini, gerginlik ve endişeyi yüz ifadesi belli etmese de duruş şeklinden belli olabileceğini vurgulamaktadır (John Fiske, 1996).

Telman ve Ünsal ise yaptığı çalışmalarda, bahsedilen konuyla alakalı olarak, bireylerin birbirlerini taklit etme özelliğine sahip olduğunu ve kişilerin uyumlu oldukları anlarda, birbirlerinin vücut duruşlarını, el kol pozisyonlarını kopyaladıklarını belirtmişlerdir. (Telman, Ünsal, 2005).

2.2.7.2.5. Görünüş

Fisk; Argyle'nin; görünüşü ikiye guruba ayırdığını, ilkinin kişinin kendi iradesine bağlı olduğunu (saç, makyaj, elbise tercihi, cilt ve bedensel süsler), ikincisinin de kilo, boy gibi kontrol altına alınmayan özellikler olduğunu vurgulamıştır. Bütün kültürlerde Saçların mühim bir faktör yer aldığını, vücudumuzun esnek kısmını oluşturduğunu ve saçların rahatlıkla değiştirilebileceğini belirtmektedir. Dış görünüş ona göre, karakter, sosyal statü ve bilhassa uyumluluk hakkında mesajlar iletmek kullanılmakta olduğunu ve “Gençlerin yetişkinlerin değer yargılarına karşı duydukları memnuniyetsizlikleri kıyafetleri ve saç modelleri ile ifade ettiklerini belirtmektedir.”(John Fiske, 1996).

Toplumsal ve sosyal ilişkilerde, kişiler karşısındaki hakkında öncelikle dış görünüşe göre değerlendirme yaparlarken, elbisesi ütüsüz olan, saçları kirli ve dağınık, , ayakkabıları boyasız kişilerin, çevresindekilerden önce kendisine öz saygılısı olmadığını düşünürler (Carnegie, 1985; akt: Gökçe, 2005)

2.2.7.2.6. Baş Hareketleri

İletişimi yönetmek ve bilhassa konuşma yapmak için sıra bekleme, sırasını almada kullanılmaktadır. Bir kafa hareketi ile, diğer kişinin konuşmaya başlaması için işaret verilebilirken, daha seri baş hareketleri konuşmak istediğini belirtiyor olabilir. Karakteri güçlü bireylerin duruşları ve başları dik iken, birbirlerine kin besleyen, kişilerin başları farklı yöndedir. Türkiye’de, dikey veya yatay baş hareketi sıklıkla evet ya da hayır demek için kullanılan sembollerdir. Karşılıklı yüz yüze konuşan

kişilerde, dinleyen kişi dinlediğini belli etmek için başını sallar., fakat bu başını sallama hareketi söylenenleri onaylama anlamına değil, söylediklerini dinliyorum anlamına gelmektedir. (Schober, 2003).

Bu baş hareketlerini Kaşıkçı; başımızla yaptığımız hareketlerin en yaygın kullanılanı onaylama ve reddetme hareketi olduğunu, yukarı ve aşağı baş hareketlerinin kullanımının karşımızdaki kişiyle iletişimimizi daha etkili hale getirdiğini emsallerle açıklamıştır. (Kaşıkçı, 2006).

2.2.7.2.7. Yüz İfadeleri

Bunlar, gözlerin ve ağızın şekli, kaşın kavis pozisyonu, burun deliğinin ölçüsü vb. gibi alt başlıklar da da incelenebilir. Bu alt başlıklar farklı durumlarda yüz ifadesini belirlemektedir. Ayrıca, yüz ifadeleri, kültürler arasında daha az değişiklik göstermektedir. (John Fiske, 1996).

Dikkatli bir gözlemci için önemli mesajlar verecek anlamlı bir yapıya sahip, ekran vasfında ve beden dilinin en göz alıcı bölümü yüz olduğu, yüzde en fazla dikkat edilen kısmın gözler olduğu belirtilmiştir. Fakat yüz ifadelerini anlama, anlamlandırma ve yorumlamanın zor olduğu da bilinmektedir. (Witz, 2004).

Vücut ifadelerimizin en bariz ve en kuvvetli manaları yüzümüzde oluşturmak, bazen gülerek, bazen kaş çatarak, bazen dudak büzerek, bazen de bakmayarak vb. gibi pek çok duygu ve düşünceyi, cümle kurmadan sessizce anlatmak da mümkündür. Hızla değişen yüz ifadeleri, yansıtılan ifadenin anlaşılmasına da engel olmaktadır. Duyu organlarımızdan Gözün, başlı başına önemli bir mesaj kaynağıdır, örneğin karşımızdaki kişi gözünü, gözünüzden kaçırarak, bir şeyler sakladığını belli edebilir. (Doğan Cüceloğlu, 1993).

Göz gibi aynı zamanda gözbebekleri de, kişinin duyduklarına ve gördüklerine yönelik ilgisinin açık olup olmadığını gösteren belirteçlerdendir. Büyüyen gözbebekleri kişinin gördüklerine, duyduklarına ve hissettiklerinin ilgisinin açık olduğunun ve heyecanlı var olduğunun işaretidir. Kişinin isteğinin ve ilgisinin azalmaya başladığını, kaygı ve endişelerinin arttığını da gözbebeklerinin küçülmesinden anlayabiliriz. (Thomson, 2003).

2.2.7.2.8. Jestler ve Mimikler(Devinimsel İletişim)

Jest ve mimikler vücut dilini oluşturmaktadır. Ayrıca, Jestler ve mimikler bireylerarası iletişimde, bireylere görsel sinyaller gönderen hareketler olup, jest ve mimikler kültürel olgulardır. Sosyalleşme sürecinde öğrenilen jest ve mimikler, biçimlenerek karşı tarafa aktarılırlar. Yüz kaslarının anlatım sebepli yararlanma duyguları düşünceleri iletecek şekilde, yüzde oluşan ifadeyi aktarır. jestleri oluşturan hareketler, kafa, el, kol, ayak, bacak ve bedenin kullanımıdır. Vücut hareketlerinin amaca yönelik kullanılması, devamlı esnemek, , üşüdüğünü belli edecek biçimde elleri birbirine sürtmek gibi bir takım hareketlerin kullanılması ve gösterilmesi jestlerdir. (Zıllıoğlu, 2008).

2.2.8. Yazılı İletişim

Dili oluşturan sessel simgelerin belli sembollerle aktarılmasına Yazı denir. (Ocak, 2004). Kişiler arası ilişkilerde ve iletişimde bağlayıcı ve güvenlik sağlayıcı bir özelliğe sahip olan yazı, insanoğlunun kültürel değişiminin üzerinde son derece etkili olmuştur. (Gürgen, 1997).

Kişilerarası iletişimde kullanılan ; dergi, gazete, raporlar, iş mektupları, notlar, tebrik ve kutlama kartları, görevlendirme yazıları, broşür, duyurular gibi çeşitli yazılı iletişim araçları kullanılmaktadır. Alınan kararları yazılı olarak kayıt altına alması, anlaşmaları desteklemesi, zaman ve para açısından ekonomik olması, planlama aracı olması ve mesajların akılda kalıcılığını sağlaması bakımından önemli bir iletişim türüdür (Gürüz, Özdemir Yayıncı, 2007).

Yazılar genelde belirli konu ve düşünceleri ifade etmede kullanılır. Buradaki aktarımlar, hisler ve ya fikirler üzerine olabilir. Sonuç olarak bir bilgiyi yazınsal anlamda iletme söz konusudur. Bu yönüyle yazılar bilgi aktarımının ve etkileşimin vazgeçilmez unsurlarıdır. Sözlü ifadelerde sesler ana kaynak iken, yazılı ifadelerde ise kullanılan alfabe ana kaynaktır. Yazınsal yollarla, mesaj verilmek istenen bireyler gerektiğinde teknolojik sistemlerden de faydalanarak (e-posta gibi) pek çok şekilde bilgi akışını sağlayabilir (Özdemir, Erdem 2011).

2.3. Aile İçi İletişim

Toplumu meydana getiren, besleyen ve aktif kılan yapıtaşı şeklinde adlandırılan aile, nüfusun devinimini sağlama, kültürün aktarımı ve bireylerin sosyalizasyonu açısından oldukça değerlidir. Tüm bu katkıların yanında fiziksel, zihinsel ve maddi olarak gereksinimlere cevap verir. Bu yapı içerisinde iletişim, ebeveynler, çocuklar, eşler ve kardeşler arasında karşılıklı şekilde gerçekleşmektedir. Çocuk sahibi ve buna ilişkin iletişim becerilerine sahip olmak beraberinde bir takım görev ve sorumlulukları da getirir. Ebeveynlik bu noktada da iletişim alanı dahilinde süreklilik arz eden bir durumdur ve geliştirilebilir (Aydın,2007)

Özellikle ailedeki tutum ve davranışlar, çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Cüceloğlu (2002) tarafından ailesince değerli olduğu duygusu verilebilen çocukların, değerli olduklarına ilişkin inançlarının, diğer çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların, sınırlarının ve duygularının kabul edildiği, gelişmesini sağlayacak sevgi saygı gibi temel duyguları sağlıklı şekilde alabildiği bir ailede yetişmesi, aile içi iletişimin sağlıklı olması anlamına gelecektir (Önder,2003) Çocuğun sosyalizasyonun başladığı ilk yer ailedir. Bu noktada aile içinde bulunduğu toplumun kalıpları, kuralları, normları, kültürü, alışkanlıkları, tüketim ve üretim özellikleri gibi pek çok konuda aktarımı sağladığında, çocuğun ilerideki yaşamına ilişkin bakış açısını, dilek ve beklentilerini -aktarımda kullandığı iletişim tarzının da etkisiyle – şekillendirecektir (Baran,2013)

Baskın özellikteki ebeveynler, çocuklarına olan duygularını ve olumlu davranışlarını, destekleyici eylemler şeklinde kullanır ve çocuklarını ancak onların beklentilerine uygun davranıldığında destekler. Bu yönüyle toplumun katı ve kuralcı yüzünün bir yansıması olarak çocuk üzerinde sirayet ederler. Çocuklarından sorgusuz kabul umarlar. İletişimi fazla önemsemez daha çok direktiflerle çocuklarını yönlendirirler. İstedikleri olmadıkları takdirde ceza yöntemini kullanabilirler (Kuzgun,1973)

Ailemiz ile olan iletişimimizin diğer bireyler ile olanlardan ayrımı, aileyi oluşturan bireylerde sevgi duygusunun hakim olmasıdır. Bu yapı meydana getirilirken eşler arasındaki esas ihtiyaç mütakabil sevgiye sahip olmak, sahip oldukları bu duyguyu aile olduktan sonra da muhafaza edebilmektir. Bu sevgi, saygı ve aidiyet duygusu aileyi bütün yapılardan farklı kılar. Bu yapının korunabilmesi ise, bireylerin mütakabata varabildiği birbirini açık şekilde anlayabildiği ve geribildirimini sağlayabildiği, empatinin etkin olduğu bir iletişim tarzına bağlıdır (Kaya, 2006)

Yapılan çalışmalarda çocuklarda bilimsel ve bilişsel becerilerin eğitim öncesinde, çocuk, ebeveyn ilişkisinden, bunun yanı sıra bu yapıdaki çözüm bulma stratejilerinden katkı aldığı açıklanmıştır (Kayısılı, 2008). Çocukların öğrendikleri ve ailelerine karşı geliştirdikleri tavrın, tüm sistemlerde yer alan birey ve canlılara yönelik de benzer özellikler taşıyacağı bu durumun, mikro, mezo, makro düzeydeki gruplarda çocukların toplumun bir üyesi olarak uyum sağlama davranışına etki edeceği değerlendirilmiştir (Demir, 2013)

İşlevsel iletişim aynı zamanda, ailedeki bireylerin anlaşmalarını sağlayarak, destekleyici ve geliştirici özellikler benimsemelerini, diğer gruplara kıyasla daha özerk ve bağımsız bir yapı sergilemelerini, özgür düşünen ve düşündüklerini dile getirebilen bir yapıya sahip olmalarını, güven duygusuna sahip, değer duygusu yüksek, problemlerle başa çıkma becerisi gelişmiş bireyler olmalarını destekler (Karaca,2010). Etkili iletişim kullanan kişi; Karşısındakine değer verir, onu anlamaya çalışır, görüşlerine saygı duyar, onaylar, geliştirir, doğru zamanda yerine göre sorular sorar. Karşısındakine inanır, hislerini önemser, problem çözmede destek sağlar. Karşısındakine konuşmak için fırsat verir, beden diliyle de saygı duyduğunu ve önemsedğini gösterir. Temel hedefi anlayabilmek ve birlikte çözüm üretmek olduğu için karşısındaki kişinin his ve fikirlerine dikkat eder. Etkisiz İletişim Kullanan Kişi ise; Karşısındakine emir vererek yönlendirir. Daima ön yargılı davranır, eleştirir, suçlar. Karşısındakinin görüşlerini reddeder. Hata bulmak için sorgular ve suçlar. Kişisel sınırları aşarak, karşısındakinin ahlakını sorgular. Öğüt verir, kişinin sözünü keser ve beden dili ile ilgilenmez, önemsemez. Temel hedefi kendi taleplerini

onaylatmak ve yaptırmak olduğu için sadece kendi his ve fikirlerine odaklanır (Karaca,2010).

2.3.1. Anne Çocuk İletişimi

Çocuk dünyaya geldiğinde karşılıklı etki ve katkılarının tümünü ve ilkinin annesi ile yaşamaktadır. Dünyaya geldiği ilk zaman dilimlerinde annesi ile fiziksel bağını ayırdığını henüz algılayamamaktadır. Bu noktada anne ve bebeği arasında birbirine dokunabiliyor olmak önemlidir. Bebek burada güven duygusunu sağlarken aynı zamanda sevgi almakta ve güvene dayalı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna ilişkin temeller bebekliğin ilk zamanlarında atılır (Çağdaş, 2002)

Bu ilişki anne ve bebek tarafından karşılıklı olarak belirlenir, temeller ne kadar erken atılırsa annelik ve bebeğin güven duygusu da o kadar etkili olacaktır (Şener, Karacan, 1999) İlerleyen dönemlerde ise anne çocuk iletişiminde ve çocuğun sosyalizasyonunda olduğu kadar sağlıklı bir kişilik oluşturma ve olumlu ilişkiler başlatabilmesi için gereklilik haline gelecektir (Flannagan, Hardee, 1994)

Hunter(1984), anne karakterinin bebek üstündeki etkilerini konu alan bir inceleme yapmış, bunun neticesinde, faydalı bağlar kuran ve bebeğine iyi hissettiren annelerin bebeklerinin diğerlerine nazaran daha sosyal ve uyum gösteren özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir. (Çağdaş, 2002).

2.3.2. Baba Çocuk İletişimi

Son zamanlarda çocuğu bulunan kadınların iş yaşamında aktif rol almaları, baba olma hali, çocukların babalarını örnek alma davranışları gibi pek çok konuyu yeniden gündeme getirmiş ve bu konulara olan alakanın artmasına sebep olmuştur (Hawkins, Dollahite 1997; Lamb, 2000; Vondra, Belsky, 1993) Babaların çocuk bakımında aldığı roller ve toplumun bu konudaki beklentileri, (Marsiglio, 1995) babaların bu konudaki eğitimlere katılımını etkileyen araştırılması noktasında yine çalışmaların çeşitlenmesini sağlamıştır (Mc Bride, Rane, 2001) Çalışmaların geneli baba ve çocuğun geçirdiği nitelikli zamanların yakınlık oluşturduğu hususunda

hemfikiridir (Yazgan, 2000). Bu durumun sadece baba ve çocuk arasında yakınlığı sağlamakla kalmadığı, aynı zamanda birlikteliklerinde büründükleri rollerinde çeşitlilik yarattığı ve oyunlarında zenginlik sağladığı bilgileri de çalışmalarda yer almıştır (Lamb, 2000) Anne ve babanın aile içindeki rollerinin farklılığı çocuk üzerindeki etki alanlarının ve çocuğa katkılarının da farklı olmasını sağlamakta, bu farklı roller birbirini tamamlamakta ve aynı zamanda desteklemektedir. Bu sebeple anne ve babanın bir bütün olarak çocuğun gelişimine ve iletişimlerine katkı sunması önem arz eder (Güngörmüş 1990).

Babaları ile nitelikli etkileşimlerde bulunan çocukların babalarıyla daha az iletişim kuran çocuklara göre, bilişsel ve eğitimsel becerilerinin uyum sağlama ve özerk olabilme kapasitelerinin daha yüksek olduğu (Ishii-Kunzt, 1995; Mc Bride, Mill, 1993; Mc Bride, 1989), ebeveyn-çocuk iletişimlerinde problemlerli tepkiler sergileme ihtimallerinin yine diğerlerine nazaran düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Akt: Kimmet, 2003) Bu noktada eşlerin olumlu iletişimlere sahip olmasının çocukları da olumlu yönde etkilediği, (Engle, Breaux, 1994) ebeveynlerin yetiştirme tarzlarına ilişkin tutumları ve ilkeleri arasında tutarlı davranılmasının, çocukların gelişimlerini olumlu yönde pekiştirdiği ortaya koyulmuştur (Rane, Mc Bride, 2000)

2.3.3. Anne Baba Çocuk İletişimini Olumlu Yönde Etkileyen Faktörler;

2.3.3.1.Kabul

İnsanlar arasında iletişimde temel ilkelerden biri olarak kabul edilmektedir. İletişimde bulunulan kişinin kendine has özellik ve becerilerini var olduğu gibi kabullenmek, arada ki iletişim ve ilişkileri kuvvetlenmesinde önemlidir. Karşıdakini olduğu gibi kabul etmek, onu sevmeyi gerektirir (Baymur, 1978; Yavuzer, 1996).

Anne-babalar, çocuklarını farklı bir birey olarak görerek, duygularında düşüncelerinde ve geliştirdikleri davranışlarda özgür olduklarını akıllarından çıkarmadan, onları var oldukları gibi kabul etmelidirler (Çağdaş, 2002).

2.3.3.2. Dinleme

Hangi yaşıta olursa olsun her insan dinlenmekten hoşlanır. İnsanların danışmanlara başvurmalarının en önemli nedenlerinden biri de iyi bir dinleyiciye ihtiyaç duymaları olup, çocuklarsa dinlenmemeye karşı daha çok duyarlıdırlar. Bu sebeple dinlenmedikleri anları fark ederler (Yavuzer, 1996; Mountrose, 2000)

2.3.3.2.1. Edilgin dinleme

İnsanların birbirleri ile karşılıklı iletişim ve etkileşimlerini devam ettirebilmeleri, konuşmaya olduğu kadar dinlemeye de önem vermeleri ile mümkündür. Bazı insanlar dinler gibi görünürler. Ancak karşılarında ki kişiyi gereği gibi dinlemezler. Çünkü dikkatlerini ya da ilgilerini kendi düşüncelerine ya da çevrelerinde bulunan başka nesne ve olayların üzerinde toplamışlardır. Bu nedenle karşısındaki kişiyi dinlemez ve söylediklerini de anlamazlar. Oysa insanlar arasında sağlıklı ve verimli bir iletişim, insanların susmayı öğrenip, karşısındaki kişiyi dinlemeleri ile gerçekleşebilir (Çağdaş, Seçer, 2007).

2.3.3.2.2. Etkin dinleme

Anne-babanın edilgin bir şekilde sadece söylenenleri duyması yeterli değildir. Sessizlik, kabul tepkileri, kapı aralayıcılar ve konuşmaya davet cümleleri çocukla iletişimi kolaylaştıran etkenlerdir. Anne- babanın, duyduğu sözcüklerde gizli olan duygu ve düşünceleri anlamasıdır. Bunun için de anne-babanın, çocuk ile etkin bir biçimde ilgilenmesi gerekir.

Etkin dinlemenin edilgin dinlemeden farkı, dinleyen kişinin duyduğunu tekrar ederek, özümleyerek geri yansıtmasıdır. Tekrarlanmanın esası, mesajın anlamını değiştirmeden, yalnızca kendi sözcükleri ile ifade etmektir (Çağdaş, Seçer, 2007).

2.3.3.3. Empati

Bireylerin, iletişimde bulundukları kimseler üzerinden bakış açısı oluşturmaları, karşısındakinin his ve fikirlerini algılayarak benzer duyguları yaşamaları ve buna ilişkin geri bildirimde bulunması empatidir (Dökmen, 1995). Ebeveynlerin bu noktada

kendilerini çocukları yerine koymaları, onun ihtiyaç dilek ve beklentilerine yönelik düşünebilmeleri, bir anlamda bu rolü üstlenebilmeleri önemlidir (Dökmen, 1995)

2.3.3.4.Dürüst Olmak

Çocukla olan etkileşimlerde ebeveynlerin sorunlara, anne baba rolü dışında birey olarak yaklaşması, sorunları algılamalarında daha nesnel bir bakış açısına sahip olmalarını, böylelikle daha net ve doğru yanıtlar seçmelerini sağlayacaktır (Navaro, 2001)

2.4. İletişim Engelleri

Bireyler arası sözlü ve ya yazılı bilgi paylaşımlarında his ya da fikirlerin istenilen şekilde iletilmemesi iletişimde kısıtlanmayı beraberinde getirir. Sağlıklı bir iletişimi kısıtlayacak birden fazla sebep ortaya çıkabilir. Bireysel, nesnel, yöntemsel, ruhsal, toplumsal ve ya grupsal pek çok neden iletişim engellerinden sayılabilir (Sabuncuoğlu, Gümüş, 2008).

2.4.1. İletişimin Kişisel Engelleri

Bilgiyi aktaran ve alan bireylerin kişisel yetersizliklerinden oluşan problemlerdir. Bilginin iletici ya da alıcının psikolojisinden bağımsız olması söz konusu değildir. Kalıplaşmış düşünceler, toplumsal öğretiler, konu hakkındaki eğitim seviyesi, hobiler ve istekler konusundaki ayrılıklar bu problemlere örnek verilebilir. Bir konuyu muhakeme etme ve işleme ise bireylerin algısı ile ilgilidir. Algılama faktörü örnek verilen tüm başlıklar arasına en çok dikkat çekenidir. Bildiğini iletmek, empatik iletişimde ihtiyaç duyulan nitelikte olamamak gibi eksiklikler de algıyı etkilemekte aynı zamanda bundan etkilenmektedir (Temiz, 2012).

Bireylerin kendilerine özgü nitelikleri, duygusal durumları ve gelişimlerinin benzer olmaması iletişimde bulunma durumlarını ve sosyal olma düzeylerini dahi etkiler (Yazıcı, Gündüz, 2010).Bazen iletilen mesajlar nesnel şekilde değil, deneyimlerimiz doğrultusunda algılanır ve şekil alır (MEGEP, 2007).

Kısaca; İletişimdeki kişisel engelleri sıraladığımızda, dil ve anlatım güçlüğü başta olmak üzere, konuşulan konu hakkında bilgi eksikliği, iletişimde bulunulan kişi ile statü farklılıkları, yaş ve cinsiyet farklılıkları ile kültürel farklılıklar olarak özetlenmektedir.

2.4.2. İletişimin Psikolojik Engelleri

Bireyler, kültürel kodlara sahip olarak yetişir, bunları korumaya çalışır ve aksi görüşleri inkar etmeye eğilimlidir. Görüşleri kabul ettiği takdirde ise bunları kendi inanışları doğrultusunda dönüştürerek kullanmayı tercih eder (Türkmen, 2000). Kişinin psikolojik yapısı mesajın içeriğine ilişkin tutumunu etkileyerek buna uygun tepkileri geri bildirim haline getirir. Bu noktada bir mesajın gereğinden fazla verilmesi mesaja ilişkin duyarsızlığa yol açarken, gerekli düzeyde verilmeyen mesaj ise dikkatten kaçabilir (Küçükdoğan, 2011).

Bu başlık altındaki faktörlerden birkaçı, iletişim nedenlerinin tanımlanması, kalıplaşmış yargılar, görüş ayrılıkları, yorumlama, soruna yaklaşım ve eyleme geçme biçimi, öğrenilen normlara ilişkin farklılıklar ve konuya ilişkin akademik birikim şeklinde sıralanabilir (Çedikçi, Elgünler, 2011).

İletişim amacının belirlenmemesi: Bu noktada öncelikle iletilmek istenenin uygun zamanda, uygun teknik ve tarzla, yeterli şekilde sunulabilmesi hedeflenir. İletişim nedeninin belirlenmesi konuda sapma olmadan konuya ilişkin sonuç ve değerlendirmeye ulaşılmasında büyük önem taşır.

2.4.2.1. Kalıplaşmış Yargılar

Bir kimseyle ya da şeyle ilgili olarak belirli bir olaya, duruma, ya da görmeye dayanan, önceden edinilmiş olumlu ya da olumsuz bu düşünceler, iletilmek istenen mesajları, gerçekliğinden ayrı olarak algılamamıza sebep olur. Bu davranış sürekli hale gelmesi, bireylerin gelişimlerinde büyük engel teşkil etmektedir(Dökmen, 1998).

2.4.2.2. Görüş Ayrılıkları

Aralarında bilgi akışı olan bireyler benzer düşünceleri paylaşmıyor ise ve ya düşünceleri kutuplaşmış düzeyde ise bir düşünceye bağlı bulunma ve kıymet verme durumlarına göre bilgi akışında sık sık inkar mekanizmalarını devreye sokarlar(Eren, 2000).

2.4.2.3. Algılama Farklılıkları

Bireyler benzer durumları kendilerine has özellikleri sebebiyle daha farklı yorumlayabilir. Bu noktada bireysel ayrılıkları nedeniyle eksik ve ya yanlış algılanan bilgiler olumsuz tepkilere yol açacaktır. Böylelikle iletişimde algılama farklılıklarından kaynaklı sorunlar oluşur (Sabuncuoğlu, Gümüş, 2008).

2.4.2.4. Tutum ve Davranışlar

Bu sebeple oluşabilecek iletişim engelleri aşağıda belirtilmiştir:

1. Bireyin kendisine yönelik davranış tarzı: Birey mesajı aktarmak hususunda özgüven sahibi ise iletişim tarzı bundan etkilenecektir.
2. Bireyin konuya bakış açısı: Aktaracağı temalara ilgi beslemeyen kimseler odaklanma hususunda problem yaşayabilir. Konuya ilgi duyulması ise konunun daha farklı örnekler ve hatta deneyimler kanalıyla zenginleştirilmesini sağlayacaktır.
3. Bireylerarası saygı: İletişimin tarafları birbirine karşı olumlu bakış açısına sahip ise dinleme ve konuya önyargıdan uzak yaklaşma hususunda problem yaşama ihtimali düşük olacaktır.

Kişiler, tutumların olumlu-olumsuz, çekici-itici olmaları durumuna göre iletişimde bulunmaktadır. Bu bağlamda bir tutum ne kadar aşırı ve güçlü ise onu değiştirmek o derece güç olacaktır. Bu güçlü tutumlar iletişim engeli olmaya devam edeceklerdir (Sabuncuoğlu, Gümüş, 2008).

Sahip olunan bilgi düzeyi: İletişime katılanların eğitim durumu, mesajın konu ve kapsamı hakkında sahip oldukları bilgilerle ilgilidir. Yetersiz bilgi, iletişim sürecinde gönderici ve alıcı arasında bir engel oluşturur. Gönderici, bilgi eksikliği

nedeniyle mesajın içeriğinde boşluklar bırakırsa, alıcının algıladığı mesaj gönderilen mesajdan farklı olacaktır (Sabuncuoğlu, Gümüş, 2008).

2.4.2.5.Mesafe Kavramı

Fiziksel olarak çevremizde bulunmayan bireylere hislerimizi aktarmamız oldukça zordur. Yüz yüze iletişimlerde, beden dilimiz birden fazla hissi aktarabilecekken, sadece sözlü aktarımlarda ise anlatılmak istenen konu alıcıya eksik iletebilmektedir. Bu noktada fiziksel ortamı paylaşmak büyük önem taşır. Fiziksel ortamın paylaşılamadığı durumlarda kullanılan dile özellikle dikkat etmek gerekmektedir (MEB,2011).

Bu noktada önemli olan fiziksel olarak aynı ortamda bulunamıyor olmanın güçlüklerini en aza indirmek adına iletişimi etkin bir şekilde kullanmayı öğrenebilmektir. Diğer bir önemli nokta ise aynı mekanı kullanmak ile birbirine fazla yakın bir temas içinde bulunmanın da iletişimi engelleyebileceği gerçeğidir. Tarafların her açıdan iletilerini kaygı duymadan verebileceği ve ya alabileceği bir ortam sağlanması, konunun tam ve açıkça anlaşılması adına önem arz eder. Aksi durumlarda sağlıklı ortam koşulları sağlanan kadar iletişimin ertelenmesi faydalı olacaktır.(Yazıcı, Gündüz, 2010).

Bireyler arası ve karşılıklı olarak aktarılan her tür his ve düşüncenin anlaşılmasını zorlaştıran bazı etkiler mevcuttur (Tutar, Yılmaz, 2005). Bu konuya ilişkin literatür de pek çok araştırma bulunmakta olup, kısıtlayıcı faktörler üzerinde Mosley, Megginson ve Pietri (2001) tarafından da çalışıldığı, bu çalışmada; makamların dereceleri, yetki, bir durumda bulunulan konum, ihtisaslaşma ve ihtisas gösterilen konu hususunda sahip olunan akademik dil gibi kısıtlayıcılar üzerinde değerlendirmeler yapıldığı görülmüştür. Eren (2000) in ise bireysel kısıtlılıklar, dilin kullanımından doğan zorluklar, dinleme ve aktarma konusunda net olunmaması ve geri bildirim gibi başlıklar üzerinde durduğu bilinmektedir. Sayers Bingamin, Graham ile Wheeler (1993)'in ise değerlendirmelerinde, iletişimde duraklama, süre problemi, tecrübeler, öğrenilmiş konuların yetersizliği, mekan, gruplar arası mesafe, gerektiğinden fazla

üzerinde durma, bireysel gereksinimler, kalıp yargılar ve tahminlerde bulunma başlıkları üzerinde durmuştur.

Solmuş (2004), Mekansal ayrılık, yorumlamadan doğan farklılıklar, sonuca bağlama, eleme, gruplararası kabul gören dil, konum hiyerarşisi süre faktörü ve gereğinden uzun süreli iletişimler içeriğinde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sullivan Glanz (2000) daha çok muhakeme, çareler, farklı bireylerin dikkat alanlarından ayrılma gibi başlıklara değinirken, Demir (2003), kişisel kısıtlılıklar, düşünceleri eleme, algıda dikkat, rahatsızlık verici sesler, açıklık, inandırıcılık, gereğinden çok konu akışı, süre, mekan, ortam özellikleri gibi aktörlere ağırlık vermiştir (Sayers ve diğerleri, 1993).

2.4.2.6.Zaman Baskısı

İletilecek mesajlar için kullanılan süre, mesajın doğru anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Süre sıkıntısı yaşadığımızda, aktarımlarımız için hızlı bir dil kullanırız. Bu noktada konu tam ve açık şekilde anlaşılamayabilir. Bunun yanı sıra iletişim kuracağımız bireyler için, ortak belirlenen saatlerde ortamda bulunulup, bulunulmaması bireye verdiğimiz değer bir diğer göstergesidir. Zaman kavramı bu açıdan, iletişimimizin seviyesi ve şeklini de belirler. Kamusal iletişimlerde süre hususunda ayrıca önem verilmelidir (Sayers ve diğerleri, 1993).

2.5. Savunucu İletişim

İletişim insanlar arası ilişkilerin düzenlenip gerçekleştiği bir süreçtir. Kişiler kurdukları iletişimlerde özel hayatları, yaşam deneyimlerini, duygularını, hayata dair beklentilerini ve toplumdaki yerleriyle farklı farklı kişilikler sergilemektedir. Sergiledikleri bu kişilikler ile iletişim geliştirmekte, karşısındaki bireylerle bağ kurmaktadır. Kurulan bu bağların sürdürülebilirliğinde ki en önemli psikolojik engellerden biri de savunucu iletişimdir (Zıllıoğlu,1993).

Kişinin benlik bilincini koruma ihtiyacından kaynaklanan savunucu iletişim, bireyin karşısında ki tarafından kendi benliğine saygı gösterilmediğini, kendisini korumazsa ezip geçilecekmiş gibi olarak algıladığından içsel tehdit riski sebebiyle iletişimde savunmaya geçer (Harlak,2007). Savunucu iletişimde asıl amaçtan uzaklaşarak ‘ne’ konuşulduğundan ziyade ‘kimin’ konuştuğu önemli olmaya

başladığından, iletişim çatışmaya dönerek işlevini yitirecektir (Elmacıoğlu,2000). İletişimde savunucu olan kişi, düşüncelerini söz konusu konudan çok, karşısındakini nasıl alt edeceğini, tartışmayı nasıl kazanacağını, karşısındaki tarafından nasıl görüldüğü vb gibi kendisini savunmaya harcar. Bu nedenle savunucu iletişim kullanan kişi ya da kişiler mesajların içeriğinden uzaklaşarak, tartışmaya döner. Savunucu iletişimde olan kişinin karşısında ki kişi de kendiliğinden savunucu tutum uyanabileceğinden aralarında ki iletişim hızla bozulmaya başlayarak yerini gerginliğe bırakır (Zıllıoğlu,1993; Cüceloğlu,2001).

Savunucu iletişim sadece sözlü iletişimlerde değil, jest mimik, beden hareketleri gibi sözsüz iletişim olarak ve ses tonu kullanımındaki vurgulamalarla da sergilenebilir (Baltaş ve Baltaş, 2011; Çağdaş, 2012).

2.5.1. Savunucu İletişimin Temelinde Yatan Unsurlar

2.5.1.1. Yargılayıcı Tutum

Sözel iletişimde kaynak olan kişinin ses tonu, konuşma tarzı ile değerlendirici ve yargılayıcı olarak algılandığında mesaj iletilen alıcı konumda ki kişi tarafından da savunma tepkisi kendiliğinden gelişebilir (Zıllıoğlu,1993).

Yargılayıcı tutuma sahip bireyler sosyal kültürel statülerini farklı bireylerden daha üstün algılar ve dışa vururlar. Bu noktada iletişimde olduğu bireylerin sahip oldukları şartları, hayat standartlarını ve düşünce tarzlarını gözlemlemeden, kendi içinde bulunduğu koşullara göre yorumlar ve yargılarlar(Cüceloğlu,1996).

İletişimde yargılayıcı tutum sergileme, savunucu iletişimi artırır.

2.5.1.2. Denetlemeye Yönelik Tutum

Dinleyen kişinin duygularını, tutum ve davranışlarını değiştirme amacı yansıtan mesajlar, iletişimin yönünü değiştirerek savunucu iletişim ortamına dönüştürebilir. Mantığa bürüme ve ikna etme yolu ile iletişimde bulunan kişinin bir konuda ki tutumunu değiştirme, davranışını belirli ölçülerde yönlendirme, sürdürdüğü eylemlerini sınırlandırma ya da sonlandırmak üzere takınılan tutumları içermektedir.

Ancak, iletişimde bulunulan kişinin o an ki duygu durumunda hassas olduğu konularda savunucu iletişime sebep olabilmektedir(Cüceloğlu,1999).

2.5.1.3. Aldırmaz Umursamaz

Kişiler arası iletişimde yüz ifadeleri, ses tonu, jest mimik ve vücut hareketleriyle iletişimde bulunduğu kişinin duygu ve düşüncelerini umursamaz tavır sergilemesi savunucu iletişim oluşmasına sebep olabilir. İletişim devam ederken geçişirici ve alaycı davranmak, başka yere bakmak, başka şeylerle uğraşmak (telefon vb) kaynak kişinin gerilerek savunmaya geçmesine sebep olabilir (Zılhoğlu,1993).

Gönderilen mesajların aldırmaz umursamaz tutum ile gönderilmesi kişinin anlaşılmadığını, dinlenilmediğini ve önemsenmediğini düşünmesine neden olarak, karşısındaki kişi ile iletişimlerinde kızgınlık ve öfke duyarak savunucu tutum sergilemeye yöneltmektedir (Çağdaş,2012).

2.5.2. Savunucu İletişimi Ortadan Kaldırmayı Sağlayan Doğru Tutumları Bulma

2.5.2.1. Yargılayıcı Tutuma Karşı Tanıtıcı Tutum

Tanıtıcı tutum içeren iletişimlerde suçlayan, yargılayan, tehdit unsuru içeren ifadeler yer alamamakla birlikte, kişiler ‘iyi ya da kötü’ olarak değerlendirilmeden olduğu gibi kabul edilir. Yargılayıcı ifadeler kullanılmadığından, İletişimde bulunulan kişi ya da kişilerin kaygı ve korkularını ortaya çıkarmadan iletişim sağlanarak, iletişim içerisindeki kişilerin yanlış anlaşılma oranlarını azaltır (Cüceloğlu, 2001)

2.5.2.2. Denetlemeye Yönelik Tutuma Karşı Soruna Yönelik Tutum

Soruna yönelik çözüm içeren iletişim davranışları, kontrol çabası içermemesi, düşünce ve davranışlarının belirli bir yöne çekilmemesi sebebiyle bireyin kendi düşünce ve değer yargılarının önemsendiğini hissettirmesi iletişimin sürekliliğini ve paylaşma isteğini artırır. Soruna yönelik iletişim tutumunda iki tarafta çözüm odaklı tutumları nedeniyle kendilerini belirli bir işi yapmakla sorumlu görerek iletişimi devam ettirirler (Harlak,2007)

İletişimde kendi görüşleri dışında ki görüş ve düşünceleri kabul etmeyen bireyler sağlıklı iletişim becerileri geliştiremez, denetleyici tutum ile gerginlik içeren savunucu tutum sergileyerek iletişimi sekteye uğratabilirler (Tezel Şahin ve Cevher, 2006)

2.5.2.3. Aldırmaz Umursamaz Tutum Karşıtı Anlayış ve Duygusal Yakınlık Gösteren Tutum

İletişimde olunan kişinin duygu ve düşünceleriyle yakından ilgili olunduğu yansıtılan, önemsendiği hissettirilen, başka bir ifadeyle karşıda ki kişinin sorunlarını kendi sorunuymuş gibi duygusal anlayış çerçevesinde sürdürülen tutum olarak adlandırılır (Cüceloğlu,2001)

Duygusal anlayış çerçevesinde sürdürülen iletişim ben dili ifadeleri ile gönderildiğinden, iletişimde savunuculuk azalarak açık iletişim sürdürüldüğü görülür (Çağdaş,2012).

2.6. Çocukla İletişimde Kullanılan Dil

2.6.1. Sen Dili

Aile içi iletişimde kullanılan dil, iletişimin yönünü belirlemektedir. Sen Dili ifadeleri ile kurulan iletişim, kişinin yanlışlarına odaklanarak, düşünce ve duygularını suçlayıcı anlamlar yükler (Gürüz ve Temel Eğinli, 2008)

Aile içi ortaya çıkan anlaşmazlıklar en sık çocuğun olumsuz eylemleri sırasında olduğundan, anne babalar çocuklarına tepki olarak yargılama, etiketleme, eleştirme içerikli düzeltici mesaj ifadeleri gönderirler. Sen dili ile gönderilen ‘tembelsin, adam olacaksın da ben de göreceğim, gürültü yapma, ne laf anlamaz çocuksun, salak, yaramaz’ vb ifadeler öğretici, davranış düzeltici, mesaj göndermekten ziyade, odağı çocuğu suçlamaktır (Yılmaz vd., 2006)

2.6.1.1. Sen Dili Kullanımının Çocuk Üzerindeki Etkileri

Anne baba çocuk iletişimlerinde, sen dili ifadelerinin kullanılması, aile bireyleri arasında iletişimin kopmasına, duygu ve düşüncelerin ifade edilmemesi

sebebiyle ikincil duygu olan kızgınlık ve öfkenin geliştiği iletişim kazalarının oluşmasına neden olur.

Sen dili ile iletilen mesajlar öfkenin gerçek nedenlerini açıklamaz. Anne babanın hangi davranışa kızdığı net anlaşılmadığından, çocuğun kızgınlık yaratan davranışının ne olduğunu anlamasından ziyade, ‘benim babam öfkeli, annem her şeye bağırır’ şeklinde düşünmesine neden olur.

Sen dili ifadeleri kullanan anne babalar, çocuğun davranışına değil, kişiliğine kızgınlık göstermelerinden dolayı çocuk üzerinde psikolojik olarak onarılması zor hasarlar bırakırlar. ‘Salak, geri zekalı, tembel, beceriksiz’ gibi ifadeleri içselleştiren çocuğun, aile içinde kabul edilmediğini düşünmesine neden olur.

Aile tarafından sık sık ‘geri zekalı, beceriksiz, tembel, dağınık, pasaklı, şişko’ gibi ifadeler kullanılması, ‘ben zaten tembelim, geri zekalıyım ders çalışmama gerek yok’ çocuğun bu ifadelere uygun davranışlar sergilemesine neden olur.

Sen dili ifadeleri içerdiği suçlama, yargılama ve eleştiri sebebiyle savunucu iletişime dönüşerek, anne baba çocuk arasında güç gösterisi ve çatışmalara neden olur. Anne babasıyla güç gösterileri ve çatışmalar yaşayan çocukta sevgi, saygı duyguları azalır, öfke kızgınlık gibi olumsuz duygularını kontrol edememe ve isyan gibi davranışların artmasına neden olur (Gürüz ve Temel Eğinli, 2008; Işıksaçan, 2008; Oruç ve Özsoy, 2006; Çağdaş, 2012; Gordon, 1999)

2.6.2.Ben Dili

Ben dili kullanılan iletişimler, konuşan kişilerin kişiliğine saldırı ya da değerlendirilmesi niteliğinde değil, davranışın rahatsızlık verdiğiye yöneliktir. Kişilerin düşünce ve hislerinin nedenini açıklamasına yönelik olan ben dili ifadeleri, kişiye davranışlarını değiştirip düzeltme fırsatı vererek sorumluluk yüklemektedir (Kasapoğlu, 2008)

İletişimde ben dili ifadeleri kullanılması, suçlama ve eleştiri içermediğinden, yargılamadan davranışa ve duygu içeriğine odaklanarak başlatılmasını sağlayan ifadelerdir (Önder,2005).

Örnek verecek olursak, ‘Çok Kabasın, her zaman sözümü kesiyorsun’ ‘Sen’ dili ifadesi yerine, ‘Bir şey söylemeye başlayıp ta bir türlü sonunu getiremediğim zaman çok rahatsız oluyorum’ ‘Ben’ dili ifadesi , ‘Sen hatalısın!’ ‘Sen’ dili ifadesi yerine ‘Senin bu davranışın beni incitti, üzüldüm’ ‘Ben’ dil ifadesi, çatışma, yargılama, eleştiri ve kişiliğe saldırı ortamı yaratmadan duygu ve davranışa odaklanarak iletişimin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

2.6.2.1. Ben Dili İle İletişimin Sağladığı Yararlar

Ben dili kullanılan iletişimlerin hem anne babaya hem de çocuğa sağladığı pek çok olumlu etkiler bulunmaktadır.

2.6.2.1.1. Ben Dili Kullanımının Anne Babaya Sağladığı Yararlar

Ben dili ifadeleri anne babanın çocuğa karşı duygu, düşünce, davranış ve beklentilerini anlatmada en etkili yol olup, anne babanın olumsuz duygularını yansıtmaya olanak tanıması nedeniyle kızgınlık, öfke, mutsuzluk gibi duyguların birikmesini önlemektedir.

Ben dili ifadelerinin kullanımı, anne babanın kızgınlığının gerçek sebebinin çocuğun davranışının olumsuzluğundan dolayı mı yoksa günlük yaşantılarının stres, öfke, kızgınlık vb olumsuz duygularının etkisi ile olup olmadığını fark edebilmelerine olanak tanır.

- Anne babanın çocukların iletişimde birbirlerine karşı düşünce ve hislerinin nedenini açıklamasına yönelik olan ben dili ifadeleri, çocuğun davranışlarını değiştirip düzeltme fırsatı vermesi nedeniyle, çocukların sorumluluk kazanmasını sağlamaktadır (Tezel Şahin ve Cevher, 2006; Yavuz,2004).

2.6.2.1.2. Ben Dili Kullanımının Çocuğa Sağladığı Yararlar

Kişiliğe değil, davranış değişikliğine yönelik ifadeler içeren ben dili, çocuğun hangi davranışının anne babası tarafından sorun olarak görüldüğünü anlamasına ve bu kabul görmeyen davranışı değiştirmesine yardımcı olur.

Ben dili ifadeleri anne babanın çocukları tarafından iletilen mesajı daha net ve doğru anlamasına olanak tanır.

Anne babanın çocuğun davranışlarının kendilerinde yaşattığı duygu ifadelerini ben dili ile belirtmeleri, çocuğun davranışlarının sonuçlarında başkalarına ne hissettirebileceği konusunda empati kurmasını, bir sonraki davranışını sergilerken düşünmesini sağlar. Böylelikle çocuk bencil olmamayı ve ben dili ifadeleri kullanarak kendi istek ve davranışlarını yansıtmayı öğrenir.

Ben dili mesajları, suçlayıcı, yargılayıcı tehdit ve kışkırtıcı ifadeler içermediğinden, ben dili ifadeleri kullanan ailelerde çocukların kişiliği örülenmeden sağlıklı gelişmeleri sağlanır (Önder,2005; Çağdaş,2012; Gürüz ve Temel Eğinli, 2008; Yavuz, 2004).

Tezel Şahin ve Cevher (2006) yapılan araştırma sonucunda; ben dili kullanan anne babaların, çocukların da düşünme yeteneklerinin arttığı, sorumluluk duygularının artarak, muhakeme yeteneklerinin geliştiği, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisini daha net anladıklarını ortaya koymuştur.

2.7. Anne Baba Çocuk Çatışmalarının Çözümünde Kullanılan Yöntemler

Farklı ortamlarda ve düzeylerde değişik şekilde ortaya çıkan çatışmanın net bir şekilde tanımını yapmak zordur. Bu sebeple farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Çatışma, kişilerin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu sağlamayan sorunların meydana getirdiği sürtüşme hali olarak tanımlanabilir (Kaya, 2006).

İstekler, beklentiler ve değerler gibi nedenlerden iki ya da daha fazla kişi ya da grup arasında çıkan anlaşmazlık durumlarına çatışma olarak adlandırılır (Karahan, 2007; Kaya, 2006).

Çatışma, bireyin meydana getirdiği davranışların, karşısındaki kişinin beklentilerine ve gereksinimlerine ters düşmesi, engellemesi sonucunda kişilerin ilişkilerinde ortaya çıkan gerginlik olarak tanımlanabilir (Bozdoğan, 2004).

Kişilerin birbirleriyle iletişimlerinde eğitim düzeyleri, psikolojik ve sosyo-kültürel durum farklılıkları, görüş ayrılıkları, değer yargıları, toplumsal kuralların

farklılıkları oluştuğunda, kendi koşullarını karşısındakine benimsetmeye çalışan tutum sergilediğinde ortaya çıkan anlaşmazlık durumudur (Karahana, 2007; Ünlü, 2008)

İletişimin olduğu her alanda, çatışma meydana gelme ihtimali doğduğundan, bireylerin çatışma çözme konusunda yöntem geliştirmeleri gerekmektedir. Yapılan pek çok araştırma çatışma çözme yöntemlerinin çatışma durumuna, kişiden kişiye ve hatta toplumdan topluma değişebilmekte olduğunu göstermektedir. Çatışmaların çözümleme yöntemleri ve çatışmalara verilen tepkiler anne baba çocuk iletişimlerini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Rehber,2007).

Anne babalar çocuklarıyla çatışmalarını iki farklı yöntem yaklaşımıyla çözmeye çabalarlar.

2.7.1. Yöntem I

Çatışmalar iletişimde ki kişilerin farklı isteklerinin sürtüşmesinden kaynaklanarak ortaya çıkmaktadır (Karahana, 2007).

Anne baba ve çocuğun gereksinimlerinin farklılaştığı çatışmalarda, anne baba çözümü kararlaştırarak çocuğa bildirir, çocuğun çözüme ikna olmasını sağlar. Ancak çocuk ikna olmaz, direnç gösterirse anne baba çözümü kabullenmesi için çocuğa güç ve otorite kullandığı yöntemdir (Gordon, 1999; Gordon, 1998)

Anne babalar en iyisini, en doğrusunu bilir görüşü hakim olan yöntem I'de daima anne babalar kazanır, çocuk kaybeder (Karahana, 2007). Çocuğun ailenin koyduğu kurallara harfiyen uyması beklenir. Yöntem I'i kullanan anne babalar çocuklarının kendilerine karşı gelmemelerini bekleyerek, çocuklar onlarla tartışmaya girmemeli sözlerinden çıkmamalıdır (Özben ve Argun, 2001)

2.7.1.1. Yöntem I'in Çocuk Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Benimsenen yöntem de anne babanın çözüme çocuğun fikirlerini almaması, kendi çözümünü çocuğa dayatması, çocuğun sorunun çözümüne olan hevesini azaltarak, dayatılan çözümü ceza olarak görmesine neden olur.

Anne babanın çözümüne boyun eğmesi beklenen yöntemde, çocukların kişiliklerine etki ederek, aile bireylerine karşı kızgınlık vb. olumsuz duygular beslemesine, problem çözme becerilerini zayıflatarak, problemlerini sürekli çevresindekilerin çözmesini bekleyen iç denetimsiz, dışa bağımlı bireyler haline gelmelerine neden olur.

Kendi görüşü alınmadan anne babanın yöntem I'le çatışmaları yaşadığı çocukların, anne babalarına karşı düşmanca tavırlar sergilemelerine, anne babaya duyulan, sevgi şefkat ve saygının yerini kızgınlık, nefret, öfke, duyguları ve saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olur. (Gordon, 1999).

Anne baba çocuk arasında ki çatışma süre olarak uzayıp, yoğunluk olarak şiddeti arttıkça, iletişim ortamı gerginleşir. Uzayan ve Şiddeti artan çatışmalar ve tartışmalar da çocukta güvensizlik ve değersizlik hissini artırır (Arslan, 2004)

2.7.1.2. Yöntem I'in Anne Baba Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Yöntem I'i kullanan anne babanın çocuklarına güç ve baskı kullanarak kendi istek ve taleplerini yaptırması, anne baba çocuk arasında ki iletişimi sekteye uğratarak, çocukların anne babasına karşı olumsuz duygu ve düşünceler geliştirmesine neden olur.

Yöntem I'i kullanan anne babalar çocuklarını kendi kalıplarına göre davranıp davranmadığını denetlemek, takip etmek uğruna zaman harcayacaklar, sürekli denetlendiğini gözlemleyen çocuk öç almak adına farklı davranış problemleri geliştirebilir (Gordon, 1999)

2.7.2. Yöntem II

Yöntem II'de; çocukların gereksinimlerini istek ve talepleri nedeniyle anne babayla aralarında çatışma çıkması sonucu, çocuğun anne babayı ikna etmeye çabalaması, çocuğun kendi bulduğu çözümlere anne babaya kabul ettirmesidir. Anne baba çocuğun bulduğu çözümlere karşı direnç gösterirse çocuk davranış problemleri vb ile karşı güç uygulayarak anne babaya kabul ettirir, anne baba pes edip boyun

eğerek çocuğun benimsediği yöntemi uygularsa çocuk kazanır, anne baba kaybeder (Gordon, 1999)

2.7.2.1. Yöntem II'nin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Anne babasına karşı güç kullanarak gereksinimlerini uygulatmayı öğrenen çocuk, istek ve taleplerinin yapılmasına olanak tanındığı için cesaretleterek gittikçe anne babaya karşı isyankar ve saldırgan davranışlar sergiler.

Yöntem II'yi benimseyen ailelerde çocuk, anne babasına dediklerini yaptırabilmek için, anne babanın kendisini nasıl suçlu hissedeceğini, ne zaman öfke nöbeti geçirebileceklerini bilir. Hep isteyen ve çevresindekileri kontrol etmeyi ve kontrol altında tutmayı öğrenen çocuk, akranlarıyla iletişimlerinde de benzer bencil davranışlar sergileyerek yalnızlaşır. Diğerlerinin duygu ve düşüncelerine saygı göstermez ve kendisinin diğerlerinden daha önemli olduğunu benimser (Gordon, 1999)

2.7.3. Yöntem III

Anne baba çocuk çatışmalarında, bir tarafın kazanarak diğer tarafın kaybetmesi yerine her iki tarafında istenilen çözüme ulaşmak adına birlikte kural ve sınırların belirlendiği aileler de çatışmalar önlenabilir (Türkeli, 2002).

Çocuğun gereksinimleri nedeniyle anne baba ile aralarında çatışma çıktığı durumlarda, anne baba her iki tarafın da kabul edebileceği bir çözümü birlikte bulabilmek için çocuğun fikirlerini alır, aktif olarak çocuk çözüm sürecine dahil edilir. Bulunan çözümlerin en uygun olanı birlikte netleştirilerek, en uygun olan çözüm hakkında görüş birliği sağlanır, uygulamaya geçirilme konusunda fgerekirse görev dağılımı yapılır. Baskı, güç, boyun eğme ve saldırganlık içermeyen yöntem de kırgınlık, öfke, kızgınlık ve suçluluk duyguları oluşmaz, hem anne baba hem çocuk kazanır (Gordon, 1998; Gordon, 1999)

İletişimde çocuğun duygu, düşünce, istek ve beklentilerinin dikkate alınarak, sohbet eşliğinde anne baba çocukla birlikte çözüm odaklı geliştirilen iletişim, çatışmaya dönüşmez (Özpolat, 2010).

2.7.3.1. Yöntem III'ün Anne Baba ve Çocuğa Sağladığı Yararlar

İstek ve talepleri konusunda görüşleri alınan çocuk, çözüm sürecine dahil edilmesi nedeniyle düşünme becerisi gelişir.

Çözüm sürecine aktif olarak dahil edilen çocuk, çözümü uygulama konusunda istekli olur.

Yöntem III' de anne baba çocuk birbirleriyle savaşmaz, birbirlerine kırlmaz, kızmaz bu nedenle aralarında sevgi, saygı bağı güçlenerek, şefkat duygusu artar, birbirleriyle doyurucu ve sıcak bir ilişki geliştirir, çatışma çözülmüş olur.

Bu yöntemle çocuğa kendi düşüncelerinin değerli olduğu, önemsendiğı duyguları benimsetilerek, karşılaşacağı diğerk problemlerle de başa çıkma becerisi kazandırılmış olur (Gordon, 1999)

2.14. Konuya ilişkin Araştırmalar

Ebeveyn-çocuk iletişimine ilişkin araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

Çulha ve Dereli (1987) tarafından yapılan incelemelerde ise ülkemizde iletişim eksenli problemlerin yaygın hale gelmeye başladığı, bireylerin his ve fikirlerini, net ifade edemediğı, özellikle soyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyinin kendilerinden yüksek olduğunu düşündükleri kimseler ile iletişim kurmakta zorlandığı gibi pek çok bilgiye ulaşılmıştır.

Ülkemizde Evans'ın (1997) düşük gelir seviyesine sahip babalar üzerinden gerçekleştirdiğı incelemesinde, babaların çocukları ile yeterli düzeyde iletişim kurmadıkları, fakat çocuklarının geleceklerine ilişkin planlarda (okul, meslek seçimi eğitim hakkında kararlar alınması gibi) daha aktif rol aldıkları belirtilmiştir.

Gelengül Haktanır, Gülen BARAN ve Fatma Alisinanoğlu'nun (1998) yaptıkları çalışmada, annenin yaşının çocuk yetiştirmede herhangi bir konu üzerinde farklılık sağlamadığı, annelerin eğitim seviyelerinin artması ile birlikte ise katı ve otoriter tutumlara yakın davranışlar sergileme özelliklerinin arttığı tespit edilmiştir

Balcı ve Yılmaz (2000) yetişkin bireyler ile gerçekleştirdikleri bir incelemede çocukları okul öncesi eğitime devam eden anneler için iletişim becerilerini desteklemeye yönelik çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmaları sonucunda konuya ilişkin niteliklerinin arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aksoy (2002) tarafından yapılan araştırmada, çalışan annelerin genelinin yüksek öğrenim, çalışmayanların ise ilkökul mezunu olduğu, çalışan annelerin çocuk iletişimlerinde okul öğretmenleri desteğine ihtiyaç duyduğu, çalışmayanların ise bu tarz bir destek almadıkları sonucunda ulaşılmıştır.

Özal ve Aral tarafından (2006) yapılan araştırma neticesinde babası bulunmayan çocukların sosyo-ekonomik seviye, yaş, cinsiyet gibi farklılıklar bağlamında durumluk ve devam eden anksiyetelerinin, ebeveynleriyle yaşayan çocuklara nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Önder ve Gülay'ın (2007) yaptıkları araştırmada, anne-baba çocuk iletişiminin, çocuk büyüme sürecine etkisi ve empatinin sosyal ve duygusal gelişimdeki önemi göz önünde bulundurularak, annelerin onaylama ve kabul etmeme düzeyleri ile çocukların empati yetenekleri arasındaki bağ incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre annelerin onaylama ve kabul etmeme dereceleri ile çocukların empati seviyeleri arasında bağ bulunmadığı belirtilmiştir. Onaylama davranışını daha çok gösteren anneler ile çocuklarının empati düzeyleri orta olarak belirlenmiştir. Çocukların empatik beceri değerlendirmelerinin orta düzeyde bulunması annelerin onaylama davranışlarının neticesi olarak görülmüştür

Tezel Şahin ve Özyürek'in (2008) yaptıkları bir araştırmada ise ebeveynlerin, yaş, eğitim, iş, ailede yaşayan diğer bireylerin varlığı gibi özellikleri üzerinden çocuklarına ilişkin tavırları değerlendirilmiştir. İnceleme neticesinde; eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklara ilişkin demokratik tavırlara eğilim bulunduğu gözlemlenmiştir.

Karaca'nın (2010) Elazığ ilinde yaptığı çalışmada; Elde edilen sonuçlara göre, duygu ve düşüncelerini ailesi dışındaki kişilerle paylaşan deneklerin madde bağımlılık oranının yüksek olması sebebiyle, aile içi iletişimsizliğin bağımlılıkta önemli bir etken olduğu belirtilmektedir.

Alacahan'ın (2010) yaptığı aile işlevlerinin araştırıldığı, aile tümlüğünü bir araya getiren etkenler ve işlevleri hususundaki incelemede, ailede artan kişi sayısının

diğerleri arasındaki iletişimi azalttığı, buna bağlı olarak iletişimde davranış kontrollerinde ve değerlendirilen işlev azalmasının üzerinde durulması gerektiği vurgulanmıştır

Arabacı'nın (2011) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre; anne-babaların dinleme, mesaj, konuşma, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüş olup, anne-baba-çocuk iletişimi ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Annelerin çocukları ile iletişimlerinin annenin yaşına göre konuşma, dinleme, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüş olup, mesaj alt boyutunda ki farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür. Babaların çocukları ile iletişimlerinin babanın yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz sonuçlarına göre; babaların dinleme, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında fark bulunmadığı, ancak, konuşma ve mesaj alt boyutu puanlarında ki farklılaşmanın anlamlı olduğu görülmüştür. Baba çocuk iletişimlerinin babanın yaşından etkilenip etkilenmediği hususundaki çalışmalarda babaların, dinleme, iletişimde beden dili kullanma ve empati başlıklarında kayda değer bir anlam oluşturmadığı fakat iletişim ve konuyu iletme gibi hususlarda farklılığın anlamlı olduğu belirtilmiştir.

Şanlı ve Öztürk'ün (2012) yılında annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörlerinin ele alındığı araştırmasında, eğitim düzeyi artan annelerin, aşırı koruyucu ve sıkı disiplin içeren tutumlarının azaldığı, çalışan annelerin aşırı katı ve koruyucu tutumlarının azaldığı görülmüştür.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Aile içinde bireylerarası iletişim ve davranış şekilleri konulu araştırmada Tec (1974), düzenli madde kullananların aile tatmininin düşük olduğu, ebeveyn mahrumiyeti ve eğitimde aile baskısı gördüğünü, ayrıca, kullanıcıların aileleri tarafından umursanmadığı ve cezalandırılmadığını tespit etmiştir.

Araştırmacı Gantman'ya (1978) göre; uyuşturucu kullanan gençler ailelerinde günah keçisi olarak gösterilmektedir. Aynı araştırmacı, uyuşturucu kullanmayan

ailelerde; pozitif iletişim, ifade özgürlüğü, işbirliği, iletişimde açıklık ve eşit katılımın daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Bell (1982), Bronferbrenner ve Crouter (1982) tarafından yapılan çalışmalarda, iş yaşamında yer alan annelerin, kız çocuklarına karşı olumlu tutumlar sergiledikleri ve onlarla daha alakadar oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İş yaşamında yer alan anneler ve çocuklarına ilişkin yapılan incelemelerde tam sonuçlara ulaşılamamasına rağmen, düşünülenin aksine annelerin iş yaşamında yer almasının çocuklara yıkıcı etkileri olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Hatta çalışan annelerin çocuklarının çalışmayan annelerin çocuklarına göre, akademik ve sosyal alanda gelişime daha açık oldukları değerlendirilmiştir (Cherry ve Eaton, 1977, Gold ve Andres, 1978, Topalak, 1985).Çalışmayan annelerin evde tüm günü çocukları ile geçirmeleri bu noktada çocukların ve ev düzeninin sağlanması adına fazlaca enerji sarf etmeleri gibi durumların çocuk ile olan ilişkilerinin yıpranmasında etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Santrock, 1983, Stewart ve Friedman, 1987) Annesi iş yaşamında aktif yer alan kız çocuklarının, annesi çalışmayan kız çocuklarına göre ise sosyal alanda kadınlık rolüne daha çok eğilim gösterdiği, eğitim alanında daha yoğun kariyer edinme istekleri taşıdıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (Akt. Aktaş, 1994).

Levin ve Currie (2010) tarafında yapılan değerlendirmelerde erken yaş dönemindeki çocukların huzurlu ve dengeli hissetmelerinin babaları ile ilişkilerinden etkilendiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma evreni ve çalışma gurubu ile veri toplama araçları verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Tarama modelinde bulunan bu araştırmada, araştırmanın bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişken üzerinde ki etkisini test etmek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modeli geçmişte gerçekleşen ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Mevcut durum var olduğu şekliyle her hangi bir müdahale olmaksızın gözlemleyerek betimlenir, sonuç araştırmanın içindedir (Karasar, 1998)

Bu araştırmada, mevcut durum var olduğu şekliyle her hangi bir müdahale olmaksızın gözlemlenerek betimlenme ve çeşitli değişkenler arasında belirli bir ilişki olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın bağımlı değişkeni; Okul Öncesi Eğitim Kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğu olan anne babaların çocuklarıyla iletişim becerileridir. Bağımsız değişkenler ise anne babaların yaşları, medeni durumları, eğitimleri, çocuk sayılı ve çalışıp çalışmama durumlarıdır.

Anne-babaların yaşları, medeni ve eğitim durumları, çocuk sayıları ve çalışıp çalışmama değişkenleri çocukları ile iletişimlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla veriler toplanmıştır.

3.2. Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu

Araştırma evreni, araştırma sonuçlarını genellemek istendiği elemanlar bütünü olup, genel ve çalışma evreni olmak üzere iki türdür. Genel evren; tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç hatta çoğu zaman olanaksız bir bütündür. Çalışma evreni ise, ulaşılabilen evrendir (Karasar,1998). Bu nedenle bu araştırma da çalışma evreni kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma evreni Bursa il merkezinde yer alan, İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesindeki anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) grubundaki çocukların anne babalarıdır.

Araştırma Bursa il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bağımsız anaokulları ve ilköğretim okulları arasından; 18 okul tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Tesadüfi küme örnekleme yoluyla belirlenen okullardan tesadüfi eleman örnekleme yapılarak çalışma grubuna dâhil edilecek anne-babalar saptanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubuna; 4-6 yaş (48-72 ay) arasında okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden toplam 318 çocuğun anneleri ile babaları dâhil edilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Okul ve Öğrenci Sayıları

Okul	Okul Türü	Öğrenci sayısı
Erdoğan Şahinoğlu İ.Ö.O	Anasınıfı	20
Peyami Safa İ.Ö.O	Anasınıfı	12
Sabiha Gökçen Anaokulu	Anaokulu	12
Selçuk Hatun İ.Ö.O	Anasınıfı	4
Atatürk Anaokulu	Anaokulu	22
Turgay Ciner İ.Ö.O	Ana sınıfı	22
Zafer İ.Ö.O	Ana sınıfı	24
Dr.Necla Yazıcıoğlu İ.Ö.O	Ana sınıfı	12
Mürüvvet Baş Anaokulu	Anaokulu	24
Emek Anaokulu	Anaokulu	20
Emine Hasan ÖZATAV İ.Ö.O	Ana sınıfı	18
Ovaakça İ.Ö.O	Ana sınıfı	24
Zekai Gümüşi İ.Ö.O	Ana sınıfı	12
Ataevler Anaokulu	Anaokulu	24

Canaydın İ.Ö.O	Anasınıfı	20
Vardar Anaokulu	Anaokulu	12
Ahmet Uyar İ.Ö.O	Ana sınıfı	24
Ali Karasu İ.Ö.O	Ana sınıfı	12
Toplam		318

Tablo 1. de görüldüğü gibi araştırmada Bursa il merkezinde bulunan toplam 18 okul çalışma grubuna dâhil edilmiş,, 159 anne ve 159baba olmak üzere toplam 318 anne-babayla çalışma yürütülmüştür.

Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Anne Babaların Demografik Özellikleri

Ankete katılan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubunu Oluşturan Annelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler	Gruplar	n	%
YAŞ	22-30	65	40,9
	31-39	69	43,4
	40 ve üstü	25	15,7
	TOPLAM	159	100,0
EĞİTİM DÜZEYİ	İlköğretim	56	35,2
	Lise	50	31,4
	Yüksekokul	18	11,3
	Lisans ve Lisansüstü	35	22,0
	TOPLAM	159	100,0
ÇALIŞMA DURUMU	Çalışıyor	59	37,1
	Çalışmıyor	100	62,9
	TOPLAM	159	100,0
ÇOCUK SAYISI	1 çocuk	63	39,6
	2 çocuk	80	50,3
	TOPLAM	16	10,1
TOPLAM		159	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan annelerin 65’i 22-30 yaş aralığında (% 40.9), 69’u 31-39 yaş aralığında (%43.4) ve 25’i 40 yaş ve üzeri yaş aralığında (% 15.7) olduğu görülmektedir. Annelerin 56’sinin (% 35.2) ilköğretim, 50’sinin (% 31.4) lise, 18’inin (%11.3) yüksekokul ve 35’inin (% 22.0) lisans ve lisansüstü mezunu olduğu görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan annelerin 59’u (% 37.1) çalışmakta ve 100’ü (% 62.9) çalışmamaktadır. Çalışma grubunu oluşturan annelerin 63’ünün (% 39.6) bir çocuk, 80’inin (% 50.3) iki çocuk ve 16’sının (% 10.1) üç çocuk ve üzeri çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Çalışma Grubunu Oluşturan Babaların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler	Gruplar	n	%
YAŞ	22-30	29	18,2
	31-39	96	60,4
	40 ve üstü	34	21,4
	TOPLAM	159	100,0
EĞİTİM DÜZEYİ	İlköğretim	29	18,2
	Lise	65	40,9
	Yüksekokul	20	12,6
	Lisans ve Lisansüstü	45	28,3
	TOPLAM	159	100,0
ÇOCUK SAYISI	1 çocuk	59	37,1
	2 çocuk	77	48,4
	3 çocuk ve üzeri	23	14,5
	TOPLAM	159	100,0

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan babaların 29’u 22-30 yaş Aralığında (% 18.2), 96’sı 31-39 yaş Aralığında (%60.4) ve 34’ü 40 yaş ve üzeri yaş Aralığında (% 21.4) olduğu görülmektedir. Babaların 29’unun (% 18.2) ilköğretim, 65’inin (% 40.9) lise, 20’sinin (%12.6) yüksekokul ve 45’inin (% 28.3) lisans ve lisansüstü mezunu olduğu görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan babaların 59’unun (% 37.1) bir çocuk, 77’sinin (% 48.4) iki çocuk ve 23’ünün (% 14.5) üç çocuk ve üzeri çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan birincisi araştırmanın bağımsız değişkenleri ile ilgili verileri toplamak için ‘Kişisel Bilgi Formu’dur. İkincisi ise, araştırmanın bağımlı değişkeni ile ilgili verileri toplamak amacıyla, Ömeroğlu ve Arabacı tarafından geliştirilen ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)’dır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın örneklemini oluşturan anne-babaların çocuklarıyla iletişimlerini etkileyeceği düşünülen, anne-babanın eğitim durumuna, yaşına, medeni durumuna, çalışıp çalışmamasına ve sahip oldukları çocuk sayısına ait bilgileri elde etmek için araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır.

3.3.2. Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)

Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümü öğretim üyesi Esra ÖMEROĞLU ve Nalan ARABACI tarafından geliştirilmiştir.

3.3.2.1. Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı’nın (ABÇİDA) Alt Boyutları

Konuşma Alt Boyutu: Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) Konuşma Alt Boyutu sekiz maddeden oluşmakta olup, bu maddelerde kişinin kendisi ve çevresiyle sağlıklı bir iletişim başlatmasını ve sürdürmesini sağlayan sesli iletişim sembollerini içeren davranışlar yer almaktadır.

Dinleme Alt Boyutu: Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) Dinleme Alt Boyutu altı maddeden oluşmakta olup, bu maddelerde kişiler arası etkili iletişimin en önemli unsurlarından dinleme becerisini yordama ile ilgili davranışlar yer almaktadır.

Mesaj Alt Boyutu: Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) Mesaj Alt Boyutu sekiz maddeden oluşmakta olup, kodlanan duygu ve düşüncelerin alıcıya ulaşmasını sağlayan davranışları içermektedir.

Sözsüz İletişim Alt Boyutu: Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) Sözsüz İletişim Alt Boyutu altı maddeden oluşmakta olup, konuşma dışında iletişim yöntemlerinin kullanıldığı davranışlar yer almaktadır.

Empati Alt Boyutu: Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) Empati Alt Boyutu dokuz maddeden oluşmakta olup, iletişimde bulunan kişilerin duygu ve düşünceleriyle birbirlerini tanıma ve anlamalarına odaklanan davranışlar yer almaktadır (Arabacı, 2011)

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, Bursa İl Merkezinde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarından tesadüfi küme örnekleme olarak seçilen bağımsız anaokulları ve ilköğretime bağlı anasınıflarında eğitim gören 4-6 yaş (48-72 ay) çocukları olan 159 anne ve 159 babadan toplanmıştır.

Araştırmacı çalışma grubuna dahil edilen okullardaki öğretmenlerle yaptığı ön görüşmede çalışmanın amacını açıklayarak ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı’ nı uygulamak için okul idarecileri ve okul öncesi öğretmenleri aracılığıyla anne-babalarla bir toplantı düzenlenmiştir.

Düzenlenen toplantıda anne babalara araştırmanın amacı belirtilerek, ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı’ (ABÇİDA) tanıtılmıştır. Bilgilendirme toplantısına gelen anne babalardan tamamı araştırmaya katılma istemiş olup, toplantı sonrasında küçük gruplar halinde ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı’ (ABÇİDA) araştırmacı tarafından anne-babalara birebir uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın İlk aşamasında ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı’ (ABÇİDA) ve alt ölçekleri ile Genel Bilgi Formu aracılığı ile elde edilen veriler,

değerlendirmeden önce, ölçekte cevapsız bırakılan ya da birden çok işaretlenen maddelerin bulunup bulunmadığı kontrol edilmiştir.

Araştırmanın İkinci aşamasında, kişisel bilgi formundaki anne-babaların yaşları, eğitim durumları, sahip oldukları çocuk sayısı, medeni durumları ve çalışıp çalışmama değişkenleri numaralandırılmış ve bilgisayara aktarılmıştır.

Araştırmanın Üçüncü aşamasında ise ‘Anne Baba Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı’ ve alt ölçekleri (Konuşma, Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim, Empati) 5’den 1’e doğru kodlanarak bilgisayara geçirilmiştir.

Bu araştırmanın bağımlı değişkeni çalışma gurubuna dahil edilen anne-babaların iletişim becerileridir. Bağımsız değişkenleri ise; anne-babaların yaşları, eğitim durumları, sahip oldukları çocuk sayısı, medeni durumları ve çalışıp çalışmama durumlarıdır. Verilerin istatistiksel analizi bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini ortaya koyacak bir desen içinde ele alınmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, t-testi, varyans analizi (anova) ve tukey testi kullanılmıştır. Anne-babaların medeni durumları ve çalışıp çalışmamaları değişkeninin karşılaştırılmasında t-testi, Anne-babaların eğitim durumları, yaşları ve çocuk sayıları değişkenlerinin karşılaştırılmasında ise varyans analizi (anova), varyans analizi sonucunda farkın hangisinden kaynaklandığını belirtmek için ise tukey testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiş, verilerin analizinde önem düzeyi 0.05 olarak benimsenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubuna alınan anne babaların iletişim becerilerinin yaşları, eğitim durumları, sahip oldukları çocuk sayısı, medeni durumları ve çalışıp çalışmama değişkenlerine göre ABCİDA puan ortalamalarına göre farklılaşp farklılaşmadığı, anne babaların puan ortalama puanlarının arasında farklılaşma olup olmadığı test edilmiştir. İstatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak aşağıda verilmiştir.

Araştırmanın istatistiksel analizleri SPSS 15.0 programından yararlanılarak sonuçlar elde edilmiştir.

4.1.Verilerin Normallik analizleri

Çalışmada kullanılan ABCİDA ölçeğinin normallik analizleri tablo 4 te gösterilmiştir.

Tablo 4. “ABCİDA” Ölçeğinin Alt Boyutlara Göre Normallik Dağılımları

Değişken	n	Min	Max	M	ss	Skewness	Kurtosis
Konuşma	318	15,0	40,0	33,39	4,47	-,83	1,07
Dinleme	318	9,0	32,0	26,23	3,33	-1,15	1,21
Mesaj	318	12,0	40,0	31,76	5,32	-,44	-,21
Sözsüz İletişim	318	12,0	31,0	26,52	3,11	-,94	,97
Empati	318	20,0	45,0	37,60	5,60	-,76	,28

Kurtosis ve Skewness değerleri -1.5 ile +1.5 olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Tablo 4’te konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati bağımlı değişkenlerinin çarpıklık basıklık değerinin 2’nin altında olmasından dolayı normal dağıldığı kabul edilebilir.

Anne ve babaların ABCİDA puan ortalamalarına etki eden bağımsız değişkenlerin analizinde; anne-baba yaşı, anne-baba eğitim düzeyi ve çocuk sayısında "ANOVA" farkın neden kaynaklandığını belirtmek için "Tukey Testi", annelerin çalışıp çalışmama durum değişkenleri için "t Testi" kullanılmıştır.

4.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimlerine İlişkin Olarak;

4.2.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Yaşına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Annelerin "ABCİDA" puan ortalamalarının annelerinin yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi kullanılmış ve elde edilen bulgular Tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin "ABCİDA" Puan Ortalamalarının Annelerin Yaşlarına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Anne Yaş	n	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
	22-30	65	33,24	Gruplar arası	9,295	2	4,64	,238	,7
Konuşma	31-39	69	33,71	Gruplar içi	3044,26	156	19,51		
	40 ve üzeri	25	33,80	Toplam	3053,56	158			
	Toplam	159	33,53		28,19	2	14,09		
	22-30	65	25,90	Gruplar arası	1872,44	156	12,00	1,175	,3
Dinleme	31-39	69	26,79	Gruplar içi	1900,64	158			
	40 ve üzeri	25	26,08	Toplam	41,75	2	20,87		

	Toplam	159	26,32		3868,14	156	24,79		
	22-30	65	31,16	Gruplar arası	3909,89	158		,842	,4
Mesaj	31-39	69	31,84	Gruplar içi	30,55	2	15,28		
	40 ve üzeri	25	32,64	Toplam	1495,26	156	9,58		
	Toplam	159	31,69		1525,82	158			
	22-30	65	26,73	Gruplar arası	30,14	2	15,07	1,594	,2
Sözsüz İletişim	31-39	69	26,18	Gruplar içi	4544,13	156	29,12		
	40 ve üzeri	25	27,44	Toplam	4574,27	158			
	Toplam	159	26,61		9,29	2	4,648		
	22-30	65	38,15	Gruplar arası	3044,26	156	19,51	,517	,5
Empati	31-39	69	38,17	Gruplar içi	3053,56	158			
	40 ve üzeri	25	39,36	Toplam	28,19	2	14,09		
	Toplam	159	38,35		1872,44	156	12,00		

Annelerin iletişim becerilerinin yaş değişkenine göre ortalamaları; konuşma alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X}$ =33,24),31-39 yaş aralığında ($\bar{X}$ =33,71), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X}$ =33,80)'dır. Dinleme alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X}$ =25,90), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X}$ =26,79), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X}$ =26,08)'dır. Mesaj alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X}$ =31,16), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X}$ =31,84), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X}$ =32,64)'dır. Sözsüz iletişim alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X}$ =26,73), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X}$ =26,18), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X}$ =27,44)'dır. Empati alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X}$ =38,15),31-39 yaş aralığında ($\bar{X}$ =38,17), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X}$ =39,36)'dır.

Gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda **konuşma** alt boyutunda (F = ,238; $p>0,05$) **dinleme** alt boyutunda (F =1,175; $p>0,05$), **mesaj** alt boyutunda (F =,842; p = 0,3>0,05), **sözsüz iletişim** alt boyutunda (F =1,594; $p>0,05$) ve **empati** alt boyutunda (F

=0,517; $p \geq 0,05$) değerleri bulunmuştur. Dolayısıyla bütün alt boyutlarda p değeri kesme değeri olan 0,05' ten küçük olmadığı için, Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 (48-72 aylık) yaşlar arası çocuğu olan annelerin (ABÇİDA) puan ortalamaları annenin yaşına göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

4.2.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Eğitim Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Annelerin "ABÇİDA" puan ortalamalarının annelerinin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve anlamlı farkın kaynağını bulmak için Tukey testi kullanılmış ve elde edilen bulgular tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin "ABÇİDA" Puan Ortalamalarının Annelerin Eğitim Durumuna ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Anne Eğit. D.	n	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
	İlköğretim	56	32,33	Gruplar arası	144,40	3	48,13	2,56	,05	
Konuşma	Lise	50	34,16	Gruplar içi	2909,15	155	18,76			
	Yüksek okul	18	33,33	Toplam	3053,56	158				
	Lisans ve Lisansüstü	35	34,65		114,20	3	38,06	3,30	,02	
	Toplam	159	33,53		1786,43	155	11,52			

	İlköğretim	56	25,28	Gruplar arası	1900,64	158				1-4
Dinleme	Lise	50	26,44	Gruplar içi	112,75	3	37,58	1,53	,2	
	Yüksek okul	18	27,00	Toplam	3797,146	155	24,498			
	Lisans ve Lisansüstü	35	27,45		3909,899	158				
	Toplam	159	26,32		108,530	3	36,177	3,956	,0	
	İlköğretim	56	30,73	Gruplar arası	1417,29	155	9,144			
Mesaj	Lise	50	32,00	Gruplar içi	1525,82	158				
	Yüksek okul	18	31,38	Toplam	352,417	3	117,472	4,313	,0	
	Lisans ve Lisansüstü	35	32,94		4221,86	155	27,238			
	Toplam	159	31,69		4574,27	158				
	İlköğretim	56	25,67	Gruplar arası	144,40	3	48,133	2,565	,0	1-4
Sözsüz İletişim	Lise	50	26,98	Gruplar içi	2909,15	155	18,769			
	Yüksek okul	18	26,16	Toplam	3053,56	158				
	Lisans ve Lisansüstü	35	27,80		114,20	3	38,069	3,303	,0	

	Toplam	159	26,61		1786,43	155	11,525	
	İlköğreti m	56	36,60	Gruplar arası	1900,64	158		1-4
Empati	Lise	50	39,06	Gruplar içi	112,75	3	37,585	1,534 ,2
	Yüksek okul	18	37,77	Toplam	3797,14	155	24,498	
	Lisans ve Lisansüs tü	35	40,42		3909,89	158		
	Toplam	159	38,3		108,53	3	36,177	3,956 ,0

Anne eğitim durumuna göre "ABÇİDA" puan ortalamaları şu şekildedir: Konuşma alt boyutunda ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 32,33$), lise mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 34,16$), yüksekokul mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 33,33$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 34,65$) dir. Dinleme alt boyutunda ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 25,28$), lise mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 26,44$), yüksekokul mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 27,00$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 27,45$) dir. Mesaj alt boyutunda ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 303,73$), lise mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 32,00$), yüksekokul mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 31,38$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 32,94$) dir. Sözsüz İletişim alt boyutunda ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 25,67$), lise mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 26,98$), yüksekokul mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 26,16$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 27,80$) dir. Empati alt boyutunda ilköğretim mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 36,60$), lise mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 39,06$), yüksekokul mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 37,77$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamaları ($X = 40,42$) dir.

Annelerin iletişim becerilerinin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını test

etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarının yer aldığı

Tablo 5. incelendiğinde konuşma alt boyutunda ($F = 2,56$; $p = > 0,05$), dinleme alt

boyutunda ($F = 3,30$; $p = < 0,05$), mesaj alt boyutunda ($F = 1,53$; $p = > 0,05$), sözsüz iletişim alt boyutunda ($F = 3,95$; $p = < 0,05$), empati alt boyutunda ($F = 4,31$; $p = < 0,05$) olarak saptanmıştır. Yapılan Tukey Testi sonucunda dinleme, sözsüz iletişim ve empati alt boyutlarında ilköğretim mezunu annelerle lisans ve lisansüstü mezunu anneler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Lisans ve lisansüstü mezunu annelerin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bu farkın lisans ve lisansüstü mezunu anneler lehine olduğu saptanmıştır.

4.2.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Annelerin “ABÇİDA” puan ortalamalarının annelerinin çocuk sayısına durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi kullanılmış ve elde edilen bulgular tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin ”ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Annelerin Çocuk Sayısına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Çocuk Sayısı	n	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Konuşma	1	63	33,98	Gruplar arası	41,474	3	13,825	,711	,5
	2	80	33,41	Gruplar içi	3012,086	155	19,433		
	3 ve üzeri	16	32,37	Toplam	3053,560	158			
	Toplam	159	33,534		19,913	3	6,638	,547	,6

Dinleme	1	63	26,66	Gruplar arası	1880,729	155	12,134		
	2	80	26,05	Gruplar içi	1900,642	158			
	3 ve üzeri	16	26,31	Toplam	28,687	3	9,562	,382	,7
	Toplam	159	26,32		3881,213	155	25,040		
Mesaj	1	63	31,98	Gruplar arası	3909,899	158			
	2	80	31,70	Gruplar içi	38,337	3	12,779	1,332	,2
	3 ve üzeri	16	30,50	Toplam	1487,487	155	9,597		
	Toplam	159	31,69		1525,824	158			
Sözsüz İletişim	1	63	27,03	Gruplar arası	82,853	3	27,618	,953	,4
	2	80	26,42	Gruplar içi	4491,424	155	28,977		
	3 ve üzeri	16	25,87	Toplam	4574,277	158			
	Toplam	159	26,61		41,474	3	13,825	,711	,5
Empati	1	63	38,17	Gruplar arası	3012,086	155	19,433		
	2	80	38,86	Gruplar içi	41,474	3	13,825	,711	,5
	3 ve üzeri	16	36,50	Toplam	3012,086	155	19,433		
	Toplam	159	38,35		3053,560	158			

Annelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre "ABÇİDA" puan ortalamalarına ilişkin değerler: Konuşma alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =33,98), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =33,41), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =32,37) şeklindedir. Dinleme alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =26,66), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =26,05), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =26,31) şeklindedir. Mesaj alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =31,98), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =31,70), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =30,50) dir. Sözsüz iletişim alt boyutunda bir

çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X=27,03$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X=24,42$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X =25,87$) dir. Empati alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X =38,17$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X =38,86$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X =36,50$) dir.

Annelerin iletişim becerilerinin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarının yer aldığı Tablo 7 incelendiğinde tüm alt boyutlarda anlamlı **farklılaşmaya rastlanmamıştır** ($p>0,05$).

4.2.4. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Annenin Çalışma Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Annelerin “ABÇİDA” puan ortalamalarının annelerinin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testi kullanılmış ve elde edilen bulgular Tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin “ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Annelerin Çalışma Durumuna ilişkin t Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	N	X	Ss	Sd	t	p
Konuşma	Çalışıyor	59	34,05	4,00	,52	1,138	,2
	Çalışmıyor	100	33,23	4,60	,46	1,180	
Dinleme	Çalışıyor	59	26,84	2,93	,38	1,476	,1
	Çalışmıyor	100	26,01	3,72	,37	1,569	
Mesaj	Çalışıyor	59	32,57	4,53	,58	1,733	,0
	Çalışmıyor	100	31,17	5,16	,51	1,793	

Sözsüz İletişim	Çalışıyor	59	27,25	2,55	,33	2,027	,0
	Çalışmıyor	100	26,23	3,34	,33	2,172	
Empati	Çalışıyor	59	38,88	5,27	,68	,952	,3
	Çalışmıyor	100	38,04	5,44	,54	,960	

Annelerin çalışma durumuna göre "ABCİDA" puan ortalamaları şu şekildedir: Konuşma alt boyutunda çalışan annelerin puan ortalaması ($X = 34,05$), çalışmayan annelerin puan ortalaması ($X = 33,23$); dinleme alt boyutunda çalışan annelerin puan ortalaması ($X = 26,84$), çalışmayan annelerin puan ortalaması ($X = 26,01$); mesaj alt boyutunda çalışan annelerin puan ortalaması ($X = 32,57$), çalışmayan annelerin puan ortalaması ($X = 31,17$); sözsüz iletişim alt boyutunda çalışan annelerin puan ortalaması ($X = 27,25$), çalışmayan annelerin puan ortalaması ($X = 26,23$); empati alt boyutunda çalışan annelerin puan ortalaması ($X = 38,88$), çalışmayan annelerin puan ortalaması ($X = 38,04$) dir.

Tablo 8. incelendiğinde okul öncesi eğitime devam eden çocukların annelerinin iletişim becerilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için T Testi yapılmıştır. Alt faktörlere göre incelendiğinde, **sözsüz iletişim** ($t=2,027; p<0,05$) alt boyutunda istatistiksel olarak **anlamlı farka rastlanmıştır**. Çalışan annelerin sözsüz iletişim alt boyutunda çalışmayan annelere oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

4.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Babaların Çocukları İle İletişimlerine İlişkin Olarak;

4.3.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Babanın Yaşına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Babaların "ABCİDA" puan ortalamalarının babalarının yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), testi kullanılmış ve elde edilen bulgular tabloda verilmiştir.

Tablo 9. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların babalarının “ABÇİDA” Puan Ortalamalarının Babalarının Yaşlarına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Baba Yaş	n	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Konuşma	22-30	29	33,20	Gruplar arası	7,758	2	3,879	,184	,8
	31-39	96	33,40	Gruplar içi	3290,18	156	21,091		
	40 ve üzeri	34	32,85	Toplam	3297,93	158			
	Toplam	159	33,25						
Dinleme	22-30	29	25,96	Gruplar arası	3,00	2	1,501	,145	,8
	31-39	96	26,10	Gruplar içi	1609,95	156	10,320		
	40 ve üzeri	34	26,38	Toplam	1612,95	158			
	Toplam	159	26,13						
Mesaj	22-30	29	30,48	Gruplar arası	79,45	2	39,729	1,242	,2
	31-39	96	32,33	Gruplar içi	4988,95	156	31,980		
	40 ve üzeri	34	31,55	Toplam	5068,41	158			
	Toplam	159	31,83						
Sözsüz İletişim	22-30	29	26,86	Gruplar arası	13,76	2	6,884	,699	,4
	31-39	96	26,47	Gruplar içi	1535,28	156	9,842		
	40 ve üzeri	34	25,94	Toplam	1549,05	158			
	Toplam	159	26,43						
Empati	22-30	29	37,41	Gruplar arası	16,50	2	8,251	,248	,7
	31-39	96	36,60	Gruplar içi	5197,87	156	33,320		
	40 ve üzeri	34	37,05	Toplam	5214,37	158			
	Toplam	159	36,84						

Babaların iletişim becerilerinin yaş değişkenine göre ortalamaları; konuşma alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X} = 33,20$), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X} = 33,40$), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X} = 32,85$)'dır. Dinleme alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X} = 25,96$), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X} = 26,10$), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X} = 26,38$)'dır. Mesaj alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X} = 30,48$), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X} = 32,33$), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X} = 31,55$)'dır. Sözsüz iletişim alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X} = 26,86$), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X} = 26,47$), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X} = 25,94$)'dır. Empati alt boyutunda 22-30 yaş aralığında ($\bar{X} = 37,41$), 31-39 yaş aralığında ($\bar{X} = 36,60$), 40 ve üzeri yaş aralığında ($\bar{X} = 37,05$)'dır.

Gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda konuşma alt boyutunda ($F = ,184$; $p > 0,05$) dinleme alt boyutunda ($F = ,145$; $p > 0,05$), mesaj alt boyutunda ($F = 1,242$; $p > 0,05$), sözsüz iletişim alt boyutunda ($F = ,699$; $p > 0,05$) ve empati alt boyutunda ($F = 0,248$; $p > 0,05$) değerleri bulunmuştur. Dolayısıyla bütün alt boyutlar da p değeri kesme değeri olan 0,05' ten küçük olmadığı için okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaşlar (48-72 aylık) arası çocuğu olan babaların (ABÇİDA) puan ortalamaları babanın yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

4.3.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Babanın Eğitim Durumuna Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Babaların “ABÇİDA” puan ortalamalarının babalarının eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi kullanılmış ve elde edilen bulgular tabloda verilmiştir

Tablo 10. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların Babaların "ABCİDA" Puan Ortalamalarının Babaların Eğitim Durumuna ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Anne Eğit. D.	n	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Konuşma	İlköğretim	29	32,17	Gruplar arası	133,49	3	44,49	2,18	,09
	Lise	65	32,73	Gruplar içi	3164,44	155	20,41		
	Yüksekokul	20	33,45	Toplam					
	Lisans ve Lisansüstü	45	34,60						
	Toplam	159	33,25						
Dinleme	İlköğretim	29	25,75	Gruplar arası	29,90	3	9,96	,976	,4
	Lise	65	25,92	Gruplar içi	1583,05	155	10,21		
	Yüksekokul	20	25,85	Toplam	1612,95	158			
	Lisans ve Lisansüstü	45	26,82						
	Toplam	159	26,13						
Mesaj	İlköğretim	29	29,75	Gruplar arası	190,12	3	63,37	2,014	,1
	Lise	65	32,16	Gruplar içi	4878,29	15	31,47		

	Yüksekoku l	20	31,30	Toplam					
	Lisans ve Lisansüstü	45	32,91						
	Toplam	15 9	31,83						
	İlköğretim	29	25,96	Gruplar arası	70,43	3	23,47	2,461	,0
	Lise	65	26,07	Gruplar içi	1478,62	15 5	9,54		
	Yüksekoku l	20	25,90	Toplam	1549,05	15 8			
	Lisans ve Lisansüstü	45	27,48						
	Toplam	15 9	26,43						
	İlköğretim	29	35,82	Gruplar arası	112,42	3	37,47	1,139	,3
	Lise	65	36,72	Gruplar içi	5101,95	15 5	32,91		
	Yüksekoku l	20	36,00	Toplam	5214,37	15 8			
	Lisans ve Lisansüstü	45	38,06						
	Toplam	15 9	36,84						

Baba eğitim durumuna göre "ABÇİDA" puan ortalamaları şu şekildedir:
Konusma alt boyutunda ilköğretim mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 32,17$),

lise mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 32,73$), yüksekokul mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 33,45$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 34,60$) dir. Dinleme alt boyutunda ilköğretim mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 25,75$), lise mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 25,92$), yüksekokul mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 25,85$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 26,82$) dir. Mesaj alt boyutunda ilköğretim mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 29,375$), lise mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 32,16$), yüksekokul mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 31,30$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 32,91$) dir. Sözsüz İletişim alt boyutunda ilköğretim mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 25,96$), lise mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 26,07$), yüksekokul mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 25,90$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 27,48$) dir. Empati alt boyutunda ilköğretim mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 35,82$), lise mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 36,72$), yüksekokul mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 36,00$) ve Lisans ve lisansüstü mezunu babaların puan ortalamaları ($X = 38,06$) dir.

Babaların iletişim becerilerinin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarının yer aldığı Tablo 10 incelendiğinde konuşma alt boyutunda ($F = 2,18$; $p = 0,09 > 0,05$), dinleme alt boyutunda ($F = 0,97$; $p = 0,4 > 0,05$), mesaj alt boyutunda ($F = 2,01$; $p = 0,1 > 0,05$), sözsüz iletişim alt boyutunda ($F = 2,24$; $p = > 0,05$), empati alt boyutunda ($F = 1,13$; $p = > 0,05$) olarak saptanmıştır. Dolayısıyla tüm alt boyutlarda p değeri kesme değeri olan 0,05' ten küçük olmadığı için Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 aylık) çocuğu olan babaların (ABÇİDA) puan ortalamaları babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

4.3.3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İletişimleri, Babanın Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48- 72 ay) çocukların babalarının 'ABÇİDA ' puan ortalamaları babaların sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Babaların "ABÇİDA" puan ortalamalarının babalarının yaşlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), testi kullanılmış ve elde edilen bulgular tabloda verilmiştir

Tablo 11. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48- 72 Ay) Çocukların babalarının "ABÇİDA" Puan Ortalamalarının babaların Çocuk Sayısına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	Çocuk Sayısı	n	X	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Konuşma	1	59	34,20	Gruplar arası	101,55	2	50,778	2,478	,08
	2	77	32,46	Gruplar içi	3196,38	156	20,490		
	3 ve üzeri	23	33,43	Toplam	3297,93	158			
	Toplam	159	33,25						
Dinleme	1	59	26,47	Gruplar arası	36,41	2	18,207	1,802	,1
	2	77	25,66	Gruplar içi	1576,54	156	10,106		
	3 ve üzeri	23	26,86	Toplam	1612,95	158			
	Toplam	159	26,13						
Mesaj	1	59	31,94	Gruplar arası	20,69	2	10,347	,320	,7
	2	77	31,51	Gruplar içi	5047,72	156	32,357		
	3 ve üzeri	23	32,56	Toplam	5068,41	158			

	Toplam	159	31,83						
Sözsüz İletişim	1	59	26,71	Gruplar arası	7,280	2	3,640	,368	,6
	2	77	26,25	Gruplar içi	1541,77	156	9,883		
	3 ve üzeri	23	26,30	Toplam	1549,05	158			
	Toplam	159	26,43						
Empati	1	59	36,76	Gruplar arası	13,917	2	6,959	,209	,8
	2	77	36,70	Gruplar içi	5200,46	156	33,336		
	3 ve üzeri	23	37,56	Toplam	5214,37	158			
	Toplam	159	36,84						

Babaların sahip olduğu çocuk sayısına göre "ABCİDA" puan ortalamalarına ilişkin değerler: Konuşma alt boyutunda bir çocuğu olan babaların puan ortalaması ($X = 34,20$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 32,46$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 33,43$) şeklindedir. Dinleme alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 26,47$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 25,66$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 26,86$) şeklindedir. Mesaj alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 31,94$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 31,51$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 32,56$) dir. Sözsüz iletişim alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 26,71$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 26,30$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 26,30$) dir. Empati alt boyutunda bir çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 36,76$), iki çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 36,70$), üç ve üzeri çocuğu olan annelerin puan ortalaması ($X = 37,56$) dir.

Babaların iletişim becerilerinin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarının yer aldığı Tablo 11 incelendiğinde bütün alt boyutlar da anlamlı farklılaşmaya rastlanmamıştır ($p > 0,05$).

4.4. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Çocukları İle İletişimlerdeki Farklılaşmaya İlişkin Olarak;

4.4.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerle Babaların Çocukları İle İletişimleri Anlamlı Düzeyde Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Analiz Sonuçları

“ABÇİDA” puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere t Testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 aylık) Çocuğu Olan Anne ve Babaların (ABÇİDA) Puan Ortalamalarına İlişkin t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	t	p
Konuşma	Baba	159	33,25	4,56	,36	-,488	,5
	Anne	159	33,53	4,39	,34	,231	
Dinleme	Baba	159	26,13	3,19	,25	-,503	,6
	Anne	159	26,32	3,46	,27	-2,408	
Mesaj	Baba	159	31,83	5,66	,44	-1,090	,8
	Anne	159	31,69	4,97	,39	-,563	
Sözsüz İletişim	Baba	159	26,43	3,13	,24	-,488	,6
	Anne	159	26,61	3,10	,24	,231	
Empati	Baba	159	36,84	5,74	,45	-,503	,01
	Anne	159	38,35	5,38	,42	-2,408	
Ortalama_Puan	Baba	159	26,517	2,71	,21	2,010	,04
	Anne	159	25,904	2,72	,21		

Cinsiyete göre “ABÇİDA” puan ortalamaları şu şekildedir: Konuşma alt boyutunda babaların puan ortalaması ($X = 33,25$), annelerin puan ortalaması ($X = 33,53$); Dinleme alt babaların puan ortalaması ($X = 26,13$), annelerin puan ortalaması ($X = 26,32$); Mesaj alt babaların puan ortalaması ($X = 31,83$), annelerin puan ortalaması ($X = 31,69$); Sözsüz İletişim alt boyutunda babaların puan ortalaması ($X = 26,43$),

annelerin puan ortalaması ($X = 26,61$); Empati alt boyutunda babaların puan ortalaması ($X = 36,84$), annelerin puan ortalaması ($X = 38,35$) dir. Tüm ölçeğin Toplam Ortalama puanlara göre babaların puan ortalaması ($X = 26,51$), annelerin puan ortalaması ($X = 25,90$) dir

Tablo 12 incelendiğinde okul öncesi eğitime devam eden çocukların anne babalarının “ABÇİDA” puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için t testi yapılmıştır. Alt faktörlere göre incelendiğinde, **sadece empati boyutunda** istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$). Ortalamalara bakıldığında bu farkın anneler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca Tüm ölçeğin Toplam Ortalama puanlarına göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$). Burada ise farkın babalar lehine olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma gurubunu oluşturan okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) grubu çocuğa sahip anne babaların yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı ve çalışıp çalışmama durumu değişkenlerine göre, çocukları ile iletişimlerinin anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda tartışılarak yorumlanmıştır.

Araştırmada ulaşılan veriler uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada, anne-babalar ve çocuklarına ait demografik bilgiler frekans ve yüzde değerleri olarak verilmiştir. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABCİDA) alt boyutlarında; anne-babanın yaşına, anne-baba eğitim durumuna, anne-babanın sahip olduğu çocuk sayısına ve annenin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla tek yönlü Varyans Analizi testi ve t testi kullanılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak .05 kullanılmış olup, $p < .05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olduğu, $p > .05$ olması durumunda ise anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

1. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları ile İletişimlerine İlişkin Olarak;

1.1 Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 5 incelendiğinde; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinde, ölçeğin 'konuşma, dinleme, mesaj, empati ve sözsüz iletişim' alt boyutlarında annenin yaşına göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

Haktanır, Baran ve Alisinanoğlu (1998)' nun yaptıkları çalışmada, annenin yaşının çocuk yetiştirmede iletişim engeline neden olmadığı ortaya konulmuştur. Button, Pianta ve Marvin (2001)'in anne çocuk iletişimini değerlendirmek için 112 çocuğun annesiyle yaptıkları çalışmada; annenin çocukları ile iletişiminin annenin

yaşı ile ilişkili olmadığı bulgulanmıştır. Şentürk (2007)'ün araştırmasında; çocuğu okul öncesi eğitime devam eden annelerin, yaş değişkenine bağlı olarak, çocukları ile iletişimlerinde anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmamıştır. Öksüzoğulları (2013)'nın '4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerini çeşitli değişkenler açısından incelediği' çalışmasında; annelerin çocuklarıyla iletişim becerilerinde, annelerin yaşlarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırma bulgularının paralellik gösterdiği ve çalışmaların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Annelerin yaşının genç olmasının, deneyim ve tecrübelerinin yetersizliği noktasında ise, teknolojik kaynakları aktif kullanarak çocuğu ile ilgili bilgi edinmelerinin artması, her yaşta annenin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi ve kaynaklara ulaşımının yaygınlaşmasının bulguya etki ettiği düşünülmektedir.

Arabacı (2011)'nın çalışmasında; annelerin çocukları ile iletişimlerinin annenin yaşına göre, ölçeğin 'mesaj' alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılığın olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Üçok (2014)'un çalışmasında; Anne-baba-çocuk iletişiminin annenin yaş değişkenine göre "dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati" faktörlerinde anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulgularının, çalışma sonuçlarıyla örtüşmediği görülmüştür. Sonuçlarda ki bu farklılığın; elde edilen verilerin incelenmesinde, yaş değişkeninin gruplanmasında ki dağılımdan olabileceği düşünülmektedir. Tablo 5'e bakıldığında, yaş aralıkları 22-30, 31-39, 40 ve üzeri olarak gruplanarak çalışılmıştır. Ancak yukarıda ki her iki çalışmada yaş dağılımlarının '24-29, 30-35, 36- 41, 42 ve üzeri' olarak gruplandığı görülmüştür. Sonuçlarda ki farklılığın, yaş aralarındaki dağılım farklılığından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

1.2 Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 6 incelendiğinde; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinin, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta olduğu görülmüştür. Konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutlarında ilköğretim mezunu anneler ile lisans ve yüksek lisans mezunu anneler arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuş

olup, eğitim düzeyi arttıkça annelerin çocuklarıyla iletişim becerilerinin de arttığı görülmüştür.

Fray ve Mark (1987) çalışmasında, eğitim düzeyi düşük anne ve babaların, eğitim düzeyi yüksek anne babalara oranla çocuklarıyla sağlıklı ilişki kuramadıklarını ortaya koymuştur. Halıcıoğlu (2004) çalışmasında, yükseköğretim mezunu annelerin çocuklarıyla iletişim becerilerinin, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu annelere göre anlamlı düzeyde arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Işık (2006) çalışmasında, çocuklarıyla iletişimlerinde eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan annelerin, eğitim düzeyi ilköğretim olan annelere oranla çocuklarıyla iletişimlerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çakıcı (2006) araştırmasında öğrenim düzeyi yüksek olan annelerin, öğrenim düzeyi düşük annelere göre çocukları ile daha sağlıklı iletişim kurduklarını belirtmiştir. Şentürk (2007) ve Seven (2008) araştırmalarında annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarıyla iletişimlerinin de arttığını, buna bağlı olarak eğitim düzeyi artan annelerin iletişim beceri davranışlarının da arttığını ortaya koymuştur. Tezel Şahin ve Özyürek (2008)'in yaptıkları araştırmada; Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarına ilişkin iletişim, tutum ve davranışlarında olumlu artışın geliştiği bulgusuna ulaşılmıştır. Şanlı ve Öztürk'ün (2012) araştırmasında; annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukları ile olumlu iletişim geliştirdikleri, çocukları ile iletişimlerinde ki çatışmalarının azaldığı görülmüştür. Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014)'nın “Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” isimli araştırma sonucunda annelerin çocuklarıyla iletişimlerinin, annenin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, annelerin eğitim durumu yükseldikçe çocukları ile iletişimlerinin de arttığı bulgusuna ulaşmışlardır. Meriç, (2017) “Anne-Baba- Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı” (ABCİDA) kullanarak gerçekleştirdiği çalışmasında; annelerin öğrenim durumu yükseldikçe çocuklarıyla iletişimlerinin arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenim durumu yüksek olan annelerin özellikle ‘mesaj ve sözsüz iletişim’ alt boyutunda, yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinin, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde

farklılaştığı bulgusu ile yukarıda ki araştırma bulguları örtüşmekte olup, birbirlerini destekler niteliktedir. Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinin, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu ve yapılan araştırmalara dayanarak; Annenin eğitim durumunun artmasıyla birlikte iletişim becerilerinin de arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Farklı bilgi ve tecrübeye sahip olan annelerin çocuklarını yetiştirirken bu bilgi ve tecrübelerini kullanması, çocuğuyla sağlıklı iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabildiği söylenebilir. Annenin eğitim durumu arttıkça, çocuk eğitimi ile ilgili yayınlara daha çok ulaşabildikleri, anne eğitimi ve çocuk eğitimine yönelik televizyon programları ve sosyal medya içeriklerini takip edebilme farkındalığı edindikleri, bu nedenlerle çocuklarıyla iletişimlerinde olumlu artışın bulunduğu, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurarak alıcı dil düzeylerinin yükseldiği söylenebilir. Buna göre; eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarıyla sağlıklı iletişim geliştiremediği, annelerin eğitim düzeyinin, çocuklarıyla iletişim becerilerinde belirleyici değişken olduğu söylenebilir.

1.3 Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 7'e bakıldığında; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinde, ölçeğin 'konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati' alt boyutlarında annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

Çakıcı (2006)'nın araştırmasında, ailelerin sahip oldukları çocuk sayısının, 'Aile Değerlendirme Ölçeği' puanlarına etki etmediği bulgusuna ulaşılmış olup, bulgu araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. Kığılı (1994)'nın yaptığı 'Anne, baba ve çocuğun kendi aile yapılarına ilişkin ortak değerlendirmelerin bazı değişkenlere göre incelenmesi' araştırmasında, tek çocuğa sahip ailelerin, iki-üç-dört-beş-altı-yedi ve üstü çocuğa sahip ailelere göre aile içi iletişim becerilerinin anlamlı derecede farklılaştığını, çocuk sayısının artmasının ailelerin çocuklarıyla iletişimlerinde engel oluşturduğunu saptamıştır. Gürsoy (1999)'un yaptığı çalışmada; üç ve daha fazla çocuğa sahip olan anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin azaldığını, artan çocuk

sayısının anne-babaların çocuklar arasında ilgilerinin bölünmesinden kaynaklı iletişimsel sıkıntılar oluşturduğu bulgusuna ulaşmıştır. Başaran (2005)'ın yaptığı araştırmada; çok sayıda çocuğa sahip olan anne-babaların çocukları ile iletişimleri, az sayıda çocuğa sahip olan ailelere göre daha zayıf olduğunu, ayrıca anne babaların iletişimi daha çok büyük çocuklarla kurduklarını, küçük çocuklarla iletişimlerinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Şimşek (2006)'ın araştırmasında; Ailedeki çocuk sayısının artmasının, anne babanın çocuklarıyla iletişimini etkilediğini, birden fazla çocuğa sahip ailelere ilişkin puanlarda anlamlı düzeyde fark görüldüğü bulgusuna ulaşmıştır. Saygı (2011)'nın araştırmasında; annenin çocuk sayısının artmasının çocuklarıyla daha uyumlu ilişki geliştirmelerini sağladığı bulgusuna ulaşmıştır. İki ve daha fazla çocuğa sahip annelerin, tek çocuğa sahip olan annelere göre çocuklarıyla daha olumlu iletişim geliştirdiklerini ortaya koymuştur.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinde, ölçeğin 'konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati' alt boyutlarında annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde fark bulunmama sonucu ile yukarıda bahsedilen araştırma sonuçlarının bir tanesinde benzer sonuçlar elde edilirken, diğer araştırma sonuçları ile benzer sonuçlar elde edilmediği görülmüştür. Örtüşmeyen araştırma sonuçlarına bakıldığında, kendi aralarında karşılaştırıldıklarında da benzerlik göstermediği, araştırmaların yapıldığı grupların dinamiğine göre sonuçların şekillendiği düşünülmektedir. Sonuçlarda ki farklılığın araştırmanın yapıldığı tarihlerle de ilgili olabileceği gibi, günümüzde ailelerin çocuk eğitime yönelik program ve medya içeriklerini takip edebilmelerinin yaygınlaşması, bilgiye daha kolay ulaşabilir olmasının yanında, birden çok çocukla iletişim vb. konulara daha duyarlı bakış açılarına sahip oldukları, konuya yönelik çocukla çalışan uzmanlardan destek alma farkındalıklarının yükseldiği ve bu sorunları yaşamamak adına her yaş ve sayıdaki çocuklarıyla iletişimlerine yönelik farkındalık kazanmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

1.4. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimlerinin, annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 8’de; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı düzeyde fark olup olmadığı incelenmiş olup, annelerin çocukları ile iletişimlerinde ölçeğin ‘konuşma, dinleme, mesaj, ve empati’ alt boyutlarında anlamlı düzeyde farka rastlanmazken, ‘sözsüz iletişim’ alt boyutunda anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Çalışan annelerin ‘sözsüz iletişim’ alt boyutunda çalışmayan annelere oranla daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Murray (1975)’in yaptığı çalışmada annenin çalışmasının çocukla iletişim kurmasını engelleyici bir faktör olmadığını ortaya koymuştur. Topalak (1985)’in çalışmasında; annelerin iş hayatında yer almasının, çocuklarıyla kurdukları iletişim becerilerini arttırdığı bulgusuna ulaşmıştır. Stewart ve Friedman (1987) çalışan annelerin, çalışmayan annelere oranla çocuklarıyla daha yakın ilişki de oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Özyürek (2004)’in araştırmasında; çalışan annelerin çocuklarıyla çalışmayan annelere oranla daha çok açık iletişim kurduğu bulgusuna ulaşmıştır. Johnson, Kalil ve Dunifon (2008)’un çalışmasında, işi olan annelerin çalışmayan annelere göre, çocuklarıyla nitelikli zaman geçirerek iletişimlerinin arttığını ortaya koymuştur. Seven (2008)’in çalışmasında; annenin çalışma durumunun, çocuğu ile iletişim becerilerini olumsuz etkilemediği bulgusuna ulaşmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklar anne babalarının ne söylediğinden çok, ne yaptıklarıyla ilgilenirler. Bu nedenle iletişimde davranışlarla ifade edilen mesajları daha çabuk anlar ve uygularlar. Anne babalar küçük yaş çocuklarıyla iletişimlerinde genellikle sıcaklık ve yakınlık içeren mesajları sözsüz iletişim aracılığıyla iletirler (Segrin and Flora, 2005)

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin çalışıp çalışmama durumuna göre çocukları ile iletişimlerinde ölçeğin ‘konuşma, dinleme, mesaj, ve empati’ alt

boyutlarında anlamlı düzeyde farka rastlanmazken, ‘sözsüz iletişim’ alt boyutunda anlamlı farka rastlanmıştır. Konuya ilişkin yukarıda ki araştırmalara bakıldığında benzer sonuçlar elde edildiği görülmüş olup, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır sonucu ile birbirlerini destekler niteliktedir.

Çalışan annelerin çalışmayan annelere göre çocukları ile iletişimlerinde açık iletişim kurarak, çocuklarını çözüm sürecine dahil ettikleri, işten kalan zamanların kısa olması sebebiyle bu anlarda çocukları ile daha kaliteli vakit geçirdikleri vurgulanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen; çalışan annelerin ‘Sözsüz İletişim’ alt boyutunda çalışmayan annelere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Bu bulgu ışığında; Sayer ve ark. (2004)’ın çalışmasında birbirlerinin beden dillerini okumakta uzmanlaşan ‘sözsüz iletişim’ kullanan ailelerde, anne baba çocuk arasındaki iletişim ve etkileşimin, sadece ‘sözlü iletişim’ kullanan ailelere oranla daha güçlü olduğu’ ve Dalsgaard ve ark. (2006)’nın araştırmasında; Çalışan anne babaların yakınlık hissi oluşturmak için çocuklarıyla geçirdikleri kısa zamanlar da çocuklarını daha çok okşayıp, sarılıp, kucaklayarak ‘sözsüz iletişim’ kullandıklarını, çocuklarıyla iletişimlerinde daha çok fiziksel temasta bulundukları bulgusu ile birbirlerini destekler niteliktedir.

2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Babaların Çocukları ile İletişimlerine İlişkin Olarak;

2.1. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 9’a bakıldığında; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimlerinde, ölçeğin ‘konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati’ alt boyutlarında babanın yaşına göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Öksüzoğulları (2013)’nın “4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi”

alışmasında; babaların çocuklarıyla iletişimlerinde, babaların yaşlarına göre iletişim becerileri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırma sonuçları ile paralellik göstermekte olup, birbirini destekler niteliktedir. Her yaştaki babanın çocukları ile iletişimlerinde takip edeceği platformların artması, babaya yüklenen geleneksel rollerin giderek değışmesi ve babaların çocukları ile kurdukları iletişimin artması, genç yaşta baba olanların da ocuk yetiştirme konusu ile ilgili bilgi ve kaynaklara daha kolay ulaşılabilir olmasının sonuca etki ettiği düşünülmektedir.

Kahn ve Bolton (1986)'nın araştırmasında, babaların yaşının genç olmasının çocukları ile iletişimlerini olumsuz etkilediğı bulgusuna ulaşmıştır. Dunn (1988)'un araştırmasında, babanın çocukları ile iletişiminin, babanın yaşı ile ilişkili olduğunu, babaların yaşı arttıkça çocuklarıyla iletişimlerinin de attığı bulgusuna ulaşmıştır. Thornberry (1997)'nin araştırmasında; babaların, yaş değışkenine bağılı olarak, çocukları ile iletişimlerinde anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmuştur. Babaların yaşı azaldıkça çocukları ile iletişimlerinin azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Şendoğıdu (2000)'nın araştırmasında da, genç babaların daha ileri yaştaki babalara göre çocuklarıyla açık iletişim kurduklarını tespit etmişlerdir. Özyürek ve Şahin (2005)'nin yaptıkları çalışmada; babaların çocuklarıyla iletişimlerinin, babaların yaşından etkilendiğı, bulgusuna ulaşılmıştır. Arabacı (2011)'nin araştırmasında, babaların çocukları ile iletişimlerinin babanın yaşına göre 'konuşma ve mesaj' alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılığın olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) ocuğına sahip babaların çocukları ile iletişimlerinde, babanın yaşına göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Yukarı da ki çalışmalara bakıldığında ise araştırma sonuçları ile örtüşmediğı, yapılan bu çalışmaların bazılarında genç yaştaki babaların çocukları ile iletişim kurma becerilerinin azaldığı ve genç yaşta ki babaların babalık rol geçişlerinde yaşlarının etkisinde kaldıkları sonuçlarına ulaşılırken, bazılarının da ise ; genç babaların daha ileri yaştaki babalara göre çocuklarıyla daha açık iletişim geliştirdiğı bulgularına ulaşıldığı, sonuçları örtüşmeyen çalışmaların birbirleri ile karşılaştırıldıklarında da benzerlik göstermedikleri görülmüştür. Araştırmaların sonuçlarının birbirlerini desteklememesinin sebebi olarak; verilerin elde edildiğı tarihlere oranla, geleneksel baba rolünün git gide gelişerek, her yaşta ki babaların

çocuklarıyla iletişimlerinde aktif rol oynamalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca; Çocuk gelişimi ile ilgili platformların, her yaşta ki babaların bilgi ve becerilerine yönelik içeriklerde yer alması, genç ve ileri yaşta ki babaların çocuk gelişimi ve iletişimi konusunda hangi bilgiyi, nereden, hangi yolla kazanacakları konusunda becerilerinin gelişmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

2.2. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 10 incelendiğinde; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimlerinde, ölçeğin ‘konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati’ alt boyutlarında babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farka rastlanmamıştır. Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010)’nın çalışmalarında, babaların çocukları ile iletişimlerine, babaların eğitim düzeyinin anlamlı farka yol açmadığı bulgusuna ulaşılmış olup, araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

Tural (1977)’ın, araştırmasında, eğitim düzeyi yüksek olan babaların, çocuklarıyla iletişimlerinin de yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Anlar (1983)’ın yaptığı çalışmada, yüksek eğitim düzeyinde anne babaların çocuklarıyla olan iletişimlerinin, ilkökul düzeyindeki anne babaların çocuklarıyla iletişimlerine oranla daha yüksek olduğunu, aradaki farkın özellikle 1-5 yaş arasında çocuğu olan anne-babalar açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Şendoğdu (2000)’nın araştırmasında anne babaların eğitim düzeyi arttıkça, çocukları ile açık iletişimlerinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Özdal (2003) ve Özyürek (2004) yaptığı çalışmada ‘babanın eğitim düzeyi arttıkça, çocuklarıyla iletişim becerilerinin de arttığı, eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarıyla açık iletişim kurdukları bulgusuna ulaşmışlardır. Durmuş (2006)’un araştırmasında; eğitim düzeyi yüksek olan anne-babanın çocuklarıyla iletişimlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, eğitim düzeyi yükseldikçe anne babaların çocuklarıyla iletişimlerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Özer ve Anıl (2011)’ın çalışmasında da eğitim düzeyi lisans ve yüksek lisans yüksek

olan babaların, eğitim düzeyi ilköğretim ve ortaöğretim olan babalara oranla çocuklarıyla daha açık iletişim kurarak, iletişim becerilerinin de arttığı bulgusuna ulaşmışlardır. Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014)'nın, “Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” isimli araştırma sonucunda babanın çocuklarıyla iletişimlerinin, babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Meriç, (2017)'in “Anne-Baba- Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı” (ABÇİDA) kullanarak gerçekleştirdiği çalışmasında, babaların öğrenim durumu yükseldikçe çocuklarıyla iletişimlerinin arttığı, öğrenim durumu yüksek olan babaların çocuklarıyla iletişimlerinde özellikle ‘sözsüz iletişim’ alt boyutunda yüksek puan aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimlerinde, babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farka rastlanmamıştır. Yukarıda ki araştırmalara bakıldığında ise bulguların birbiri ile örtüşmediği görülmektedir. Bulgular arasındaki farklılığın, her yaş ve eğitim düzeyi kişilere yönelik çocuk gelişim platformlarının artmasının kazanım sağladığı düşünülmektedir. Geleneksel toplum yapılarında yer alan; çocuğun gelişimine katkı sağlama noktasında babalardan çok annelerin önemli olduğu düşüncesi, anne-baba çocuk iletişimlerinde birincil rol oynadığı, babaların ise sadece anneyi destekleyebilecekleri ikincil bir önem atfedilen ‘geleneksel baba’ modelinin yerine, çocukları ile etkileşimleri fazla olan, çocukları ile iletişim kuran, onları dinleyen, duygularını ifade etmelerine fırsat tanıyan, baskı uygulamadan model olan ‘aktif baba modellerinin’ artmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Günümüzde her eğitim düzeyinde ki babalara yönelik çocuk gelişim platformlarının artmasının, babaların çocuklarıyla iletişimlerine kazanım sağladığı düşünülmektedir. Aile içinde iletişim kanalıyla, sevgi mutluluk, neşe, öfke, kızgınlık, üzüntü, korku vb. gibi duyguların aktarılması; ancak üyeler arasında sağlıklı iletişim ve etkileşimle olur. Çocuğun gelişiminde babanın model olması ve olumlu etkileşiminin yanı sıra çocuklarına yönelik geliştirdiği iletişim becerileri de önemlidir.

2.3. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 11' e bakıldığında; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, ölçeğin 'konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati' alt boyutlarında babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farka rastlanmamıştır. Uyanık, Kaya, Kızıltepe ve Can Yaşar (2015)'in araştırmalarında; babaların çocuklarıyla iletişimlerinin, babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmış olup, araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin araştırma tarihlerinin yakın olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Atkinson ve Hilgard (1995)'in yaptıkları çalışmada; tek çocuğa sahip anne babaların çok çocuğa sahip anne babalara oranla, çocuklarıyla iletişimlerinin daha yüksek olduğu ve çocuklarına daha çok vakit ayırdıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Elins (1998)'in araştırmasında; iki çocuğa sahip ailelerde, babaların büyük çocukları ile iletişimlerine oranla, küçük çocuklarıyla iletişimlerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Özyürek ve Tezel Şahin (2005)'in çalışmasında ise; tek çocuğu olan babaların çocukları ile iletişimlerinde daha sıcak iletişim kurdukları, çocuk sayısı arttıkça babaların çocuklarıyla iletişimlerinde daha sert-katı iletişimde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Hamamcı (2005)'nın araştırmasında; babaların çocuk sayısı arttıkça baba çocuk iletişiminin de artarak, babaların çocuğun gelişiminde aktif rol aldıklarını ortaya koymuştur. Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2007)'nin araştırmasında, ailedeki çocuk sayısının fazla olmasının, baba çocuk iletişimini azaltarak, baba çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamıştır. Ayrıca; babaların iki çocuktan sonra babalığa yönelik ilgisinin azalmaya başladığı bulgusuna ulaşmışlardır. Memet (2010)'in araştırmasında; anne babanın sahip olduğu çocuk sayısının artmasının, babaların çocuklarıyla iletişimini azalttığı bulgusuna ulaşmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri, babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farka rastlanmamıştır. Yukarıda ki araştırmalara bakıldığında; araştırma bulguları birbiri ile örtüşmemekte olup, bazı araştırmalarda babaların çocuk sayısının

artmasıyla çocuklarıyla iletişimlerinin azaldığı bulgusuna ulaşılırken, bazı araştırmalarda ise; çocuk sayısının artmasıyla babaların çocukları ile iletişimlerinin de attığı bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir. Literatür genelinde babanın çocuk sayısının, babaların çocuklarıyla iletişim becerilerini kapsar nitelikte olmadığı, bulguların farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bulgular arasında ki bu farklılıkların; araştırmanın yapıldığı tarihlerin ve araştırmanın yapıldığı grupların sosyo-kültürel farklılıklarının da sonuca etki edebileceği düşünülmektedir. Ayrıca; geleneksel baba modelinin değişerek, babaların çocuklarının gelişimlerine aktif katılımlarının artması, babaların çocuklarının hayatlarında yapmak istediklerini hangi şartlarda yapabileceğine dair bilgi ve becerileri ile birlikte, bakabileceğinden fazla çocuk sahibi olmanın azalması, var olan çocukları ile ilgili teknolojinin sağladığı bilgiye ulaşma kolaylığı, babaların çocukları ile ilgili takip ettikleri kaynakların yaygınlaşmasının sonuca etki ettiği düşünülmektedir.

3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 4-6 yaş (48-72 ay) Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Çocukları İle İletişimlerindeki Farklılaşmaya İlişkin Olarak;

3.1 Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerle babaların çocukları ile iletişimleri anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 12 incelendiğinde; Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerle babaların çocukları ile iletişimleri arasında ki farklılaşmaya bakıldığında; ölçeğin ‘konuşma, dinleme, sözsüz iletişim ve mesaj’ alt boyutlarında fark bulunmamış olup, ‘empati’ alt boyutunda anlamlı düzeyde farka rastlanmıştır. Fark annelerin lehine olup, annelerin babalara göre empatik iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak; ölçeğin toplam ortalama puanları karşılaştırıldığında; babaların toplam puanlarının, annelerin toplam puanlarından yüksek olduğu, çocukları ile iletişimlerin de babaların daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur. Parke (1981)’nin çalışmasında; babaların annelere oranla çocukları ile daha sıcak iletişim kurduğu, babaların çocuğu açık iletişime cesaretlendiren tutum sergiledikleri bulgusuna ulaşmıştır. (Akt. Albukrek 2002). Kalliopuska (1984)’nın araştırmasında; anne ve babaların çocuklarıyla iletişimlerinde, annelerin babalara oranla çocuklarıyla iletişimlerinde daha fazla

empatik iletişim becerisine sahip olduğu bulgusuna ulaşmıştır (Akt; Dökmen,1987). Güngörmüş (1986)'ün araştırmasında; Çocukların babalarıyla olumlu iletişim kurma oranı %98.33 iken, anne ile olumlu iletişim kurma oranı %89.99'a düştüğü bulgusuna ulaşılmıştır. Ceyhan (1993) ve Halıcıoğlu (2004)'nın çalışmalarında; çocuklarıyla iletişimlerinde; annelerin babalara göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Demircioğlu ve Yüksel (2019)'in 'Hollanda'da yaşayan Türk kökenli annelerin çocukları ile kurdukları ilişki örüntülerine yönelik görüşlerinin incelenmesi' çalışmasında; annelerin çocuklarıyla iletişimlerinde empati becerilerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerle babaların çocukları ile iletişimleri arasındaki farka bakıldığında, ölçeğin 'empati' alt boyutunda annelerin daha yüksek puan aldığı, ölçeğin toplam ortalama puanları karşılaştırıldığında da; babaların toplam puanlarının, annelerin toplam puanlarından yüksek olduğu, çocukları ile iletişimlerin de babaların daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur. Araştırma bulgusu ile yukarıda ki araştırma bulguları paralellik göstermekte olup, araştırma sonuçları birbirlerini destekler niteliktedir. Birbirlerini destekleyen ve bulguları örtüşen araştırma sonuçlarına dayanarak; çocukları ile iletişimlerinde babaların daha sıcak ve açık iletişim kurdukları, babaların annelere oranla çocuklarını açık iletişim kurmaya cesaretlendiren baba-çocuk iletişimi geliştirdikleri, annelerin ise; babalara göre çocuklarıyla iletişimlerinde empatik iletişim becerilerini kullandıkları söylenebilir.

Öksüzoğulları (2013)'nın "4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" konulu çalışmasında; ebeveynlerin cinsiyetleri ile çocuklarıyla iletişim becerileri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırma sonucu ile örtüşmeyen çalışmaya bakıldığında; Anne ve babaların çocuklarıyla iletişimlerinde fark olmadığı, her iki ebeveynin de çocuklarıyla iletişim becerilerinin benzer olduğu vurgulanmaktadır. Araştırma sonucu her ne kadar örtüşmese de; Babaların geleneksel yapılarının değişerek, çocuklarıyla iletişimlerinde anneler kadar aktif rol oynadıklarını destekler niteliktedir. Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte babaya yüklenen geleneksel rollerin değişerek, babaların çocukları ile geçirdiği zamanın arttığı gözlenmektedir. (Kuzucu (2011).

Araştırma sonuçlarına dayanarak; günümüzde babaların çocuklarının gelişimlerine duyarlılığının ve çocuklarının gelişimlerine aktif katılımlarının artması, çocuklarının hayatlarında yapmak istediklerini nasıl ve hangi yöntemlerle yapabileceğine dair bilgi ve becerilerine yönelik kaynakların yaygınlaşması, ocuk gelişimine yönelik platformların teknolojinin sağladığı kolaylıkla ulaşılabilir olmasının, babaların çocuklarıyla daha aktif ve sağlıklı iletişim kurmaları yönünde pozitif kazanım sağlamasına etki ettiği düşünülmektedir.

.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm de araştırma da elde edilen bulgulara dayalı olan sonuçlara ve bu sonuçlara uygun olarak sunulan öneriler yer verilmiştir.

6.1 SONUÇ

Sonuçlar; Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) uygulama çalışmasındaki bazı değişkenlerin anne-babaların çocukları ile iletişimlerine etkisine ilişkin sonuçlar verilmiştir;

- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin yaşına göre farklılık göstermemektedir.
- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça, çocuğuyla Konuşma, Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim ve Empati iletişim becerilerinin arttığı görülmüştür.
- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri, annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.
- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip annelerin çocukları ile iletişimleri annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Konuşma, Dinleme, Mesaj ve Empati alt boyutlarında fark bulunmazken, Sözsüz İletişim alt boyutunda, çalışan annelerin daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür.

- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır.
- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- Çocuğu Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş (48-72 ay) çocuğa sahip babaların çocukları ile iletişimleri babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
- Çocuğu okul öncesi eğitime devam eden annelerle babaların çocukları ile iletişimleri konuşma, dinleme, mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutlarında farka rastlanmamış ancak Sözsüz iletişim alt boyutunda annelerin babalara göre daha yüksek puan aldığı görölmüştür. Ayrıca tüm ölçeğin toplam ortalama puanlarına göre incelendiğinde ise babaların annelere göre iletişim puanlarının yüksek olduğu görölmüştür.

6.2. ÖNERİLER

Araştırmadan ulaşılan veriler neticesinde, Ebeveyn-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'na (ABÇİDA), anne-babalara ve eğitimcilere yönelik bazı öneriler getirmek mümkündür.

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA), 4-6 yaş (48-72 ay) grubunda çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimleri konusunda yapılacak çeşitli araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilir.
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutları bağımsız olarak farklı çalışmalarda kullanılabilir.
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) farklı illerde ve farklı gruplar üzerinde çalışmalar yapılabilir.
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) farklı yaş, eğitim, meslek, sosyo-ekonomik düzey ve kültürdeki anne-babalara uygulanarak, gruplar arasındaki iletişim farklılıklarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA), iletişim becerileri, eğitim programı uygulanan anne-babalara ön test ve son test olarak kullanılabilir.
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) uygulanmasına yönelik olarak eğitimcilere seminer verilebilir.

6.2.2. Anne-Babalara Yönelik Öneriler

- Anne ve Babaların; Çeşitli düzeylerdeki aile çalışma ve sosyal hizmetler il müdürlükleri, eğitim kurumları, belediyelerin sosyal hizmet dairesi başkanlıkları, ilçelerde bulunan halk eğitim merkezi müdürlükleri ve ya dernekler gibi kurumlarca, çocuk gelişimi ve anne-baba-çocuk iletişim becerilerine yönelik eğitim, seminer, konferans ve çalıştay gibi programları takip ederek, katılım sağlayabilir.
- Etkili iletişim becerilerine yönelik olarak hazırlanan platformlar, web sayfaları ve medya kanalı ile gerçekleştirilen etkili iletişim becerilerine yönelik programlara katılımları sağlanabilir.

6.2.3. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- Eğitimciler tarafında, ebeveyn - çocuk iletişimine yönelik olarak, okul öncesi eğitim kurumlarında grup çalışmaları planlanabilir.
- İletişim becerileri açısından gelişmeye ihtiyaç duyan, özellikle dezavantajlı gruplarda, çok sayıda çocuğa sahip ve genç anne-babalar için, iletişim becerilerinin geliştirilmesi doğrultusunda eğitim programları düzenlenebilir.
- Halka açık ve erişimi kolay kütüphanelerde çocuk gelişim dönemlerinde iletişim temalı kaynak ve çalışmaların düzenlenerek ebeveynlerin bu alanı aktif kullanması sağlanabilir.
- Ruh sağlığı çalışanlarının katılımı sağlanarak, ebeveyn çocuk iletişimi ile ilgili ihtiyaç analizleri ve kültürel farklılıklar baz alınarak farkındalık konferansları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Yusuf (2010), İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sosyoloji Lisans Programı, İletişim Sosyolojisi, İstanbul, , s.44
- Aile Doktorları İçin Kurs Notları, 1. Aşama, 1. Basım, Ankara 2004, s.43
- Aktan, O. ve Akkutay, Ü. (2014): “OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim”, Asya Öğretim Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, S. 64-79
- Akbaş, Banu ve Temiz Gülay (2015) ’60-66 Aylık Çocukların Empati Beceri Düzeylerinin Anne Empati Beceri Düzeyi Açısından İncelenmesi’, Trakya Üniv. Dergisi, Cilt 5, sayı: 2, sy.100-112
- Akkoyun, F. "Empatik Olmak, Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir." (1983): Rogers CR.’den Çev. Akkoyun F. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 16.1 103-124.
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O.S.(2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği). Kuramsal Eğitimbilim, 3 (1), 93-110.
- Albukrek, İ. (2002). Anne, Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu ile Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Alpan, Y. (2006). “Ankara Örneğinde 12-36 Aylık Bebek ve Çocuklar İçin Sosyal ve Duygusal Değerlendirme Aracının Türk Çocuklarına Uyarlanması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anlar, B. (1983). İlk altı yaşta dil gelişimi, anne baba eğitimi ve cinsiyetin etkisi (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Aral, Neriman, Adalet KANDIR, Münevver YAŞAR CAN, (2000).Okul Öncesi Eğitim -1 , YaPa Yayınları, İstanbul

- Aral, Neriman, Kandır, Adalet, Yaşar ve Münnevver Can (2003). Okul Öncesi Eğitim 1, İstanbul, Yapa Yayınları, s:15,23
- Arkan, Burcu ve Üstün, Besti. (2010). "Ebeveyn eğitim programlarını değerlendirme rehberi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi (DEUHYO ED), Cilt: 3, Sayı: 2, ss: 102-107."
- Arabacı, Nalan (2011). Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) Geliştirilmesi ve Anne-Baba-Çocuk İletişiminin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Ankara
- Apaydın, Halil (2001). Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi, s.4
- Arslan, Ümit (2007). Okul Öncesi Eğitimde Temel Beceriler ve Sosyal Davranışların Kazandırılması. Okul Öncesi Eğitime Giriş. Ankara:Anı Yayıncılık
- Atkinson, R. T., Atkinson, R. C., ve Hilgard, E. R. (1995). Psikolojiye giriş- I (Çev. K. Atakay, M. Atakay ve A. Yavuz). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Aydın, Mustafa (1994). Eğitim Yönetimi, Ankara, s. 149.
- Aydın, Şakı, Oya (2007). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:6 Sayı:11 Bahar 2 s.119-131
- Aziz, Aysel (2013). İletişime Giriş, İstanbul: Hiperlink Yayınları (3. Basım).
- Baltaş, Zuhale ve Baltaş, Acar (2011). Bedenin Dili (46. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Barnlund, D. C. (2008) "A Transactional Model of Communication", Communication Theory içinde, ed. C. David Mortensen 2nd edition, New Brunswick, New Jersey: Transaction, s. 47-57.
- Bansal, H. S. ve P. A. Voyer (2000) "Word of Mouth Processes within a Services Purchase Decision Context", Journal of Services Research, 3 (2), 166 – 177.

- Baran, Meryem (2013). "Kadınlara verilen iletişim çatışmaları eğitiminin evlilik doyumu üzerine etkisi." Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum
- Başaran, İ. E. (2005). Eğitim psikolojisi: gelişim, öğrenme ve ortam. (6. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baymur, Feriha. (1978). Genel Psikoloji. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri
- Benokraitis, N. V. (1993). Mariages and Families. USA: Prentice Hall Inc.
- Berelson, Bernard, and Gary A. Steiner (1964). "Human behavior: An inventory of scientific findings."
- Bıçakçı, İlker (1999). İletişim ve Halkla İlişkiler, Ankara, MediaCat Yayınları, ss.19-24.
- Bolat, Salih (1996). Eğitim Örgütlerinde İletişim, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12, Ankara, s.76
- Bozdoğan, Zülal (2004). Etkili Öğretmenlik Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Bronfenbrenner, U., & Crouter, A. C. (1982). Work and family through time and space. In S. G. Kamerman & C. D. Hayes (Eds.), *Families that work: Children in a changing world* (pp. 39–84). Washington, DC: National Academy Press.
- Button S., Pianta, R.C., Marvin, R.S. (2001). Mothers' Representations of Relationships with Their Children: Relations with Parenting Behavior, Mother Characteristics, and Child Disability Status. *Social Development*. Vol. 10. pp. 455 – 472.
- Büyükkaragöz, Savaş ve Cuma Çivi (1999). Genel öğretim metotları: öğretimde planlama uygulama. Beta

- Ceyhan, A. A. (1993), Anne-babaların empatik eğilim düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ceylan, Ayça, Emine ve Mocan, Kılıç, Didem (2015). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin İletişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi
- Cherry, Flora F. ve Eaton Ethel L. (1977). 'Physical and Cognitive Development in Children of Low-Income mothers working in the children's Early years' child development, 48, 158-166
- Cüceloğlu, Doğan (1993). Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.46
- Cüceloğlu, Doğan (1995) Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.3s.34
- Cüceloğlu, Doğan (1996). İçimizdeki Çocuk. 14. Baskı. Remzi Kitabevi. İstanbul
- Cüceloğlu, Doğan (1999). İnsan ve Davranışı. 9. Baskı. Remzi Kitabevi. İstanbul
- Çağdaş, Aysel ve Seçer, Zarife (2002). Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi (1. Baskı). Ankara: Nobel.
- Çağdaş, Aysel (2002) Anne-Baba-Çocuk İletişimi, Nobel Yayınları, Ankara, s.32,33
- Çağdaş, Aysel ve Seçer, Şahin, Zarife (2007) "Anne-baba eğitimi 3." Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık
- Çağdaş, Aysel (2012). Anne Baba Çocuk İletişimi. Eğitim Kitap. Ankara.
- Çağırıcı, S., ve Yeğenoğlu, Selen (2007), Genel İletişim Bilgileri Perspektifinden Hasta-Eczacı İletişimi, Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi, 36 (1) 31 - 46 , Ankara- s.33-34
- Çakıcı, S. (2006). Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

- Çalışan, Nihat ve Yeşil, Rüştü (2005). Eğitim Sürecinde Öğretmenin Beden Dili, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Kırşehir, s.201, 204
- Çevik, Akköz, Sema (2011). Atılganlık ve Kadın, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2011, s.143
- Çınar, Orhan (2010). Okul Müdürlerinin İletişim Sürecindeki Etkililiği, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 26, Nisan, s.3
- Çilenti, Kamuran (1984). "Eğitim teknolojisi ve öğretim." Ankara: Gül Yayınevi
- Çubukçu, Zühal (2004). Çoluk Çocuk Dergisi, Kök Yayıncılık, Sayı:43, Sayfa:25
- Demir, Kübra (2013), Ailede İletişimsizlik, Uludağ Yayınları, Mayıs, s.94,95
- Demir, Büşra (2013), Çocuğunuza Kulak Verin/Çocuklarda Davranış Bozuklukları, Uludağ Yayınları, Nisan, s.,47
- Demirkaya, Yusuf (2012). Okul Müdürlerinin Çatışma Yönetimi Stratejileri Ve İletişim Tarzlarına Yönelik Öğretmen Algıları, Yüksek Lisans Tezi, Burdur 2012, s:26-27
- Dengiz, Ergül ve Keçeli, Hüseyin (2014). Türk Hava Kurumu Üniversitesi, ECE-581 e-Devlet ve e-Dönüşüm, Ankara
- Dönmez, Necate, Baykoc (1986). ‘Çocuklarda Dilin Kazanılması.’ Ya-Pa 4.Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri Ankara, 24-25-26 Nisan. İstanbul: Ya-Pa Yayınları,1986
- Dönmezer, İbrahim (1999). Ailede İletişim ve Etkileşim, Sistem Yayıncılık, İstanbul, , s:54
- Dökmen, Üstün (1987), “Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki” A.Ü.E. B. F. Dergisi 20 (1-2);183-207

- Dökmen, Üstün (1995). İletişim Çatışmaları ve Empati, Sitem Yayıncılık, İstanbul,
- Dökmen, Üstün. (1998). "İletişim çatışmaları ve empati." Sistem Yayınları. İstanbul.
- Dökmen, Üstün (2000). İletişim Çatışmaları ve Empati, Sitem Yayıncılık, İstanbul,
- Dökmen, Üstün (2005). Küçük Şeyler 2, Sitem Yayıncılık, İstanbul,
- Dunn, (1988). Sibling influences on childhood development. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 29(2), 119-127.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Elmacıoğlu, Tuncer (2000). Başarıda Aile Faktörü. Hayat Yayınları. İstanbul.
- Elgünler, Çedikçi, Tuğçe, ve Tuğba Çedikçi Fener (2011). "İletişimin kalitesini etkileyen engeller ve bu engellerin giderilmesi." The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication 1.1 35-39.
- Elins J. (1998). Family relationships and children's emotional adjustment as correlates of maternal and paternal differential treatment: a replication with toddlers and preschool siblings. Child Development, 69(6), 1640-1656.
- Engle, P.L.&Breau, C. (1994). Is there a father instrict: Fathers responsibility for children.NY:Population Council.
- Eren, Erol (2000). "Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi [Organizational behavior and management psychology]." İstanbul: Beta Press Publishing Delivery
- Eroğlu ,Olgun (2006). Ankara Üniversitesi, Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Ankara-s.2
- Ergin, Akif, and Cem Birol (2000). "Eğitimde İletişim, Anı Yayıncılık, Ankara."

- Erdoğan, İrfan, and Korkmaz Alemdar (2011). Kültür ve iletişim: halk kültürü kitle kültürü ve popüler kültürün üretim dağıtım tüketim pratiklerinin doğası. Kadir Erdoğan (ERK)
- Ertürk, Selahattin, (1997). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan,
- Evans, C. (1997). Turkish fathers'attitudes to and involvement in their fathering role: A low socio-economic sample, Master of Arts in Educational Sciences. İstanbul: Boğaziçi University.
- Fiske, John (1996"İletişim Çalışmalarına Giriş, Çev." Süleyman İrfan, Ark Yayınları, Ankara). Ark
- Flannagan, D. and Hardee, S.D., (1994). Talk About Preschooler's Interpersonal Relationships: Patterns Related to Culture, Sex and Gender of Child. Merrill-Palmer Quarterly, Volume: 40, Issue: 4, pp: 523-537.
- Gander, J.,Mary ve Gardiner, Harry,W. (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi, İmge Kitabevi, (Çev:Bekir Onur, Ali Dönmez, Nermin Çelen), Ankara-s.298-299
- Gantman, C.A.(1978) ‘Family interaction patterns among families with normal, disturbed, drug-abusing adolescents’, Journal of Youth and Adolescence,7, 429
- Gordon, Thomas (1999). Etkili Anne Baba Eğitimi Aile İletişim Dili. (Çeviren: Emel Aksay).Sistem Yayıncılık. İstanbul
- Gökçe, Orhan (2005). İletişim Bilimine. Giriş, "Turhan Kitabevi."
- Gökçe, Orhan (2006). İletişim bilimi: insan ilişkilerinin anatomisi. Siyasal Kitabevi,
- Görgü, Ertan (2005). Bağlanma Kuramı. Çoluk Çocuk Dergisi, Kök Yayıncılık, Sayı:49 Sayfa:13

- Gülay, Hülya (2009) Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 12 Sayı 22 Aralık, ss.82-93
- Gülbahçe, Öner,(2010) K.K. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin İncelenmesi, Erzurum, s.14
- Gümrükçüoğlu, Süleyman. (2013)."Kur'an'da Allah ve İnsan Arasındaki İletişim Kodları." The Journal of Academic Social Science Studies, VI
- Güngörmüş, Oya (1990). Baba çocuk ilişkisi, Ana-Baba Okulu (2. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gürgen, Haluk, (1997), Örgütlerde İletişim Kalitesi, Der Yayınevi, İstanbul
- Gürsoy, F. (1999). Üvey ebeveyne sahip olan ve olmayan çocukların bağımlılık eğilimlerinin incelenmesi. Çağdaş Eğitim. 258, 34-40.
- Gürten, Ela, (2009) Sahne Sanatlarında Yönetim ve Etkili İletişim, Yüksek lisans tezi, Ocak, s.20
- Gürüz, Demet ve Özdemir, Yaylacı, Gaye (2007). "İletişimci Gözüyle İnsan Kaynakları Yönetimi, İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri A."
- Gürüz, Demet ve Temel Eğinli, Ayşen (2008). İletişim Becerileri, Anlamak-Anlatmak-Anlaşmak. 1.Baskı. Nobel Yayınları. İstanbul.
- Habacı, İ.(2013), Beden Dilinin Eğitim Öğretim Üzerine Etkileri, , Ankara, s.1647-1648
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-altı yaşlarında çocukları olan anne ve babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, 30, (319).
- Haktanır, Gelengül, Gülen Baran, ve Fatma Alisinanoğlu (1998). "Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları." *Eğitim ve Bilim*. 22.109

- Halıcıoğlu, İlknur Uçmaz (2004). "Annelerin empatik beceri düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi." Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Harlak, Hacer (2007). Temel İletişim Becerileri. Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları-26. Aydın.
- Hawkins, A. J., & Dollahite, D. C. (1997). Generative fathering: Beyond deficit perspectives. Thousand Oaks, CA: Sage
- Ishii-Kuntz M. (1995). Parent involvement and perception toward fathers role: A comparison between Japan and United States. Marsiglio, W. (Ed) Fatherhood Contemporary Theory, Research and Social Policy. CA: Sage
- Işıksağan, Tarık (2008) Etkili İletişim. 1. Baskı. Kum Saati Yayınları. İstanbul.
- Jaffee, Sara, (2001) et al. "Why are children born to teen mothers at risk for adverse outcomes in young adulthood? Results from a 20-year longitudinal study." *Development and psychopathology* 13.2
- Johnson, R. C., Kalil, A., Dunifon, R. E. (2008). Work after Welfare Reform and the Well-being of Children. National Poverty Center Working Paper Series
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2000). Anne-Çocuk Eğitim Programı.
- Kahn, J. S. and Bolton, F. G. (1986). Clinical issues in adolescent fatherhood. In A. B. Elster and M. E. Lamb (Eds.). Adolescent fatherhood. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Karaca, İsmail (2010). Aile İçi İletişimin Ortaöğretim Öğrencilerinin Madde Bağımlılığına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, s.27-28,54,81
- Karahan, Fiikret. (2007) Bir Eş İletişim Programının Evli Çiftlerde Pasif Çatışma Eğilimi Üzerine Etkisi. Eğitim Bilimleri Dergisi,7, ISSN:1303-0485
- Kasapoğlu, Abdurrahman (2008). İletişimde Ben Dili. Hikmet Yurdu, 1(2)

- Kaşıkcı, Ercan (2006). Yüreğini bedenine yansıtır: imaj-iletişim beden dili. Hayat Yayıncılık,
- Kaya, Ali (2006). Yönetimde İnsan İlişkilerinin Sırları. 1. Baskı. Eğitim Kitabevi Yayınları. Konya
- Kaysılı, Keçeli, Bahar (2008). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 9 (1), s.73-74
- Kesici, Şahin ve Kiper, C. (2012), Aile Terapisine Giriş, Nobel yayınevi, Ocak, s.68
- Kıgılı, Ş. (1994). Anne, baba ve çocuğun kendi aile yapılarına ilişkin değerlendirmelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kimmet, E. (2003). Erken çocukluk eğitiminde farklı yaklaşım ve uygulamalar: Baba destek programı. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Kongresi Bildiri Kitabı. İstanbul:YA-PA s.371-378
- Koçak, Nurcan (2001). Erken çocukluk döneminde eğitim ve Türkiye’de erken çocukluk eğitiminin durumu. Milli Eğitim Dergisi
- Korkut, F. (2005), “Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 28, ss. 143149.
- Köknel, Özcan (2005). "Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, 17." Bs., İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- Kuzu, Tülay, Sarar (2003). Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim, Milli Eğitim Dergisi, sayı:158. ISSN 1301-7669.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(35), 79-91.

- Kuzgun, Y. (1973). Ana-baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Küçükdoğan, Rengin, Gül. (2011), (Ed.), Türkiye Online Tasarım Sanatı ve İletişim Dergisi, Temmuz, Cilt 1 Sayı 1, s: 39-42, ISSN: 2146-5143
- Lamb, M. E. (2000): "Kültürler arası bakış açısı ile babanın çocuk gelişimindeki rolü ve önemi, Sempozyum Raporu." Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayın No: 12 19-32.
- Levin, K. A. ve Currie, C. (2010). Family structure, mother-child communication, father-child communication, and adolescent life satisfaction: A cross-sectional multilevel analysis. Health Education, 110(3), 152-168.
- Marsiglio, W. (1995). Fathers' diverse life course patterns and roles. In W. Marsiglio (Ed.), Fatherhood. Contemporary theory, research and social policy (pp. 78-101). California; Sage Publication Inc.
- McBride, B.A., Rane, T.R., & Bae, J. (2001). Intervening with Teachers to Encourage Father/Male Involvement in Early Childhood Programs. Early Childhood Research Quarterly, 16: 77-78.
- Megep (2007) Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Gazetecilik Bölümü, İletişim Süreci ve Türleri, Ankara, s:46
- Megep (2011) Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Erken Çocukluk Eğitiminde Temel İlkeler 141EO0039, Ankara, sy:21,
- Megep (2011) Milli Eğitim Bakanlığı, Gazetecilik, İletişim Süreci ve Türleri Modülü, Ankara, s.57-58
- Memet, N. (2010). Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin sosyalleştirme hedeflerinin, kültürel değer yönelimleri ve eğitim düzeyleri ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırası açılarından incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Meriç, Ayşe, (2017) Anne-baba-çocuk İletişimi ile Okul Öncesi Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Mountrose, P. (2000). "6 ile 18 Yas Çocuklarıyla Sorunları Çözmede 5 Asama." Çev. Sermin Can). Kariyer Yayın, İstanbul
- Mosley, D. C. , Megginson, L. C. & Pietri, P. H. (2001). Supervisory Management-The Art of Empowering and Developing People. Ohio: South Western Cincinnati College Publishing.
- Murray, A.D. (1975). Maternal employment reconsidereds. Effects of infants. American Journal Orthopsychia, 45(5): 773-790.
- Navaro, L. (2001). "Ana baba okulu." İstanbul: Remzi Kitabevi
- Nimsi, E. (2006). "İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin ana-baba tutumları ile okul başarıları ve sınıf içi etkinlik düzeylerinin karşılaştırılması." Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Bursa
- Ocak, Gürbüz (2004), İlköğretim Okulu 5. Sınıf Öğrencilerin Okuma Anlama Düzeyine Videonun Etkisi, Ocak, s.19
- O'Hair, D., Friedrich, G.W., & Dixon, L.D. (2005). Strategic Communication in Business and The Professions. USA: Houghton Mifflin Company.
- Oruç, Tuğba ve Özsoy, Neslin (2006). Aile İçi Etkili İletişim. Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları. s.85-104
- Oskay, Ünsal (1992). Kitle haberleşmesi teorilerine giriş: seçilmiş parçalar.Der Yayınevi.
- Oskay, Ünsal (1992). İletişimin abc'si. İstanbul: Simavi Yayınları.
- Öksüzoğulları, Hatice (2013).4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

- Ömeroğlu, Turan, Esra. (1999). Halk eğitimi merkezlerinde uygulanan anne eğitimi kurslarına genel bir bakış. Milli Eğitim Dergisi
- Ömeroğlu, Esra T. (2000), Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Fiziksel ve Eğitsel Ortamları, Okul Öncesi Eğitim İlke ve Yöntemleri, (Ed. Şefik Yaşar), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Önder, Alev (2003). Ailede iletişim. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Önder, Alev ve Gülay, Hülya (2007). Annelerin Kabul Red Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (2) 22. Sayı 23, s.25,28
- Özben, Şüheda ve Argun, Yasemin (2001). Okul Öncesi Çocukların Anne Baların Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu
- Özer, Y. ve Anıl, D. (2011). Öğrencilerin Fen ve matematik başarılarını etkileyen faktörlerin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41, 313-324.
- Özmen, Kaymak, Suna (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt37, S.2, s.30
- Özmert, N., Elif (2006). Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-III: Aile, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi; 49:, s.267
- Özbent, Sueda (2007). Sınıfta Beden Dili, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 2,s.269
- Özdemir, Nur, Hümeysra ve Erdem, İlhan. (2011). Türkçe Öğretmeni adaylarının Yazma Alışkanlıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, ,4/2, s.104

- Özkafacı, Aysun (2012). Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Özel, Erdoğan ve Zelyurt, Hikmet (2016), Sosyal Politika Çalışma Dergisi, sayı:36, Ocak-Haziran
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge Ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne- Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2),19-34.
- Özyürek, Arzu, Şahin, Tezel Fatma (2008) 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (3), 395-414
- Pavitt, C., ve Kemp, B. (1999). Kişilerarası bağlamsal ve ilişkisel faktörler müzakere stratejisi seçimi, İletişim 47, 133-150.
- Pedük, Ş. B. "Anne-Babaların Kullandığı Sevgi Sözcüklerine Bir Bakış." Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul: OMEP (2004): 351-361.
- Pianta, R.C. (1997-1999). Enhancing relationship between children and teachers. Washington DC: American Psychological Association
- Poyraz, Hatice ve Hale Dere. (2003), Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rane, T.R.& Mc Bride, B. A. (2000). Identity theory as a guide to understanding fathers' involvement with their children. Journal of Family Issues, No: 21 - 3, s.347-367.
- Razon, Norma (1990) ‘Çalışan Anne ve Çocuğu’ Ana-Baba Okulu, 2. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul

Roxburgh, S. J. (1994). Women, work and well-being: A consideration of workplace and home contingencies. (Degree of doctor). University of Toronto Department of Sociology.

Sabuncuoğlu, Zeyyat., ve Murat. Gümüş (2008). "Örgütlerde İletişim, Arıkan Basım Yayın Dağıtım."

Santrock, John.W.,(1983), Life-Span Development Wn.C.Brown.Comp.USA.

Sarıca, Ö. (2010). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramlarının Çeşitli Sosyo – Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.

Sayers, F., Binghamın, C. E., Graham, R. & Wheeler, M. (1993).Yöneticilikte İletişim. İstanbul: Rota Yayın Yapım Tanıtım Tic.Ltd. Şti.

Sayer, L. C., Bianchi, S. M. ve Robinson, J. P. (2004). Are parents investing less in children Trends in mothers' and fathers' time with children. American Journal of Sociology, 110, 1-43.

Saygı, Didem (2011) Ebeveyn – çocuk ilişkisi ölçeği'nin türkçe'ye uyarlanması ve anne – çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul örnekleme)

Schober, Otto (2003). Beden Dili, çev. Süeda Özbent. İstanbul: Orion Yayınevi, s.70.

Seçer, Z., Çeliköz, N. & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18, 425-438

Segrin, C. And Flora, J.(2005), Family communication. London. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers

Seferoğlu, Süleyman, Sadi ve Cenk, Akbıyık (2006). "Eleştirel düşünme ve öğretimi." Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

- Seven, S. (2008). Yedi – Sekiz Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 18, Sayı 2, Sayfa 151 – 174.
- Sullivan, S. & Glanz, J. (2000). Alternatives approaches to supervision: case from the field. Journal of Curriculum and Supervision, 15 (3), 212–235.
- Stewart-Clarke, A. Ve Friedman, S. (1987) Child Development Infancy Through Adolescence, John Wiley and Sons, USA
- Solmuş, Tarık (2004). İş yaşamında duygular ve kişilerarası ilişkiler: Psikoloji penceresinden insan kaynakları yönetimi. Beta,
- Sönmez, Veysel (1994). Program geliştirmede öğretmen el kitabı. Ankara: Pegem Yayınları.
- Şanlı, Deniz ve Candan, Öztürk (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı,32
- Şendoğdu, M. C. (2000). Anaokuluna devam eden 5–6 yaş çocuklarının anne babalarını algılamaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şentürk, S. (2007). 5-6 Yaş Çocukların Çalışan ve Çalışmayan Annelerinin Çocuk Yetiştirmek Tutumları ile Bu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. (Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimsek, A. (2006). Duygusal zekanın, ana-baba tutumunun ve doğum sırasının tercih edilen liderlik tarzına etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tarkoçin, S. ve Tuzcuoğlu, N. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2, 8 339-354.

- Tec, N. (1974). ‘‘Parent-child drug abuse’’, Generational continuity or adolescent Deviancy. *Adolescence*, 4,
- Telman, Nursel, ve Ünsal Pınar (2005). İnsan ilişkilerinde iletişim. *Epsilon*
- Temiz, Ali (2012). MKÜ Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, İletişim ve Halkla İlişkiler Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Hatay, s.15
- Tezel, Ayfer (2004). Aile İçi İletişim, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134, s.2-3
- Tezel, Şahin, Fatma ve Özbey, Saide (2007). Aile ve Toplum Yıl: 9 Cilt: 3 Sayı: 12 Nisan-Mayıs-Haziran
- Tezel, Şahin, Fatma ve Cevher, Nilgün (2006). Aile Çocuk İletişimi. 3. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. İstanbul. s.317-325
- Thomson, C. (2003): "Öğretmenlik Standartları Ulusal Çerçevesi." Çev.: MEB-Proje ve Koordinasyon Merkezi Başkanlığı). Web: [www. meb. gov. tr](http://www.meb.gov.tr) adresinden 20 2008.
- Thornberry, T. P., Smith, C. A. ve Howard G. J. (1997). Risk Factors for Teenage Fatherhood, *Journal of Marriage and the Family*, 59, 505-522.
- Tosun, Cemal (2005). Din Hizmetlerinde İletişim ve Halkla İlişkiler, Anadolu Üniversitesi, Haziran, s.87
- Topalak, E. (1985) ‘Annesi Çalışan 8 yaşındaki İlkokul 3. Sınıfta okuyan çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi’ A.N. Eğitim Bilimleri Fakültesi (Yüksek Lisans Tezi)
- Tutar, H. ve Altınöz, Mehmet (2007). Büro Yönetimi ve İletişim Teknikleri, Ankara, s. 122.

Tutar, Hasan ve Mustafa Kemal Yılmaz (2005). Genel iletişim: Kavramlar ve modeller. Seçkin Yayıncılık,

Tural, A. (1977). Ankara'da anaokuluna giden ve gitmeyen 4-6 yaş çocuklarının bildikleri kelime sayısına yaş, cinsiyet, ailenin eğitim düzeyi ve okula devam süresinin etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara,

TÜİK (2008). Türkiye İstatistik Kurumu Verileri.

Türkeli, Yahya (2002). Çocuklarla İletişim Kurma Ceza Ödül Geribildirim. Çağdaş Eğitim, (286),33-38

Usluata, Aysel. (1994)."İletişim, Cep Üniversitesi, 1." Basım, İstanbul: İletişim Yayınları

Üçok, Akın (2014), Ailede Anne Baba Çocuk İletişimi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme, Kırıkkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Yalçın, Hatice (2013), Anne-Çocuk İletişimi Eğitiminin Etkileri, SDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 28, sy:179-194

Yasa, Serap (2012). Grafik Tasarımda İletişim Ve Göstergebilim, İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi, 2-5, s: 269

Yavuz, Kudret (2004). 0-12 Yaş Dönemi Çocuklarda Duygusal Zeka Gelişimi Anne Babalar ve Öğretmenler için Duygusal Zeka Rehberi 3. Baskı. Özel Ceceli Okulları Yayınları. Ankara

Yavuzer, Haluk (1993). Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.46

Yavuzer, Haluk. (1996). Ana-baba ve Çocuk: ailede çocuk eğitimi. Remzi Kitabevi

Yavuzer, Haluk (1999). Yaygın Ana Baba Tutumları. Ana Baba Okulu 8. Baskı. Remzi Kitabevi. İstanbul. s.115-131.

Yavuzer, Haluk (2006). Çocuğunuzun İlk 6 yılı, Remzi Kitabevi İstanbul, s.210

- Yavuzer, Haluk (2010). Ana-Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.39
- Yazgan, Y. (2000) Değişik açılardan babanın çocuk gelişimindeki rolü ve önemi, çocuğun yaşamında babanın rolü ve önemi, sempozyum raporu, İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayın No:12
- Yazıcı, Hikmet (2017). Kişiler Arası İlişkiler ve Etkili İletişim, Pegem Akademi Şubat, s.259
- Yazıcı, Öznur ve Gündüz, Yüksel (2010). Etkili Eğitim Denetiminde Yaşanan İletişim Engelleri ve Bu Engelleri Aşma Yolları, Kuramsal Eğitim Bilim, 3 (2), s.37-52,
- Yılmaz, Ercan, Bozgeyikli, Hasan, Çeliköz, Nadir, Erişen, Yavuz ve Ülke, Mehmet (2006). Sınıf Yönetimi. İstanbul. Nobel Yayınları.
- Yüksel, R. ve Demircioğlu, H. (2019). Hollanda’da Yaşayan Türk Kökenli Annelerin Çocukları İle Kurdukları İlişki Örüntülerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1), 11-22.
- Yüksel, Atila, (2008). Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Eskişehir,2008, s.5-7
- Williams, Alan (1979). The police of Paris, Baton Rouge: Louisiana State University Press,
- Witz, Marion (2004)."Stand up and Talk to 1000 people, Bin Kişinin Önünde Konuşmak, Çev." Mehmet Gürsel, İstanbul: Dharma Yayınları
- Zılhoğlu, Merih (1993). İletişim Nedir? Eskişehir. Cem Yayınevi.

EKLER

1- Genel Bilgi Alma Formu

1.1. Anneler İçin Genel Bilgi Alma Formu

Annenin Yaşı:	
Annenin Medeni Durumu:	
Annenin Öğrenim Durumu:	
Annenin Çocuk Sayısı:	
Annenin Çalışma Durumu:	

1.2. Babalar İçin Genel Bilgi Alma Formu

Babanın Yaşı:	
Babanın Medeni Durumu:	
Babanın Öğrenim Durumu:	
Babanın Çocuk Sayısı:	
Babanın Çalışma Durumu:	

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonuçlarına Göre Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABCİDA)

1. BÖLÜM : KONUŞMA	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.Çocuğumla öfke, heyecan gibi duygusal tepkilerimi kontrol ederek konuşurum.	5	4	3	2	1
2.Duygu ve düşüncelerimi çocuğuma açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edebilmek için basit ve düzgün cümleler kullanırım.	5				1
3.Çocuğumla konuşurken, zamanı, onun dikkat süresine uygun şekilde kullanırım.	5				1
4.Çocuğumla içinde bulunduğumuz durumun/konunun özelliğine göre, sesimin tonunu ve vurgularımı ayarlayarak konuşurum.	5				1
5.Çocuğumla, sakin bir ortamda ve baş başa konuşurum.	5				1
6.Çocuğumla, onunla aynı seviyeye gelip, gözlerinin içine bakarak konuşurum.	5				1
7.Çocuğumla her konuda konuşurum.	5				1
8.Çocuğumun sorduğu sorulara istekle cevap veririm.	5				1

*Puanlama 5-4-3-2-1 şeklinde yapılacaktır.

TERS KODLANACAK MADDELER

Bölüm 1- Konuşma : ----

Bölüm 2- Dinleme : 6. madde

Bölüm 3- Mesaj : 1-3-4-6-7-8. maddeler

Bölüm 4- Sözsüz İl. : 1. madde

Bölüm 5- Empati : ----

2. BÖLÜM : DİNLEME	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.Çocuğumun sözünü kesmeden dinlerim.	5				1
2.Çocuğumun anlattıklarını dinlemek için ona zaman ayırıyorum.	5				1
3.Çocuğumu, yargılamadan dinlerim.	5				1
4.Çocuğumun anlattıklarını sonuna kadar dinlerim.	5				1
5.Çocuğumu dikkatli bir şekilde, anlamaya çalışarak dinlerim.	5				1
6.Çocuğumu dinlerken başka şeyler düşünürüm.	1				5
3. BÖLÜM : MESAJ	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.Çocuğumla yaptığım konuşmalarda, emir cümleleri içeren ifadeler kullanırım.	1				5

2.Çocuğuma karşı olan öfke, kızgınlık, hayal kırıklığı gibi olumsuz duygularımı her yerde ve herkesin yanında belli etmekten kaçınırım.	5				1
3.Çocuğumla konuşurken, zor durumda kaldığım zamanlarda, onu çeşitli biçimlerde tehdit ederim.	1				5
4.Çocuğumla konuşurken zorlandığım durumlarda yalana başvururum.	1				5
5.Konuşmalarımda, çocuğumun kişiliğini zedeleyici hakaret içeren ifadeler kullanmamaya çalışırım.	5				1
6.Çocuğuma öfkelendiğimde, söylemek istemediğim sözleri söylerim.	1				5
7.Çocuğumla yaptığım konuşmalarda, onun önceden yaptığı olumsuz davranışlardan söz ederim.	1				5
8.Çocuğumu diğer çocuklarla kıyaslayan konuşmalar yaparım.	1				5
4. BÖLÜM : SÖZSÜZ İLETİŞİM	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.Çocuğumu dinlerken, yere ya da başka yönlerde bakarım.	1				5
2.Çocuğumla konuşurken, tüm vücut duruşumla onu dinlemeye hazır olduğumu belli ederim.	5				1

3.Çocuğumun en çok zaman geçirdiği mekanı, onun isteklerine cevap verecek şekilde düzenlerim.	5				1
4.Çocuğumun olumlu bir davranışında, ona sarılarak ya da onu öperek kendisini takdir ettiğimi belli ederim.	5				1
5.Çocuğumu; baş sallama, gülümseme gibi onaylama davranışlarıyla dinlerim.	5				1
6.Çocuğumun duygu ve düşüncelerini anlamak için; yüz ifadesi, bakış, duruş gibi sözlü olmayan tepkilerini izlerim.	5				1
5. BÖLÜM : EMPATİ	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.Olumsuz söz ve davranışlarımızın başkalarının duygularını ne şekilde etkileyebileceği konusunda çocuğumla konuşurum.	5				1
2.Çocuğuma, kıskançlık, kızgınlık vb. olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olmanın, kabul edilebilir olduğunu açıklarım.	5				1
3.Çocuğumla, arkadaşları ile olan ilişkilerinde yaşayabileceği öfke, kıskançlık gibi çeşitli duygusal durumları örneklerle açıklayarak konuşurum.	5				1
4.Çocuğumun duygularını incittiğimde, bu durumu onunla konuşurum.	5				1

5.Çocuğumla, hazır ve istekli olduğunda konuşurum.	5				1
6.Çocuğumun benimkinden farklı duygu ve düşüncelerine saygı gösteririm.	5				1
7.Çocuğumun olumlu ya da olumsuz davranışlarının beni nasıl etkilediğini ona açıklarım.	5				1
8.Çocuğumla, başkalarının başından geçen olaylar hakkında konuşurum.	5				1
9.Çocuğumla, başkalarının duygu, düşünce ve sorunlarını anlamasını sağlayacak konuşmalar yaparım.	5				1

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Zeynep ÇETİNTAŞ
Doğum Yeri:	Bursa
Doğum Tarihi:	09.04.1988
Medeni Durumu:	Bekar

Öğrenim Durumu

Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	Selçuk Hatun İlköğretim Okulu
Ortaöğretim:	Selçuk Hatun İlköğretim Okulu
Lise:	Yıldırım İMKB Kız Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi
Lisans.	Selçuk Üniversitesi/Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği
Yüksek Lisans.	Selçuk Üniversitesi/Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
Becerileri:	Sağlıklı Oyuncak 'Amigurumi' yapımı Bebek masajı, Hamilelik Danışmanlığı(Doula) Anne/Çocuk Workshopları düzenlemek.
İlgi Alanları:	İstismar Mağduru Çocukların Rehabilitasyonu Süreçleri, Çocuk Gelişim takibi, Aile Danışmanlığı
Halen Yaptığı İş:	Aile ve Sosyal Politikalar Bursa İl Müdürlüğü/Kuruluş Müdürü
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	Yenigün Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Nişantaşı Üniversitesi Aile ve Sosyal Politikalar Bursa İl Müdürlüğü - Ovaakça Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğü - Ergen Gebe Ünitesi (18 yaş altı Gebe Merkezi) - 2. Kadın Konuk Evi Müdürlüğü
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	Bursa Büyükşehir Belediyesi/Bursa için Düşünüyorum Proje Yarışmasında 'Oyuncak Kütüphanesi' proje ödülü Bursa Valiliği/Yüksek Hizmet (Başarı)Belgesi
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	Özden KUŞÇU - Sağlık Bilimleri Fakültesi/Öğrt. Görevlisi
Tel:	0532 620 96 83
E-mail:	z.cetintas@gmail.com
Adres:	Mimarsinan Mah. Ulukent Sitesi 2. Münevver Sokak 3 Parsel C Blok No:4 Yıldırım/BURSA

İmza: